

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 29
43 – 44/2014
25. október 2014

Ludo Stur

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 1,- €

SLOBODA MÉDIÍ
V CHOMÚTE OLIGARCHOV
Strana 4.

ŠTEFAN MILOVČÍK O SNINE
– HERKULES JE TU DOMA
Strana 7.

SLOVENSKÝ HROB
NA STRECHE SVETA
Strana 9.

KEĎ SA V TATRÁCH
VŠETCI ČERTI ŽENILI...
Strana 10. – 11.

TURKOV PRI VIEDNI PORAZIL
AJ DIPLOMAT ZO SLEPČIAN
Strana 18.

SLOVO O SLOVENSKU

Bývam v malom meste, ktoré si v povahe, našťastie, zachovalo kus dediny, vrátane pokojnejšieho pulzu. To by však nijako nemalo viesť úrady, aby sa tomu prispôbovali tempom svojej práce. Ak však na súkolie nedohládajú bystré oči a neriadi ho ruka naučená na tempo, všetko sa spomalí. Od veľkého stavebného programu kanalizácie, po zanedbateľné drobnosti na úradoch, kde občan často dostáva odpoveď: Príd'te o pár dní, nemáme to v počítači! A dámy sa tvária, akoby za to mohol pán počítač, a nie pani úradníčka, ktorá zmenu bydliska, stavu, mena alebo inej rok starej skutočnosti dodnes nepreniesla do toho zázraku.

Pred vyše dvadsiatimi rokmi, keď som v torontskom sídle firmy robil rozhovor s Tomášom Baťom juniorom, ktorého storočnicu si práve pripomíname, mi starý a skúsený pán ako odkaz pre mladé Slovensko zdôrazňoval, že všetko nové, o čo sa budeme usilovať, potrebuje švung. Švung! – to bolo ono slovíčko príkazu, slovko, ktorým by som najstručnejšie charakterizoval Baťov odkaz nášmu štartu do prestatby spoločnosti. Radu aktuálnu do dnešných dní. V rozhorčení nad maďarským zákonom o občianstve sme spravili nedomyšlenú kontrolu, ktorá mala smerovať proti maďarským spoluobčanom, čo sa stali aj občanmi Maďarskej republiky. Výsledok: o slovenské občianstvo prišlo päťdesiatpäť našich občanov maďarskej národnosti, ale stosedemdesiatšesť našich občanov s nemeckým občianstvom, stovdvaštyri s rakúskym, dovedna asi osemsto „nevinných“ – a náš ústavný súd a parlament si piaty rok nevedia rady. Trpíme na záplavy, väčšinou zapríčinené prívalom vody z vrchov, každý rok nás to stojí stá milióny, ale opatrenia, tie najjednoduchšie, v terénoch nad dedinami sú nijaké alebo iba čiastočné, hoci pri prácach možno využiť početnú voľnú pracovnú silu, vrátane aktívnych prác. Pre spomalenie dokumentácie a administratívneho spracovania podkladov na eurofondy nám hrozí, že prideme o pol miliardy eur a my to ideme riešiť prijímaním šesťsto úradníkov na posilnenie agendy. Nebolo by múdrejšie húsť im celý rok do ucha Baťov odkaz: To chce švung?

Ján ČOMAJ

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

Polícia obvinila bývalého predsedu Matice Jozefa M. zo zvlášť závažného zločinu

Defraudovali a šafárilí so zvereným majetkom

Ján ČERNÝ – Ilustrácia: Martin KRAJČOVIČ

Zvlášť závažný zločin porušovania povinností pri správe cudzieho majetku. Tak znie obvinenie policajných orgánov, ktoré vzniesli proti bývalému predsedovi Matice. Ten túto informáciu považuje za „skutočne závažný“ omyl. Ešte v roku 2011 podal súčasný predseda Matice slovenskej Marián Tkáč viacero trestných oznámení v súvislosti s vážnym podozrením na nezákonnosti, ktoré sa v Matici udiali v čase, keď ju viedol jeho predchodca Jozef Markuš.

Druhá polovica deväťdesiatych rokov je vo vnútromatičnom živote charakterizovateľná ako „eldorado“. Došlo k intenzívnemu podnikaniu s maticným majetkom. Z tých čias je smutne známa najmä zneužitá zbierka na Národný poklad Slovenskej republiky. Menej, okrem samotnej Matice a priamo finančne postihnutých, sa však vie o Maticnom investičnom fonde. Ten bol cieľom veľkých investícií zo strany oddaných maticiarov. Vkladali doň svoje kupónové knižky z obdobia kupónovej privatizácie.

■ ČISTÁ STRATA

Matica slovenská prevzala 19. 12. 2007 dlh spoločnosti Konštantín voči maticnému fondu vo výške 6 938 308, 20 Sk (dnešných 230 309 eur). Rozhodnutie o tomto prevzatí, inak povedané vyplatení dlhu, kofvek poverenie či súhlas regu-

lárnych maticných orgánov. Zaujímavé je, že vo všetkých troch subjektoch bol J. Markuš osobne

angažovaný. Matica slovenská a jej členovia tak v konečnom dôsledku nenávratne prišli o dvestotrisaťtisíc eur. Peniaze z Matice odišli v dvoch splátkach, a to v júni 2008 a vo februári 2009. Polícia teda obviňuje Jozefa Markuša z toho, že jeho podpisom Matica na seba bez opory v práve prevzala miliónový dlh od maticného fondu.

■ KÁUZ JE VIAC

Maticný fond je v súčasnosti v likvidácii. Bývalý predseda Matice slovenskej čelí podozreniam aj v súvislosti s Národným pokladom. Veľká časť z neho skončila v skrachovanej nebankovke Podielové družstvo Slovenské investície (PDSI), aj túto kauzu preveruje polícia. Marián Tkáč po svojom nástupe do funkcie predsedu Matice slovenskej v snahe očistiť jej meno pred všetkými, ktorí jej dôverovali, podal viacero trestných oznámení. Súvisia aj s činnosťou Matice, bankami a významnými slovenskými podnikmi (dovedna jedenásť), ktoré v roku 1993 zriadili Nadáciu Matice slovenskej. Tá nemá s Maticou slovenskou dnes nič spoločné. V rámci dvoch reštrukturalizácií sa oddelila od Matice; jej „zria-

dovateľmi“ sa od roku 1997 stali členovia správnej rady nadácie, pričom v roku 1997 sa jej základné imanie z 5 000 000 Sk znížilo na 2 000 000 Sk, v roku 2002 už iba na 300 000 Sk...

A kde je dvadsaťšesť miliónov korún z Národného pokladu, ktoré vložili do Podielového družstva Slovenské investície? Sú nenávratne preč? Prvý podpredseda MS J. Šimonovič sa v tejto súvislosti stretol so šéfom trestného oddelenia Generálnej prokuratúry SR P. Šufliarskym, aby sa informoval, ako prokuratúra postupuje v ďalšom podaní z októbra 2013, v ktorom Matica podala trestné oznámenie na Jozefa M. + spol. za podozrenie zo zosnovania zločineckej skupiny pri defraudácii finančnej časti Národného pokladu. Generálna prokuratúra v blízkom čase bude oficiálne informovať, ako sa vo veci koná.

■ SPRAVODLIVOSŤ SA POHLA

Predseda Matice slovenskej Marián Tkáč „so zadosťučinením“ prijal informáciu vyšetrotateľa o obvinení svojho predchodcu. Prišlo v čase, keď sa Matica borí s finančnými ťažkosťami, ale zväzda aj mnohé vnútorné boje. V stopäťdesiatročnej Matici slovenskej sa totiž sformovala frakcia s názvom Obrozená Matica, ktorej cieľom je odstavenie Mariána Tkáča z funkcie predsedu.

3 OTÁZKY PRE:

Pavla BARABÁŠA, nášho úspešného filmára a cestovateľa

Žiť pre vašuň - poklona Tatrám a horolezectvu

● Počas XXII. medzinárodného festivalu horských filmov v Poprade ste predstavili aj film Žiť pre vašuň o tatranskom priekopníkovi horolezectva Stanislavskom. Čo vás privedlo k tejto téme?

Keď som pripravoval projekt Príbehy tatranských štítov, doslova na každom kroku sme sa stretávali s menom Stanislawski. Veď len na našej strane Tatier hádam v každej vážnejšej stene je nejaká Stanislawského cesta. Už ako mladý chalan vyliezol v najťažších tatranských stenách nové, náročné cesty. Aj poľský historik z Tatranského múzea v Zakopanem nám potvrdil, že Stanislawski patril do trojice najvýznamnejších horolezcov v celej

histórii Tatier. Keď som si prezal jeho písomnosti a dosiaľ nevydanú literárnu tvorbu, jeden poľský literárny vedec nám potvrdil, že to, čo znamenal Stanislawski pre tatranské horolezectvo, znamenal aj pre poľskú literatúru.

● Ako ste stavali príbeh, aby bol vizuálne pútavý?

V tom čase plánovali horolezci Martin Krasňanský a Mišo Sabovčík zimnú reťazovku významných tatranských stien. Navrhol som, aby plánovaný prechod poskladali výlučne z ciest Stanislawského. Vo februári sme sa stretli v Chate pri Zelenom plese. Kto pôsobí v Tatrách, vie, že plánovať počasie na niekoľko dní vopred sa na končia-

roch nedá. Vyrazili sme za nepriaznivých podmienok do severnej steny Kežmarského štítu. V kuse snežilo, padali lavíny. V tom počasí by za normálnych okolností neliezol nikto, takže to bolo zaujímavé.

● Aký je odkaz filmu o minulosti pre budúcnosť Tatier?

Mojím cieľom bolo pretaviť myšlienky Wieslawa Stanislawského do súčasnosti, konfrontovať ich s pohľadom dnešných mladých horolezcov. Pre mňa bolo zaujímavé sledovať, v čom sa oba svety zhodujú a kde sú priority dnešných mladých.

Zhovárал sa
Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: autor

ISSN 0862-8823
44
9770862882007

V SNN 45/2014
SI PREČÍTATE

■ Správame sa tak, ako by sme bez ďalších dlhov a ich narastania ani nemohli žiť
■ Z kupónovej privatizácie ostalo občanom na Slovensku milión zbytočných účtov
■ Najbližšie 45. vydanie Slovenských národných novín vyjde 8. novembra 2014

Predseda Matice slovenskej si osobne uctil svedka slovenského storočia Zlatá medaila najstaršiemu žijúcemu maticiarovi

Dušan D. KERNÝ – Foto: (mrs)

Zachovajte Maticu životaschopnú, vplyvnú a rešpektovanú, oslobodenú od vnútorných rozporov, a najmä nadstranícku národnú organizáciu, pre ktorú pracovať je česť a dáva nám to hrdosť a sebavedomie. S tým prijímam aj ocenenie, ktoré si mimoriadne vážim. To okrem iného vyhlásil Dr. Imrich Kružliak pri stretnutí s predsedom Matice slovenskej Mariánom Tkáčom. Predseda Matice mu odovzdal zlatú medailu pri príležitosti nadchádzajúceho významného životného jubilea.

V maticnom kalendári je storočnica Dr. Imricha Kružliaka uvedená ako osobitná príležitosť, pri ktorej Matica pripomenie jeho najvýraznejšie počiny a tiež autorské texty. Predostrie nimi obrazy slovenských osudov tak, ako ich Dr. I. Kružliak zanechal popri iných knihách v päťstostranovom diele V čarkárni dejín, ku ktorému predhovor napísal Roman Kaliský s výrečným názvom: Muž, ktorý nevyčkával.

MILÁ SLÁVNOSŤ

Stretnutie sa premenilo na milú slávnosť, ktorej hlavnou témou bolo Slovensko, maticné zábery a dôraz na nevyhnutnú a neprestajný zápas o slovenské dejiny, slovenský jazyk a životaschopnosť Matice. Jubileum Dr. I. Kružliaka pripadá na 8. december, ale terajšie októbrové stretnutie predsedu

Najstarší maticiar Imrich KRUŽLIAK

Matice slovenskej bolo motivované aj úsilím podporiť vytrvalé úsilie o rekonvalescenciu, ktorá úspešne trvá niekoľko týždňov. Návšteva dokumentovala mimoriadnu duševnú a intelektuálnu sviežosť a chlapičskú nezlomnosť v prekonávaní nemalých ťažkostí. Preto istotne nebolo náhodou, že Dr. Kružliak si v kruhu známych spontánne pospomínal na rodnú Detvu, kde sa v roku 1914 narodil, na príbuzných, ktorých tam ešte jeho rod má, na ťažkosti v rodine počas prvej svetovej vojny a po nej, ktoré ho formovali a stali sa neskoršie základom toho, čo z neho urobilo Európana so slovenskou tvárou.

BEZ TABULE

Pripomenul prítomnému predsedovi Matice slovenskej nielen konkrétne osoby a kňazov, ktorí

ešte z jeho rodu v Detve žijú, ale aj fakt, že sa zachoval aj jeho rodný dom. Je to stavba, kde nič neprípadne, že tu sa narodil muž, ktorý sa napokon v exile stal na dvadsať rokov šéfredaktorom nezávislého exilového mesačníka Horizont, bol predsedom Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí, členom exilového PEN klubu a iných. Koncipoval vyhlásenie Svetového kongresu Slovákov vyhlasujúcich sv. Cyrila a Metoda za patrónov Slovenska a Slovákov na celom svete ako „súčasť veľkého európskeho cyrilo-metodského dedičstva, ktoré pápež Ján Pavol II. honoroval vyhlásením sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy“. Pri tejto príležitosti okrem iného vyhlásil, že „Slováci ako národ sú celým svojim osudom súčasťou európskeho snažení, zápasov a ná-

deji a chcú byť rovnoprávnym členom v rodine európskych národov“. Keďže toto všetko pochádza z roku 1985 a vzniklo mimo územia Slovenska, vidno jeho úzerať, práve tak ako hlboké presvedčenie, že budúcnosť Slovákov bude zásadne iná ako vtedajšia realita v roku 1985.

CHRÁNIŤ MATICU

Intelektuálna sviežosť sa prejavila aj v tomto roku pri rozhovore jubilanta s predsedom Matice slovenskej. Vyslovil jasný názor na to, ako zasadzovať aktivity Matice do medzinárodnej situácie v terajšej Európe, ako v medzinárodných meradlách prudko sa meniacej doby a času plného ozbrojených a iných konfliktov postupovať pozície Matice ako organizácie a jej jednotlivých členov, ako byť oporou a podporou maticných aktivít členov na celom Slovensku. Stretnutie vyústilo do poznania, že výnimočný slovenský svedok storočia a jeho najrozličnejších podôb víta priame kontakty, že mu pomáhajú v nefahkej rekonvalescencii a je všeználym rozprávačom a pozorným hosťiteľom. To všetko robí stretnutia s ním mimoriadnym zážitkom.

PENTA & SME: Osobné záujmy maskované za boj o slobodu prejavu

Keď nie je, ako chceme, potom...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Karikatúra Ľubomír KOTRHA

Podme sa chvíľu zahrať na to, že sloboda prejavu v tomto štáte fungovala aspoň chvíľu. To bolo vtedy, keď ešte takmer všetky nebulvárne printové denníky a iné periodiká nezhlitla vydavateľská skupina okolo denníka SME. Spomeňme tradičný odborársky denník Práca. V rámci týždennej periodizácie v denníku SME po ňom ostala akási odnož (dvojstrana) servisu pre čitateľov a záhradkárske kútik. Denníky SI, Republika a Národná obroda skončili podobne. To už sa nehráme na zdanie, že sloboda prejavu je garantovaná. Prinajmenšom nie ekonomicky.

Desiatky novinárov ostali v kapitalistickom poňatí vydavateľstva, ktoré vlastnilo denník SME, zo dňa na deň bez obživy. Ale dobre, nič sa akoby nedialo, denník SME ďalej šíril hodnoty, ktoré vyznávali jeho vydavateľa aj tvorcovia. Vydavateľstvo bolo kapitalistické, vedenie redakcie vedelo, čo má robiť, čitateľa a inzerenti tiež tušili, že ešte to funguje, tak načo sa stresovať? Zrazu je všetko inak zo dňa na deň len preto, že istá silná finančná skupina vstúpila do vydavateľského domčeka, kde je pod strechou aj denník SME a jeho internetová verzia?!

AKO ZASIALI...

Azda by bolo treba pripomenúť vedeniu redakcie, ktoré tak pozorne a žiarlivo, ba priam neprajnícky

sledovalo iné printové médiá, že úspech nie je darovaný dedičstvom sľubného začiatku, úspech treba nielen budovať, ale aj potvrdzovať. Nuž a k tomu nestačí záviť, nená-

hodlane postavilo za svoju „slobodu prejavu“! Oznamilo, že ak do vydavateľstva vstúpi Penta, odíde (z bojiska?)...

EGÁ TRUCPODNIKU

Bolo to dosť smiešne, lebo už prvé vyhrážanie sa vedenia redakcie SME vyzeralo ako vrieskanie výrastkov, ktorým niekto ide zobrať obľúbenú hračku, ktorou otravovali celú ulicu. Nie, nešlo o hodnoty, išlo o pocit ohrozenia ľudí, ktorých hodnotový systém sa dá zaradiť niekde medzi podporu bombardovania Srbska v bývalej Juhoslávii a romantický prístup k ukrajinskej snahe stať sa členským štátom EÚ, aj keď ideológovia SME pri vzniku denníka povedzme samostatnosť Slovenska veľmi nepodporovali...

TÉMA DŇA

viť, osočovanie, ohľupovanie a viditeľné mediálne platené kampane.

Ideológovia tu najprv pohnojili, potom celkom posrali! Ak sa niekto vzdal podielu vo vydavateľstve, ktoré je materskou dojnicou denníka SME, tak asi vedel prečo. Ak počet predaných výtlačkov neustále klesá a návštevnosť webových stránok je slabá, inzerenti nebudú za ťažké peniaze dobrovoľne dotovať hlúpe vajatanie neškodných pisárikov. Vedenie redakcie SME sa však od-

A čo také strašné sa vlastne vedeniu SME malo stať po nástupe nového spoluzamestávateľa? Jeden z konateľov Penta group Jaroslav Haščák to vyjadril jasne: „Šéfredaktor SME a tím jeho ľudí sa rozhodli ísť vlastnou cestou a pravdepodobne sa pokúsia vytvoriť konkurenciu súčasným médiám Petit Pressu či iným mediálnym vydavateľstvám na Slovensku. Bude len zdravé, ak takáto konkurencia vznikne, a ja jej úprimne držím palce. Nazývajúme to

však pravým menom. Nejde o zápas za slobodu slova či demokraciu a tí, ktorí sa tak rozhodli, nie sú o nič viac a o nič menej novinármi či mediálnymi podnikateľmi než ich kolegovia v konkurenčných vydavateľstvách. Argument, že tí, ktorí zostávajú, resp. už pracujú vo vydavateľstvách pod investičným vplyvom Penty, sú submisívni a strácajú nezávislosť, zatiaľ čo tí, ktorí odchádzajú, sú hodnotní, je falošný. Nie je to o hodnotách, ale o dotknutej hrdosti a egu...“

Maticári až koncom októbra konečne schválili rozpočet na tento rok

Zrušenie členstva za účasť v orgánoch PDSI neprešlo

Peter JAVORSKÝ – Foto: archív SNN

Matica slovenská má konečne od soboty 18. októbra schválený rozpočet na rok 2014. Jeho prijatie podmienovala zlá ekonomická situácia od začiatku roka, keď neštátne príjmy ustanovizne negatívne ovplyvnili výpadok dividend jej dcérskej spoločnosti – tlačiarne Neografia, vo výške až 400 tisíc eur. Deficit sa podarilo sčasti vykryť reštrukturalizačnými opatreniami, šetrením a sčasti zrušením tzv. zámennej zmluvy nehnuteľností medzi Neografiou a Maticou v hodnote 294 tisíc eur, čo bol potrebný príjem do rozpočtu Matice.

Matica prijala reálny rozpočet, ktorý odrzkadľuje skutočné príjmy a skutočné výdavky až do októbra 2014. Jeho výdavková časť predstavuje 2,408 tisíce eura a príjmová 2,537 tisíce eura, čím sa dosiahol prebytok takmer 129 tisíc eur. „Rozpočet sme schválili. Je to dobrý signál pre Maticu a jej budúcnosť,“ uviedol predseda Matice M. Tkáč.

REÁLNE ČÍSLA

„Nie to teda účtovný, výhľadový predpoklad príjmov a výdavkov na rozpočtový rok, ale de facto reálne zhodnotenie hotovostných operácií. Je dobré, že sme v ťažkom finančnom období dokázali pripraviť a schváliť prebytkový rozpočet. Pomohlo nám

najmä zrušenie tzv. zámennej zmluvy budov medzi nami a tlačiarňou Neografia a šetrenie. V porovnaní s navrhovaným rozpočtom z januára 2014 sme len mzdách ušetrili 347 tisíc eur oproti postaveným predpokladom. Je to výsledok aj toho, že v Matici sme zrušili spolu päťdesiatdva zamestnanecských pomerov a dohôd a odsunom niektorých záväzkov na roky 2015 a 2016. Ďalších dvadsaťpäť ľudí z projektu digitalizácie odíde do konca roka,“ uviedol predkladateľ návrhu správca Matice slovenskej Maroš Smolec. V rámci diskusie členka výboru MS (VMS) E. Garajová kritizovala, že do rozpočtu mali byť zakomponované všetky dlhy vyčíslené v súvahe roku 2013. Riaditeľ finančného útvaru J. Gustiňák vysvetlil, že mnohé boli

počas tohto roku splatené a mnohé sa dohodou s veriteľmi odsunuli alebo sa hradia splátkovými kalendármi. Preto do rozpočtu zaradil záväzky len na úrovni 36 tisíc eur. „Ostatné budeme musieť platiť v budúcnosti,“ dodal J. Gustiňák. Župan Trnavského kraja a člen VMS ocenil posun v príprave tohto dokumentu, vyčítal však viaceré formálne-technické nepresnosti v jeho textovej časti, čo predkladatelia akceptovali a upravili.

UKONČENÁ DIGITALIZÁCIA

Matica slovenská predčasne ukončila projekt Digitalizácie Archívu Matice slovenskej, ktorý začala začiatkom roku 2013. Dôvodom bolo neúspešné verejné obstarávanie digitalizačnej techniky. Úrad pre verejné

Nový správca Matice slovenskej M. SMOLEC

obstarávanie súťaž zrušil pre porušenie ustanovení zákona o verejnom obstarávaní. „Už sme nemali čas na začatie a ukončenie ďalšej súťaže nadlimitnej zákazky, preto sme po konzultáciách s odborníkmi projekt ukončili, aby sme v budúcnosti nemuseli vracat' vysoké finančné objemy,“

vysvetlil predseda MS. Matica za vyše roka realizácie projektu pripravila takmer 1,5 milióna objektov na digitalizáciu a zamestnala dvadsaťpäť pracovníkov. Stálo ju to spolu vyše 147 tisíc eur, ktoré bude musieť vrátiť. „Je to pre nás záťaž do roku 2015. Budeme ju riešiť úverom alebo predajom dubioznejho majetku,“ zhodnotil správca MS M. Smolec. Výbor zostavil zo svojich členov komisiu, ktorá má do decembra prešetriť celú kauzu a pripraviť návrhy na vyvodenie osobnej zodpovednosti za zlyhanie celého projektu.

ZRUŠENIE ČLENSTVA

Podpredseda J. Šimonovič navrhol, aby boli z Matice vylúčení ôsmi členovia, ktorí v minulosti boli súčasťou spoločnosti PDSI, v ktorej sa stratila finančná časť Národného pokladu. V tajnom hlasovaní z prítomných tridsaťjeden členov VMS dvadsať zrušenie členstva podporilo, teda nadpolovičná väčšina výboru. Avšak podľa stanov je na takéto rozhodnutie potrebná dvojtretinová väčšina všetkých členov – teda dvadsaťšesť hlasov. „Považujem to za obrovské sklamanie. Keď sme sa mohli vyrovnat' s minulosťou, nedokázali sme to. Tí, ktorí hlasovali proti, dokumentovali svoje prepojenie na túto kauzu,“ uzavrel podpredseda MS.

SME zasiahla vlastná minulosť

Roman MICHELKO

Top témou týchto dní je prvé nepriateľské prevzatie v mediálnej brandži, a to spoločnosti Petit Press, vydavateľa denníka SME, spoločnosťou Penta.

Trend skupovania médií oligarchami pritom nie je nový. V priebehu deväťdesiatich rokov ovládli český a slovenský mediálny priestor veľké vydavateľské domy zo západnej Európy. Ich primárnym cieľom bolo zarábať a ovplyvňovanie spoločenského vedomia v daných krajinách nebolo prioritou, skôr len bonusom navrch.

Masívnym nástupom internetu a všeobecne bezplatnej dostupnosti základných spravodajských informácií nastal prudký pokles čítanosti printových verzií novín a časopisov, čo bolo, samozrejme, sprevádzané poklesom ich nákladu, a tým aj príj-

mov z tržieb. Ako sa ukázalo, tento pokles nebol kompenzovaný nárastom príjmov z inzercie internetových vydaní denníkov. Postupne sa tak vydavateľia dostávali v horšom prípade do strát, v lepšom prípade ich obchodná bilancia oscilovala niekde okolo nuly. V tomto štádiu prestalo mať držanie východoeurópskych periodík pre nemeckých majiteľov z Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft ekonomickú logiku. Zároveň však mali veľké šťastie.

V časoch, keď biznis v tejto brandži prudko padal, si jeden český oligarcha slovenského pôvodu (Andrej Babiš) vymyslel, že chce ísť do politiky. Kúpa všetkých voľných mienkotvorných periodík – konkrétne českej mediálnej spoločnosti MA-FRA, ktorá vydáva denníky Lidové noviny a Mladá fronta DNES – And-

rejom Babišom sa tak stala skutočnosťou. Samozrejme, samotné vlastníctvo médií netreba preceňovať. Média s dlhoročnou históriou a rešpektovanými novinármi nemožno zo dňa na deň premeniť na nástroj

KOMENTÁR

prieľadnej politickej agitky pre túktorú politickú stranu či jej lídra. Ako sa neskôr ukázalo, na to, aby jeho politický projekt – hnutie ANO – vyletel do výšin, stačilo, ak ho ním vlastnené médiá nekritizovali a neotvárali sporné otázky z jeho problematickej podnikateľskej minulosti. Na dosiahnutie tohto cieľa neboli pritom potrebné nijaké drakonické zmeny vo vedení jeho novín. Ako alibi do vedenia kľúčového denníka dosadil rešpektovaný investigatív-

nu žurnalistku Sabinu Slonkovú. Tá síce na poste veľmi dlho nevydržala, ale aj jej zásluhou nový majiteľ ustál zmenu vlastnickej štruktúry bez toho, aby sa jeho kúpa znehodnotila odchodom kľúčového počtu kvalifikovaných novinárov.

Ale podme k podstate vecí. Na to, aby sa rešpektované a obávané médiá stali neškodnými, stačí prirodzená autocenzúra vedenia novín, ako aj redaktorov. Je skutočne problematické písať o kauzách svojho vlastníka. Nakoniec i redaktori si svoju žurnalistickú česť sami pred sebou obhajujú tým, že oni predsa nie sú jedinými médiami v štáte, preto kauzy svojho vlastníka radi prenechajú konkurencii. V kryštalickej podobe to predviedol šéfredaktor týždenníka Respekt Erik Tabery, keď v redakčnom úvodníku verejne priznal, že po dlhej diskusii v redakcii sa nakoniec rozhodli, že sa kauzou bytov OKD nebudú zaoberať, lebo je to kauza ich vlastníka – kontroverzného oligarchu a uhľobáróna Zdenka Bakalu.

Ako sa teda ukázalo, vlastníctvo médií má ešte jeden rozmer – chráni svojich vlastníkov pred

útokmi iných oligarchov. Inak povedané, ak by Babiš otvoril Bakalove kauzy, Bakala by mohol otvoriť tie Babišove. Existuje tak niečo podobné, čo existovalo v čase studenej vojny, takzvané jadrové (mediálne) zastrašovanie. Oligarchovia – vlastníci médií – sa tak vzájomne držia stále v šachu a nemusia sa báť, že len tak vypukne nejaká kauza, ktorá by ich mohla ťažko poškodiť.

To zrejme presne pochopili aj chlapci z Penty. Ich záujem ovládnuť mienkotvorné médiá je eminentný (kúpu Trendu a spoločnosti 7 Plus, a. s., už ukončili), v hrde im však uviazol denník SME. Ako sa to nakoniec skončí, ťažko povedať. Zrejme ohláseným hromadným odchodom redaktorov, čím im ostane v rukách len značka bez akejkoľvek hodnoty. Podľa posledných informácií v PENTE už uvažujú aj nad tým, že by sa stali len minoritnými akcionármi. Spoločnosť, ktorá bola hlavným hrdinom kauzy Gorila, totiž vie, že ak by v tom čase vlastnila vplyvné médiá, už len prirodzená autocenzúra jej zamestnancov by spôsobila, že by nakoniec celá kauza pravdepodobne vyznela úplne inak.

Bránime vodu, púšťame pôdu

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Nerastné bohatstvo, jaskyne, podzemné vody, prírodné liečivé zdroje a vodné toky sú vo vlastníctve Slovenskej republiky. To hovorí článok 4 súčasného znenia Ústavy SR. K jednotlivým citovaným predmetom vlastníctva sa však štát správa rôznorodo. Napríklad prírodné liečivé zdroje sa tu kedysi sprivatizovali cez infraštruktúru kúpeľov a plničiek minerálnej vody. Inak to vníma radový občan a inak privatizér, no práve tomu by ústava ako základný a najvyšší zákon štátu mala zabrániť jasnými definíciami vo vykonávacích zákonoch a vyhláškach.

Nerastné bohatstvo je zrejme všetko, čo už neporastie, teda napríklad pôda, no najmä úrodná. Tá je však podľa ústavy zároveň predmetom súkromného vlastníctva, ktoré je

tiež za určitých podmienok chránené zákonom. Prečo sme si na obrovských plochách najúrodnejšej pôdy za cenu straty potravinovej sebestačnosti a poskytovania daňových prázdnin nechali vystavať zahraničné fabriky a logistické centrá?

POZNÁMKA

Podľa JUDr. Milana Anjela: „Úrady netušia, koľko pôdy už cudzinci skúpili na Slovensku. Ako je to vôbec možné a čo robí na jej ochranu štát?! Poľnohospodársku pôdu vo veľkom vykupujú investori z Dánska, Holandska a najnovšie aj z Číny. Nikto nevie presne, koľko našej pôdy už získali. Časť farmárov hovorí o dôsledku voľného trhu v EÚ, o konkurencii, s ktorou treba žiť. Iní varujú, že Slo-

vensko pomaly prichádza o to najcennejšie, čo má. Tisícok hektárov sú už v rukách cudzincov. Skutočne môže hroziť postupná strata kontroly občanov Slovenskej republiky nad nie zanedbateľnou časťou svojho územia, a práve jeho najcennejšej časti – poľnohospodárskej pôdy, ktorá by mala zabezpečiť sebestačnosť a riadne fungovanie štátu. Niektoré zdroje uvádzajú, že v súčasnosti je už v rukách cudzincov – fyzických osôb – viac ako pätnásťtisíc hektárov pôdy.“

V tomto kontexte a pri porovnaní zaobchádzania s ústavne chráneným vlastníctvom štátu v prípade nerastného bohatstva a vody je zaujímavé, že v prvom týždni októbra sa v Národnej rade SR opäť preberala citlivá téma vývozu pitnej vody z nášho

územia. V ústave má byť zakotvené, že vodu odobratú z vodných útvarov na území SR nebude možné cezhranične prepravovať dopravnými prostriedkami a potrubím. Zákaz však nemá byť absolútny. Výnimka by mala byť pri vývoze pitnej vody a minerálnej vody balenej do spotrebiteľských obalov na území Slovenska, ako aj pri cezhraničnej humanitárnej pomoci a pomoci v núdzových stavoch.

Lenže návrh, aby sa podľa sľubu premiéra R. Fica rozšírila Ústava SR o zákaz vývozu vody zo Slovenska, neprešiel Ústavnoprávnym výborom NR SR. Vo výbore za zmenu najvyššieho zákona štátu hlasovali na zasadnutí len poslanci za Smer-SD. To by však nebola pri hlasovaní v pléne parlamentu v prípade navrhovanej zmeny ústavy potrebná ústavná väčšina. O osude novely sa tak rozhodne až v tom prípade, ak sa v pléne pridá dostatok poslancov opozície. Jej predstavitelia však zmenu ústavy nepodporili ani vo výbore, vari by ju potom podporili v pléne? Komu tu ide len o politikárčenie a komu o skutočnú ochranu vlastníctva, a teda aj budúcnosti všetkých občanov SR?

AKO BOLO, ČO BOLO

Žijeme v čase totálneho od cudzenia. Meradlom hodnôt sú peniaze a pravdou sa najviac oháňa ten, kto najrafinovanejšie klame. Profesor Michal Valent, ktorý v kruhu priateľov oslávil osemdesiatpäťročné jubileum, je protipólom tohto módného trendu. Nikdy nepodľahol kultu vzletého teľaťa. V živote hľadal vzdelanosť, vznešenosť, krásu a lásku. Pre tieto ideály spájal ľudí.

Ako to robil? Jednoducho. Uvediem príklad.

Raz zavítal k výtvarníkovi Mariánovi Polonskému s tým, že v Poprade bude bienále profesora Michala Šeligu. Presvedčivo mu vykreslil prednostu Pôrodnícko-gyneologickej kliniky LF, ktorý svojím pôsobením dosiahol pokrok v riešení problematiky mimomaternicového tehotenstva či ženských onkologických chorôb, pri ktorých sa zasadzoval za ich včasné diagnostikovanie. O Šeligovi sa dlho nehovorilo, lebo bol v roku 1939 rektorom Slovenskej univerzity.

Marián Polonský sám nevie, ako sa ponúkol, že urobí pamätnú medailu. Michal Valent mu priniesol Šeligovu fotografiu v rektorskom klobúku a stalo sa. Keď nastal okamih pravdy, po-

Úsmevy profesora Michala Valenta

Peter VALO

zvali do ateliéru, len tak mimochodom, dcéru profesora Šeligu, primárku z račianskej pôrodnice Alžbetu Lojkovú. Nič netušiac si pozerala umelecké diela a odrazu prekvapene zhíkla: „Jej, môj otecko!“

Plaketu odniesli do mincovne, odkiaľ vzápätí autorovi zavolať profesor Valent: „Majstre, zle sa stalo, namiesto Spišská Teplica, kde sa pán profesor narodil, sme uviedli Liptovská Teplička.“

„To nič,“ usiloval sa ho ute-

šiť Marián Polonský. „Ja to prerobím, ale čo mincovňa?“

Napokon to profesor, ktorý v ťažkých situáciách prízvukuje: „Keď nemôže byť pravda, nech je aspoň sranda,“ u priateľov

su Praktická gyneológia. Bol spoluzakladateľom Slovenskej sexuologickej spoločnosti. Je členom Ústrednej rady Akadémie vzdelávania. Dodnes organizuje schôdze lekárskech

v Bratislave ostal rodnému kraju verný. Spolu s primárom Jánom Kolárom zaviedol v Žiari nad Hronom Deň primára Jána Straku, ktorý je venovaný starostlivosti o matku a dieťa. V Žiari inicioval založenie galérie lekára a insitného maliara Jula Považana. Tu sa pričínil o premenovanie školy na Gymnázium Milana Rúfusa. Ani to nestačilo, ešte aj v Čadci pomohol pri založení úspešných Hálkových lekárskech dní.

Tu je namieste otázka: Ako to všetko mohol stihnúť? Odpoveď je jednoduchá: so srdcom, s priateľmi, s prajným úsmevom a s prívalom vtipov. Michalovu leturu som sa pokúsil vystihnúť v pár veršikoch, ktoré na milej slávnosti predniesol Jožo Šimonovič...

„Kým iní oheň chrlili/ Ty rozprával si vtipy/ Kým iní otravovali/ Radil si, radšej vypi/ Nechcel si, aby špitály/ Stali sa domami hrôzy/ Rozrehtal si pacientky/ Že padali ti z kozy/ Vždy rozdávaš nám úsmevy/ Na to máš od Boha talent/ Nuž zabávaj nás sto rokov/ Priateľ môj, Miško Valent.“

SEBAOBRAHA

Každý dvadsiaty rodič by mal viac popracovať na spoznávaní vlastného dieťaťa. Vyplýva to z testu edukačnej kampane Spoznaj svoje dieťa, ktorý robila Nadácia pre deti Slovenska. Cieľom kampane bolo poukázať na potrebu životných zručností na rozvoj osobnosti dieťaťa. Takmer deväť percent rodičov si nie je istých, či presne vedia, po čom ich dieťa túži, nad čím premýšľa alebo čo zažíva v škole a medzi kamarátmi. „Rodičovstvo sa neučí, rodičmi sa stávame tým, že sa nám dieťa narodí, a tým, že sme aktívni vo vytváraní si vzťahu k svojmu dieťaťu,“ vysvetľuje psychologička Mgr. Miroslava Adamik Šimegová.

Naše talenty a cudzie peniaze

Iba vďaka otvorenému rozhovoru a času strávenému s vlastným dieťaťom rodič môže svojho potomka lepšie spoznať. Podľa pedagóga M. Brestovského sa často stáva, že rodičia sa zameriavajú iba na určité danosti detí. „Zaujímajú ich, či dieťa vie spievať alebo tancovať. No existujú mnohé iné, aj skryté talenty. Napríklad, že dieťa vie veľmi rýchlo povedať pointu vlastnej myšlienky. Aj to je druh talentu, ktorý možno ďalej rozvíjať.“

Problémom tiež býva, že rodičia sú čoraz viac zaťažovaní pracovnými povinnosťami a nestíhajú vymýšľať pre deti aktivity, pri ktorých by zistili, čo ich dieťa skutočne chce. Niekedy stačí aj málo, napríklad spoločenská hra. „Každá hra má nejaké pravidlá a je dobré, keď sa deti učia, že podľa toho sa treba správať a myslieť. Rovnako dôležitá je aj prehra. Hoci našim deťom zo srdca prajeme, aby vyhrávali, aby sa im v živote darilo, nevyhnutne prídu aj momenty, keď sa tak nestane a budú čeliť niečomu náročnému a prehre samotnej,“ povedal odborník na spoločenské hry P. Černák.

S tým súvisí aj téma rozvíjania športových talentov detí a mládeže. Samozrejme, je tu i otázka financií, keďže deti a mládež do určitého veku nemajú vlastné zdroje, ktoré by mohli investovať do aktívneho športovania. Mladí ľudia sú vo veľkej miere odkázaní predovšetkým na svojich rodičov a ich peniaze. Rodičia sú najhlavnejším zdrojom ich príjmov. Finančne najzávislejší sú od svojich rodičov najmladší tínedžeri vo veku od dvanásť do pätnásť rokov (92 percent). „Rozpočty či príjmy deťom v tomto veku pravdepodobne zlepšujú aj starí rodičia či iní príbuzní (60 percent). Až tretina (31 percent) najmladších priznáva, že si finančne prilepšuje aj počas sviatkov, pretože darček, ktorý im prináša najviac radosti, sú práve peniaze,“ uvádza prieskum, z ktorého tiež vyplynulo, že za týždeň dokážu najmladší tínedžeri v priemere minúť sedemdesiat eur.

Bez obetavosti rodičov by rozvoj výkonnostného i vrcholového športu na Slovensku nebol vôbec možný, tvrdí športový psychológ T. Gurský. „Telesná výchova je u nás veľmi slabá, na dostatočnej úrovni sa už nerobí ani v kluboch a športových zväzoch. Tie sa často sťažujú na nedostatok peňazí, no nie je to iba o tom, ale najmä o nedostatku entuziazmu a odbornosti. V školách často chýbajú kvalifikovaní učitelia. Inštitúcie na Slovensku teda neprebrali za pohybový vývoj a telesnú výchovu detí zodpovednosť, preto to robia za nich rodičia. Stojí ich to veľa času, energie a často aj peňazí, no ak by do toho nevstúpili, tak deti nešportujú.“

Robert LANDIS

Žurnalisti platia za miesta neslobodou prejavu a novinárskym svedomím

Odvrátená tvár mediálnej politiky

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Babiš a Haščák. Veľkopodnikatelia, ktorí vyvolali zdesenie vstupom na mediálny trh. Babiš v Česku, Haščák na Slovensku. Mohlo by to znamenať, že tak Česko, ako aj Slovensko si už vybudovali domácu kapitálovú vrstvu? Lebo privatizáciu po páde železnej opony aj v médiách podmienoval práve tento fakt. V roku 1993 sme zaznamenali ukážkové politické zneužitie plánovanej privatizácie denníka Smena.

Ale až druhá vlna monopolizácie tlačených médií koncom deväťdesiatych rokov minulého storočia vyvolala znepokojenie žurnalistov. Alexej Fulmek, vtedajší generálny riaditeľ akciových spoločností Grand Press a Petit Press, oznámil zámer zmeny vydavateľa takto: Dosiahnutie stabilnej prvej pozície na slovenskom tlačovom trhu a vytvorenie podľa možnosti jedinej celoslovenskej siete regionálnych denníkov a týždenníkov.

PIRÁTSKY KORZÁR

Na šiestom sneme Syndikátu slovenských novinárov (SSN) sa v tejto súvislosti objavila správa, že pri zlučovaní regionálnych periodík pod hlavičku Korzár prepustili z dvadsiatich troch novinárov štrnásť a sú „opodstatnené obavy, že tí „šťastnejší“, ktorí o zamestnanie (zatiaľ) neprišli, s najväčšou pravdepodobnosťou za svoje postavenie neraz platia neslobodou prejavu a novinárskym svedomím“. A čo sa stalo? Nič. Vtedajšie vedenie SSN sa netajilo sympatiami k pravici a dokonca organizovalo novinárov do kampane za politickú zmenu v roku 1998. Po výdatnom vytunelovaní majetku po bývalom zväze novinárov stavovská organizácia prakticky zanikla.

Je pozoruhodné, k akým výkonom sa dopracovali novinári, slúžiaci konglomerátu Petit Press a nemeckému Rheinische-Bergische-Druckerei. Bývalý šéfredaktor Sme Martin Šimečka nevydržal tlak vlády na obsah denníka a odišiel. Porozprával o tom Týždňu. A ten istý týždenník nedávno napísal, že ak sa nemecký spoluvlastník aktuálne rozhodne predať svoj podiel Pente, mal by za to čeliť kritike.

Musíte faulovať a hrať agresívne, ako to robia niektoré médiá.

„Ukázali by totiž, že v rozhodujúcich momentoch rezignovali na verejnoprospešný záujem médiá, ktoré roky budovali.“ Takže vplyv Ivana Mikloša, o ktorom sa Šimečka zmieňoval, považuje smeťarska časť médií za verejnoprospešný záujem?

Ešte pozoruhodnejšia je Týždňom nastolená otázka, kto by dokázal mediálnemu konglomerátu Penty reálne konkurovať. Za jediné považuje verejnoprávne médiá, ibaže – ako tvrdí – tie sú pod „priamou kuratelou vlády“. Nuž, čo to chce čitateľom povedať týždenník, ktorého šéfredaktor má každý týždeň vo verejnoprávnej televízii diskusnú reláciu?

GENERÁCIA OHLÚPNUTÝCH

Slovné spojenie mediálna gramotnosť nie je neznáme. Vraj už deti v školách treba učiť, aby pochopili text v novinách. Dnes, keď počítačová generácia zadané úlohy vyskladáva z Googlu, je iluzórne myslieť si, že naučí-

me deti rozumieť médiám. Ved' ako ukazujú výsledky prieskumov v našich školách, nedokážu porozumieť jednoduchým textom. A tvrdí to aj americký profesor literatúry Mark Bauerlein v knižke Najhlúpejšia generácia s podtitulom Ako digitálna éra ohlupuje mladých Američanov a ohrozuje našu budúcnosť. Podľa profesora Bauerleina „mladá generácia číta stále menej, pohŕda kultúrnym dedičstvom a napriek prebytku informácií sa stáva nevzdelanou, nekritickou“. Možno teda politikov brať vážne, ak hovoria o programe mediálnej gramotnosti? Je to vôbec v záujme politikov? Navyše v prostredí, v ktorom nie sú vytvorené podmienky na pluralitu médií?

SLUŽBA ALEBO TOVAR

A to je vážna výzva. V tejto súvislosti si treba položiť základnú otázku, akú úlohu plnia médiá? Čím je informácia? Je službou verejnosti alebo tovarom

ako akýkoľvek iný produkt? Prečo sa veľkopodnikatelia a oligarchovia usilujú ovládnuť médiá? Čím prešiel mediálny trh za ostatných dvadsaťpäť rokov, sme sčasti načrtli. Spočiatku ho obsadili západné spoločnosti a začalo sa presadzovať heslo, že informácie sú tovar a ich šírenie nepotrebuje nijaké obmedzenia. Vlády usilujúce sa regulovať mediálny trh tlačovým zákonom boli od vydavateľov znemožňované priam na medzinárodnej úrovni. Informácie sa zmenili na obyčajnú propagandu a iba okrajovo prežívajú ako služba verejnosti. V médiách nastal stav, ktorý je ovládaný záujmovými spoločnosťami. Väzby na vplyvné skupiny nie sú vždy zjavné a kto sa im nevenuje, nepostrehne, kto a akým smerom ho manipuluje.

TMA POD LAMPOU...

Po nástupe vlády Ivety Radicovej bolo vytvorenie RTVS len spôsobom, ako personálne ovládnuť verejnoprávne médiá. Dve diskusné relácie v televízii jednostranne propagujúce politiku, ktorá sa nikdy demokraticky či legitímne spôsobom nedostala do verejného života, sú priamym dôsledkom tohto vývoja.

Nie je pozoruhodné, že politici, ktorí vo voľbách po roku 1989 neuspeli, sa znova prihovárajú verejnosti cez verejnoprávne médiá? Ako hosť Fedor Gál v Lamppe amerického vlastníka Hríba? A prakticky totožné personálne obsadenie má aj Havranova diskusná relácia verejnoprávnej televízie. Čoho sa teda obáva súčasný mediálny monopolit Petit Press vo vstupe Penty na mediálny trh? Môže to byť ešte horšie? Ešte jednostrannejšie, uzavretejšie pre iné názory, než majú Šebej, Chmelár, Gál...?

Dnes je už všeobecne známe, že mediálna politika na Slovensku sa dopracovala do mediálneho geta. Nie každý to však berie na vedomie. Rozumieť médiám je čoraz ťažšie. Úskoky oligarchickej propagandy nemôže bežný občan postrehnúť ani v spleti internetových informačných diaľnic. Ale občan má právo na pluralitný mediálny trh, ktorý v posledných rokoch na Slovensku skôr zanikol, než vznikol.

Krásny obal predá takmer všetko

Milan KENDA

Význam obalovej techniky a kreativity je väčší než si bežne myslíme. Krásny obal predá takmer všetko, a v akcii naozaj všetko. Pozrime sa napríklad na nejakú polievkovú konzervu, na ktorej farebná etiketa vynikne oveľa viac ako na vrecúšku. Základom takejto konzervy je Maggiho kocka, alebo nejaký jej novší variant. Samotná kocka však už stratila magický vplyv na spotrebiteľa, preto polievku z takejto kocky treba čímsi ozvláštniť. Urobiť z nej Veľkú udalosť, Sláger, Vec gurmánskej prestíže... Prvým krokom na povýšenie neurčitej polievky medzi gastronomickú elitu je atraktívne meno.

Múdre hlavy čínorodej potravinárskej firmy začnú hľadať nad pikantnými spojitostami. Navrhnu napríklad názov Madame Pompadour. Lenže túto historickú madame nemožno vyfotografovať v odvážnych, miniatúrnych bikinách. História vcelku nič nenamieta proti spojeniu tejto dámy s polievkou, neznáša však predstavu Madame Pompadour v dnešnej erotickej plážovej kreácii.

Pri takomto etickom narušení historických reálií by historici boli schopní iniciovať v parlamente celoštátne protestné referendum. Ak teda nemožno propagovať polievku pomocou odvážne vystrihnutých plaviek, nedá sa ani rátať s mužskou časťou spotrebiteľov, hoci práve konzervy sú životkami starých mládenčov, akých v našom drahobytnom baskervillskom kapitalizme ustavične pribúda. Prečo

FEJTÓN

však týmto starým mládencom odopierať báječný pocit, ktorý sa ich zmocní pri pohľade na etiketnú krásku: že práve budú konzumovať najlepšiu kočku svojho života? Žiaľ, Madame Pompadour nemožno obliecť, či skôr zoblíeť, do bikiniek bez rizika dlhodobej hystérie všetkých žijúcich historikov.

Keby sa predsa len presadil elegantný francúzsky názov s využitím mena iniciatívnej dámy, potom by sa, žiaľ, muselo rátať so skratovou iniciatívou predavačiek. Tie by konzervy s názvom Madame

Pompadour dozaista ukladali medzi kozmetické prípravky, ak nie dokonca medzi čistiacu potrebu. Takto uskladnenou polievkou by sa mnohí spotrebiteľia po jej vyťahnutí z regálu pokúšali umývať kuchynské hrnce a taniere. Azda by sa im to aj podarilo, najmä vtedy, keby konzerva obsahovala nepremyté krúpy alebo ryžu s pieskom.

Gastronómii najlepšie spievajú názvy z astronómie. Hviezdne guláše, galaktické rizoto a podobne. Názvy hviezd podnes znejú magicky, lákavo a nijakému spotrebiteľovi nepripomínajú pätku z dejepisu. Maggiho kocka po premenovaní na Andromedu alebo Cassiopeiu práve urobila prvý významný krok k úspechu.

Druhým významným krokom k úspechu je nálepka. Z neurčitej polievky z Maggiho kocky treba urobiť polievku celkom určitú, dokonca špeciálnu. Po poetických dušiach návrhárov a reklamných textárov prichádzajú k slovu i k dielu duše malebné. Vytasia sa s nejakým malebným objektom, s nejakým prírod-

ným produktom v jasavých farbách s orosenými listami alebo vysoko lesklými ľubeznými plodmi. Rovnako sa osvedčuje útočiť na ľudské vášne, najmä na vášň hubársku. Z najatraktívnejších fotografií sa vyberie úchvatný hrib, ktorý sa pomocou počítačovej techniky rafinovane prispôsobí požiadavkám distribúcie. To znamená, že sa maximálne zidealizuje, prifarbí, prilakuje a zväčší na utopický idol hubárskych snov, na superhrib.

Pravdaže, do takejto polievky treba pridať aspoň nejakú hubovú esenciu. Kto z úsporných dôvodov poruší toto základné pravidlo, naruší spotrebiteľskú ilúziu. Superhrib z nálepky sa musí zafixovať v spotrebiteľskej pamäti a omámiť konzumenta aspoň v takom časovom limite, aký je nevyhnutný pre ohriatie a zhltnutie polievky.

Teória podmieneného reflexu naznačuje, že v priebehu istého času sa v mozgu spotrebiteľa vytvorí pevné spojenie medzi nálepkou konzervy a jej obsahom na tanieri. Obraz superhriba vyvolá náležité chuťové pocity, čo umožní výrobcovi odbúrať nakoniec aj tú hubovú esenciu. Pravdaže, odstavovať ju treba postupne, nenápadne, po kvapkách. To výrazne zníži výrobné náklady a zvýši firemný zisk.

Arabská jar na zlej ceste krviprelievania a vyvražďovania kresťanov Islamská hrozba Európe i svetu

Dušan D. KERNÝ

Videli sme dosť, aby sme pochopili, že arabská jar sa vydala po celkom nesprávnej ceste, konštatoval generálny tajomník Ban Ki-moon počas rozpravy na tohtoročnom jesennom Valnom zhromaždení Organizácie Spojených národov. Vyzval medzinárodné spoločenstvo, aby konalo, zastavilo násilie na Blízkom východe a jasne určilo hrozbu. Varovne vystríhal, že Blízky východ už neunesie ďalšiu vojnu.

V tejto oblasti pritom s podporou Západu trvá vojna vlastne nepretržite dve až tri desaťročia. Teraz vrcholí zložitým spôsobom, ktorý sa mnohostranne dotýka politiky štátov EÚ a morálky jeho obyvateľstva. Boje na Blízkom východe a rozpad Líbye, Sýrie a Iraku spôsobili obrovskú vlnu státisícov utečencov. Tí len rozmnožujú doterajšie desaťtisíce exulantov, ktorí ilegálne prúdia do Európy.

MORÁLNY PROBLÉM

Prvoplánovou reakciou Bruselu je niekoľkotýždňová zostrená kontrola na letiskách a v prístavoch proti ilegálnym prisťahovalcom a prevádzacom. Odohráva sa práve v čase, keď sa zväčšuje vlna tých, ktorí hľadajú aspoň základné životné podmienky na dôstojný ľudský život. Pohon na nich sa začal akoby symbolicky 13. októbra.

Je to aj morálny problém pre verejnosť a predstaviteľov cirkví – tentoraz ide o masové vyvražďovanie kresťanov, likvidáciu starých komunít, ktoré v oblasti jestvovali posledných dvetisíc rokov. Medzi nimi aj aramejských, teda príslušníkov cirkvi hovoriacich jazykom, ktorým hovoril aj Ježiš. Islamistické násilie je cieľené – v krvavej tradícii tunajších konfliktov po roku 1947. Je zámerne drastické a barbarské, je zamerané na zastrasenie obyvateľstva, preto ho

sprevádza taký masový exodus. Ide aj o ničenie pamiatok. Islamisti zničili trebárs pamätník vyše miliónu arménskych a sýrskych kresťanov, ktorých na začiatku minulého storočia vyvražďovali osmanskí moslimovia. Pamätník má podľa brnianskeho politológa T. Šmida, citovaného v denníku Lidové noviny, priam taký symbolický význam ako pre Židov Osviečením. Zničenie kostola a mnohých kresťanských pamiatok odsúdili aj inštitúcie OSN. OSN napokon vydalo aj súhrnnú správu – záznam masovej brutality proti civilistom, vyvražďovanie a znásilňovanie. Popravky sú takisto masové, zabíjajú mladých ľudí, kresťanov, ktorí nechcú prestúpiť na islam, po stovkách zaživa podrezávajú hrdlá, potom odrežú hlavy a vystavujú ich na výstrahu.

BOJOVNÍCI Z EURÓPY

Problém pre štáty EÚ predstavuje fakt, že na strane ozbrojencov tzv. Islamského štátu – organizácie doteraz nevidanej a dobre vyzbrojenej – sú aj tisíce bojovníkov z EÚ. Je to závažný problém tak pre štáty, kde sú najväčšie moslimské komunity, ako aj pre všetky štáty EÚ, kde je moslimské prisťahovalctvo. Na jednej strane treba s komunitami viesť dialóg, na druhej treba vedno s nimi vyriešiť problém, prečo sa mladí ľudia z druhej, tretej generácie prisťahovalcov obrátili proti ich novým domovinám a

tiež proti vlastným rodičom, ktorí boli vďační Európe za druhú vlasť. Pre EÚ je to aj problém, ako vytvoriť jednotnú prisťahovaleckú politiku, hoci vlny utečencov smerujú v podstate do Talianska, Francúzska, Nemecka a do Švédska. Ale i ostatné štáty EÚ by mali prispieť k riešeniu tohto problému. Je to závažná nielen politická, ale aj cirkevná otázka pre veriacich, ako sa v tejto situácii zachovať. Ak islamisti berú kresťanské deti, aby ich prevychovali na džihádov, prečo cirkevné komunity v štátoch EÚ nevytvárajú možnosti na výchovu a vzdelanie tých detí a adolescentov, ktorí sú vlastne skôr či neskôr odsúdení na smrť alebo na páchanie násilia, ak bude islamská brutalita pokračovať. Čo bráni slovenskej politike, cirkevnej a civilnej charite a ľudsko-právnym organizáciám vytvoriť podmienky na prijímanie a výchovu priamych potomkov starých kresťanov?

REAKCIA NATO

Vyvražďovanie veriacich a ničenie kresťanských pamiatok, ničenie kultúry, ktorá bola na Blízkom východe prítomná dve tisícročia, je aj politický problém nielen pre EÚ, ale aj pre NATO. Aliancia len váhavo pristúpila k leteckým úderom, ale to islamistov nezastavilo. Navyše Turecko, člena NATO, to postavilo pred dilemu – najprv časť islamistov v Sýrii podporo-

valo, teraz dlho váhalo so zásahom, lebo nechcelo posilniť Kurdov, jedinú silu v Iraku a Sýrii schopnú postaviť sa na odpor. Je to aj vnútorný rozpor – turecký režim po desaťročiach násilného konfliktu, v ktorom zahynulo vyše štyridsaťtisíc ľudí, prevažne vlastných tureckých Kurdov, smeroval k mierovým rokovaniam s nimi a k dohode. Teraz je táto rovnováha narušená. Turecko je zásluhou NATO regionálnou veľmocou v tejto oblasti a nechce urobiť nič, čo by posilnilo Kurdov. Na druhej strane ani USA, ani Európa a ani NATO nechcú a nemôžu nechať Kurdov napospas islamistom. Turecká „dilema“ sa ukázala naplno práve v otázke podpory islamistami smrteľne ohrozenej kurdskej menšiny v pohraničnom meste Kobane. Zároveň sa ukázalo, že aj rokovania EÚ o pristúpení Turecka do EÚ nielen sú, ale aj zostanú iba formalitou, ktorú asi nikto neberie vážne.

OBAMOVO DEDIČTVO

Množstvo geopolitických, medzinárodných, ľudsko-právných problémov, pred ktorými stojíme, je priamy dôsledok narušenia rovnováhy moci na Blízkom východe inváziou vedenou USA do Iraku. Diktátorský režim, ktorý sa pod inváziami uskutočňovanými USA zrútil, paradoxne pripravil o život iba zlomok počtu tých obetí, čo vidíme dnes. Štát už nejestvuje, rozpadol sa na tri časti, ktoré proti sebe vedú s americkými a európskymi zbraňami vojnu. Bez úspechu sa viedla medzinárodná kampaň proti Iránu, ku ktorej sa pripojila Európska únia. Ukázalo sa, že Obamove USA nemajú silu vyriešiť problémy. Doma i v zahraničí to oslabilo pozície prezidenta Obamu. Už dnes je jasné, že nie je prezidentom, ktorý splní predvolebný sľub a skončí vojny. Skôr to bude naopak – svojmu nástupcovi zanechá ďalšie ohniská napätia, ozbrojené konflikty i vojnu.

Brusel chváli srbskú exekutívu za ústretovosť k homosexuálom Demonštrácia inakosti v Belehrade

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

V Belehrade sa v nedeľu 28. septembra po trojročnej prestávke opäť uskutočnil Pochod hrdosti. Na rozdiel od toho posledného, uskutočneného v roku 2010, tentoraz sa „hrdá“ manifestácia homosexualizmu uskutočnila bez väčších incidentov, ak nerátame niekoľko rozbitých okien, dvoch zranených policajtov, jedného reportéra a brata premiéra Vučića, ktorý sa za nie celkom vyjasnených okolností dostal do konfliktu s policajtmí.

Na pochode sa podľa odhadov zúčastnilo okolo tisícpäťsto účastníkov za masovej prítomnosti médií, predstaviteľov politických strán, domáceho i zahraničného tretieho sektora a predstaviteľov diplomatických zastupiteľstiev USA a krajín EÚ. Nad bezpečnosťou zhromaždeného davu bdela ešte väčšia masa policajtov – až sedemtisíc – a policajnej techniky (policajné vozidlá a helikoptéry).

Hneď po úspešnom završení pochodu sa na adresu srbskej vlády zosypali pochvaly z Bruselu a ďalších európskych metropol. Médiami sa prevalila vlna nám dobre známej

RODOVÁ ROVNOSŤ

mentorskej frazeológie z Bruselu o úspešnom napredovaní žiačika, ktorý si splnil domácu úlohu. K všeobecným chválospevom sa pridala aj verejnoprávna Rádiotelevízia Srbska (RTS 1), ktorá v tomto duchu konštatovala: „Deň po uskutočnení Pochodu hrdosti organizátori, predstavitelia domácich i medzinárodných inštitúcií zhodnotili, že je veľmi dôležité, že sa podujatie obišlo bez incidentov, ako aj skutočnosť, že štát si splnil svoju úlohu.“

MEDIÁLNA BLOKÁDA

V rámci známej praxe selekcie nevyhovujúcich správ, ktorú uplatňuje mediálny hlavný prúd, ani neprekvapuje, že v lomoze okolo „gay prideu“ ostala celkom nepovšimnutá Všenárodná procesia na oslavu života, manželstva a zrodu života. Or-

Procesia na oslavu života.

ganizátorom procesie bola Srbská pravoslávna cirkev a hnutie Dveri srpske. Podujatie sa uskutočnilo s požehnaním Jeho svätosti srbského patriarchy Irineja. Pochod za život sa začal 28. septembra 2014 modlitbou o 16. hodine v Chráme sv. Sávu, v najväčšom pravoslávnom chráme Balkánu. Potom sa procesia pohla do centra Belehradu, pričom prešla aj po trase, ktorú predtým absolvovali vyznávači inakosti so zámerom duchovného „očistenia“ belehradských ulíc. Podujatie ukončila modlitba v Zborovom chráme v Belehrade o 19. hodine. Procesiu sprevádzal hlahol zvonov belehradských chrámov na oslavu života (na rozdiel od gay parády, počas konania ktorej zvonili v chrámoch umieračky). Podľa odhadov hnutia Dveri srpske sa na procesii zú-

častnilo okolo osemtisíc ľudí. Tento pochod sa zaobišiel bez incidentov a násilia. Podľa Info služby Hnutia Dveri: „Účastníci procesie niesli ikony, srbské štátne zástavy, spievali štátnu hymnu a dôstojne ukázali, na čo treba byť skutočne hrdý, a to je manželstvo, rodina a deti, a nie gay paráda.“ Portál hnutia Dveri priniesol aj záznam z kázne, ktorá odznela v Chráme sv. Sávu predtým, než sa dav pohol do ulíc. Odznelo v nej znepokojenie nad nelichotivou skutočnosťou, že každé piate manželstvo je v Srbsku rozvedené, že tretina detí sa rodí mimo manželstva, že každá piata matka je slobodnou mamičkou, že v tisícpäťsto srbských obciach sa minulý rok nenarodilo ani jedno dieťa a každým rokom v Srbsku umrie o tridsaťpäťtisíc ľudí viac, než sa narodí. V tejto

situácii, ako odznelo v kázni, je o to znepokojujúcejšie vidieť, aké veľké zabezpečenie robí štát na ochranu doslova „hrstky nehanebníkov“. Organizátori vyjadřili spokojnosť.

Problém je, že tieto pochody sú len začiatkom procesu, ktorý má pripraviť verejnosť na zavádzanie gender legislatívy. Už čoskoro sa môžu excesy, ktoré vidíme v západnej Európe, dostať až k nám. Mám tu na mysli čoraz častejšie prípady násilného odoberania detí z rodín pod rôznymi pseudozámienkami a ich umiestňovanie do náhradných rodín, nezriedka homosexuálnym párom.

PLNÝ INTERNET

Týchto prípadov je plný internet, často ide o rodiny prisťahovalcov, najmä z Ruska, ktoré podliehajú takejto represii zvráteného systému. Ďalšou bolestnou skutočnosťou sú stále častejšie prípady represie štátov západnej Európy proti rodičom, ktorí nesúhlasia s účasťou ich detí na povinnej sexuálnej výučbe, ktorej súčasťou je oboznamovanie s rôznymi podobami sexuálnych praktík, vrátane homosexuálnych, vciťovanie sa do opačného pohlavia a prezliekanie sa do šiat opačného pohlavia. Veľké diskusie sa k týmto otázkam vedú už aj v susednom Poľsku, kde zaujala oveľa aktívnejší a bojovnejší postoj k nanucovaniu gender ideológie katolícka cirkev a časť konzervatívneho politického spektra. U nás sme v tomto ešte pozadu. Azda sa neprebudíme, až keď bude neskoro. Pretože už teraz vidno obrysy sociálneho inžinieringu, ktorý – ak by bol dokonáný – by svojou monštruoznosťou prevyšoval aj totalitné režimy 20. storočia. Ako vyplýva z filmu Sodoma, zrejme sa blíži epocha veľkých genetických manipulácií a homosexualizmus ako súčasť gender ideológie má ľudstvo postupne pripraviť na to, že zrod života už nebude závisieť od prirodzeného spojenia dvoch ľudských bytostí opačného pohlavia, ale bude len otázkou laboratórnej procedúry.

NA OKRAJ

Európske štáty sú šokované tým, ako rýchlo sa protestné akcie proti operácii Izraela v pásme Gazy zmenili na masové a otvorené antisemitické nepokoje – konštatoval ruský týždenník Kommersant v čísle 29. „Európa sa vrátila do roku 1938,“ so zdesením povedal korešpondentovi The Times parížsky Žid, ktorého napadla skupina demonštrujúcich proti operácii izraelskej armády v pásme Gazy.

Gaza vzkriesila antisemitizmus

Podľa slov novinárov bolo počuť v dave výkriky: Smrť Židom! a Hitler mal pravdu! Masové protestné demonštrácie odporcov izraelských vojenských akcií boli plánované v júli t. r. v mnohých veľkých mestách Európy. A takmer všetky sa rýchle a neočakávane zmenili na pogromy. Demonstranti sa špeciálne zamerali na židovské štvrte. V Paríži bandy mládeže rozbíjali vitríny židovských obchodov a rabovali ich, podpálili synagógu. V Berlíne, ako oznámila agentúra Associated Press, na podobnej demonštrácii zazneli výzvy: Židov do plynových komôr!

Avšak centrom antisemitických prejavov sa stalo francúzske mesto Sarselle, v ktorom úrady vzhľadom na veľkú židovskú komunitu zakázali demonštráciu. Tá sa predsa len uskutočnila a zmenila sa na výtržnosť s hádzaním zápalných fliaš a kameňov do obchodov, podpálením synagógy a zrážkami s políciou. Prezident François Hollande sa stretol s predstaviteľmi židovskej a islamskej obce, aby vyjadril svoje rozhorčenie nad pogromami. Premiér Manuel Valls priznal, že antisemitizmus vo Francúzsku nadobudol novú formu, silne sa rozšíril zásluhou internetu a zachvátil všetky nové robotnícke štvrte francúzskych miest.

Experti sociológovia však tvrdia, že na posledných udalostiach nie je nič prekvapujúce a Európa zostane v mnohých zreteľoch antisemitická. Podľa údajov The Washington Post v nedávno vykonanom prieskume verejnej mienky otvorene prejavuje antisemitické postoje tridsaťsedem percent Francúzov. V Taliansku je otvorených antisemitov deväť percent. Ako vyplýva zo správy americkej organizácie Antidifamačná liga, v posledných rokoch „úroveň antisemitizmu sa zvýšila v takých krajinách ako Maďarsko, Veľká Británia a Španielsko“. Podľa prieskumov sa výrazne zvýšil počet skrytých antisemitov presvedčených napríklad o tom, že „Židia príliš veľa hovoria o holokauste“ alebo „Židia sú skôr verní Izraelu ako štátu, ktorého sú občanmi“. Podľa údajov francúzskeho štatistického úradu za prvé tri mesiace tohto roka odišlo z Francúzska do Izraela viac Židov ako za hociktoré iné obdobie od vytvorenia štátu Izrael v roku 1948. Emigranti pritom udávali ako príčiny aj ekonomické problémy, na prvé miesto však dávali rastúce prejavy antisemitizmu.

Ivan LUŽÁK

NA MARGO

Oficiálna politika akoby bola stále viac či menej odtrhnutá od reality bežného života. Dokazujú to aj mladí a malí farmári, ktorí sa apelovaním na rezort pôdohospodárstva usilujú dosiahnuť zmenu a podstatné zlepšenie legislatívnych a finančných opatrení navrhovaných práve týmto rezortom na zlepšenie podmienok ich podnikania. Ministerstvo pôdohospodárstva a regionálneho rozvoja predstavilo Konceptiu podpory pre mladých, malých a rodinných farmárov aj s optimistickým vyhlásením ministra Lubomíra Jahnátka o vytvorení dvetisícšesťsto nových pracovných miest.

Reálne podpory mladým farmárom

Zväzy a združenia zastávajúce mladých a malých farmárov sa k tomuto materiálu stavajú podstatne reálnejšie a žiadajú ho doplniť ďalšími nevyhnutnými opatreniami. Najzásadnejšou a oprávnenou požiadavkou je zvýšenie rozpočtu opatrenia Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov. Rezortom navrhovaných 1,5 milióna eur pri podpore pätnásttisíc eur za päť rokov na jeden podnik vystačuje len na podporu jednej stovky žiadateľov.

„Bolo by veľmi zaujímavé vedieť, odkiaľ zobral rezortný šéf vieru vo vytvorenie nových pracovných miest rádovo v tisícach. Rezort pre nich tiež navrhuje spôsob podpory zamestnávania, ktorá by sa mala sústrediť na zamestnávanie osobitne znevýhodnených a značne znevýhodnených osôb a dlhodobu nezamestnaných osôb. Je prirodzené, že o takýto spôsob podpory nemôžu mladí a malí farmári v začiatkoch svojho podnikania stáť, pretože sa musia najskôr postarať o ekonomickú stabilitu svojho podnikania,“ vyhlásil bývalý minister pôdohospodárstva Vladimír Chovan (SNS). Logickejšie preto vyznievajú požiadavky na úľavy alebo prípadné oslobodenie od platenia sociálnych a zdravotných odvodov v odôvodnených prípadoch. Jedna zlá úroda môže totiž v našich podmienkach veľmi ľahko pochovať niekoľkoročné úsilie začínajúceho farmára.

Mnoho nástrojov, ktoré rezort pôdohospodárstva predstavil na podporu týchto cieľových skupín, má len formálny charakter a reálnu pomoc mladým a malým farmárom neprinesie. Prítom ich zväzy a združenia predkladajú dôležité a racionálne návrhy, napríklad na vytvorenie aktívneho poradenstva so zapojením ich aktívnych štruktúr, na skutočne funkčný kontrolný mechanizmus namiesto doterajších nefunkčných agentúr a podobne. Akýmsi svetielkom nádeje je aktuálne prisľúbená zmena Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ. Únia sa totiž pokúša zvrátiť nepriaznivý demografický trend v agrárnom sektore. Mladých farmárov do štyridsať rokov bude pozitívne diskriminovať zavedením dodatočnej platby 1 250 eur ročne. Národné ministerstvá budú ďalej rozdeľovať dodatočné dve percentá z prvého piliera výhradne na projekty mladých poľnohospodárov.

Ján ČERNÝ

Hlas, ktorý nemožno prepočítať – zvýšte výdavky na investície!

Rakúsky recept na hospodársky rast

Európske vlády by mali zvýšiť investičné výdavky, aby tak podporili hospodársky rast. V rozhovore s dennikom Wall Street Journal to povedal guvernér rakúskej centrálnej banky Ewald Nowotny. Generálna riaditeľka Medzinárodného menového fondu Christine Lagardeová vyzvala Nemecko, aby zvýšilo investície a podporilo tak slabé zotavovanie hospodárstva eurozóny.

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

V atmosfére mierne oslabeného eura, ktoré tak podporuje export, a v čase klesajúcich cien ropných produktov (ktoré vyvolávajú reakcie všade, len tradične nie na Slovensku) niet lepšej príležitosti dať impulz vegetujúcej ekonomike, dorážanej krízami rôzneho druhu uplynulých rokov.

■ RAKÚSKE RADY

Ewald Nowotny podľa českej agentúry ČTK tvrdí, že vyššie investície pomôžu ekonomike oveľa účinnejšie, než keby sa Európska centrálna banka (ECB) snažila znížiť trhové úrokové sadzby rozsiahlymi nákupmi vládnych dlhopisov. Nowotny tiež predpovedal, že euro bude pokračovať v poklese, pretože ECB bude udržiavať uvoľnenejšiu menovú politiku ako ostatné popredné centrálny banky. ECB v posledných mesiacoch v rámci podpory ekonomiky znížila svoje úrokové sadzby na nové rekordné minimá, ponúkla komerčným bankám lacné úvery a ohlásila plán nákupu niektorých cenných papierov. Centrálny banky v Spojených štátoch a v Británii by mohli už v budúcom roku začať svoje úrokové sadzby zvyšovať. „Pre rozdielne tendencie v politike úrokových sadzieb existuje vysoká pravdepodobnosť ďalšieho oslabovania eura,“ vyhlásil Ewald Nowotny. Na prvý pohľad to môže občana nahnevať, ale sekundárne má slabšie euro mnohé, nielen exportné výhody.

Európska centrálna banka vzhľadom na slabý výkon ekonomiky eurozóny a nízku infláciu prijala nedávno sériu opatrení na podporu hospodárskeho rastu celého bloku. Prezident ECB Mario Draghi tiež vyzval vlády eurozóny, aby podporili snahu banky svojimi výdavkami. Inak povedané – investíciami. Zmysluplnými a dlhodobými. Generálna riaditeľka Medzinárodného menového fondu Ch. Lagardeová navrhuje, aby sa na čelo tohto procesu postavilo Nemecko, ktoré si momentálne požičiava peniaze na trhoch s rekordne nízkymi úrokmi a je na najlepšej ceste dosiahnuť prebytok financií vo verejnom sektore

už tretí rok po sebe. A ak sa bude dariť Nemecku, nemôže sa nedarovať ekonomike Slovenska. V inom rozhovore pre rozhlasovú stanicu Radio Classique Lagardeová konštatovala, že Nemecko môže urobiť viac pre zotavovanie európskej ekonomiky, a pripomenula, že je to aj v záujme samotného Berlína.

■ ČAKANIE NA SPOTREBU

Krajiny eurozóny potrebujú v tomto čase štruktúrne reformy, ktoré odstránia prílišné regulácie a ochranu pracovného trhu a otvoria ho konkurencii. A týka sa to všetkých členov bloku, vrátane Talianska, Francúzska, ale aj Nemecka a, sa-

mozrejme, Slovenska. Slovensko sa usiluje zvýšiť spotrebu opatreniami, ktoré by mali spôsobiť, že Slováci budú viac nakupovať niektoré tovary a služby. Vláda predpokladá, že tým zníži nezamestnanosť. Otázne však je, ako môžu Slováci viac kupovať, keď príjmová časť ich domácej ekonomiky je v takom žalostnom stave. Vláda to chce obísť „opatreniami alebo projektmi vo forme verejných investícií alebo vo forme dotačných či podobných programov a opatrení, ktoré vedú k zvýšeniu dopytu po určitých tovaroch a službách, a teda aj k zvýšeniu počtu pracovných príležitostí“. Dôvodom, prečo chce vláda primäť Slovákov nakupovať, je fakt, že posledné roky našinci škrtia výdavky, kde sa len dá. Vidieť to na tržbách obchodníkov, ktoré neustále klesajú. Vysoká nezamestnanosť a celkovo neistá situácia nedáva našincovi dôvod na bezhlavé utrácanie. Strach zo straty práce núti ľudí „myslieť na zadné kolieska“ a šetriť. Celkového zvýšenia domáceho dopytu sa v tomto roku Slovensko teda asi napriek želaniam vlády nedočká.

■ VOLANIE PO INVESTÍCIÁCH

Ekonomike však môžu efektívne pomôcť iba veľké verejné investície, akými je povedzme výstavba diaľnic. Zlepšenie infraštruktúry zvýši atraktivitu regiónu pre investorov. Je však potrebné, aby boli verejné projekty uskutočňované hospodárne. Ale ani investície nie sú samospasiteľné, ak... Ich súčasná hodnota u nás je asi dvadsať percent z HDP. Slovensko teda nie je až takou rozvinutou ekonomikou. Na porovnanie – rozvojové krajiny majú zvyčajne objem investícií vo výške tridsať až päťdesiat percent HDP. Problémom nízkych investícií však nie je len (ne)využívanie kapacít, ale aj dosah na budúci potenciálny rast krajiny, ktorý pri takýchto objemoch môže začať v určitom bode stagnovať.

- Pokojné prostredie Stupavy vhodné aj pre rodiny s deťmi
- Priamo v areáli detské ihrisko a športoviská
- Príroda aj kompletná občianska vybavenosť na dosah

www.zipava.sk

- Moderné bývanie v americkom štýle
- Všetko pre aktívny život s priateľmi
- S výhľadom na dominanty hlavného mesta

www.americkebyvanie.sk

- Výborná poloha s rýchlou dostupnosťou centra Bratislavy
- Výnimočná architektúra komplexu a flexibilné zmeny interiérov jednotlivých bytov a apartmánov
- Obchodné a kancelárske priestory na prenájom

www.vienna-gate.sk

ZIPP BRATISLAVA, spol. s r. o., je spoločnosť s viac ako 50-ročnou tradíciou v stavebnej výrobe. V roku 2004 sa stala súčasťou európskeho stavebného koncernu STRABAG.

- Dodávka a realizácia na kľúč
- Realizácia inžinierskych stavieb
- Výroba a montáž prefabrikovaných konštrukcií
- Rekonštrukcie historických a pamiatkovo chránených stavieb

www.zipp.sk/development

zipp

Primátor Sniny Štefan MILOVČÍK o tom, ako sa odlievajú sny a formujú reálne vízie Herkules je tu pod Vihorlatom doma

Snina je začiatkom jesene dejiskom významného medzinárodného podujatia, ktoré ju zviditeľnilo po celom svete. Do kraja pod Poloninami a Vihorlatom pozvala Galéria Andrej Smolák, ktorá tu dvadsaťjeden rokov organizuje medzinárodný výtvarný festival, už vyše päťsto umelcov zo štyridsiatich siedmich krajín sveta. Vytvorili tu okolo sedemtisíc diel, pričom nie vždy išlo len o závesné obrazy, ale aj o plastiky a keramiku, módné kreácie, akčné umenie, inštalácie a iné artefakty. Keďže organizátori udelili v tomto roku najvyššiu poctu festivalu – Cenu Tibora Bartfaya – primátorovi mesta Ing. Štefanovi MILOVČÍKovi, porozprávali sme sa s ním nielen o podujatí, ale aj o sninskej kultúre v širšom kontexte a o rozvojových plánoch samosprávy, na čele ktorej už dlhé roky stojí.

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: Miroslav STAŠKO

• **Ako hľadáte na skutočne impozantnú reputáciu tohto podujatia?**

Nebudem zo široka hovoriť o kultúrnej politike. Podčiarkujem fakt, že festival robí absolútne dobré meno mestu a regiónu už vyše dve desaťročia. Ani v tom najoptimistickejšom sne by mi nebolo napadlo, že nadobudne také parametre a renomé. Chcem tiež pripomenúť šťastnú ruku organizátorov pri výbere umelcov. Aj na XXI. ročník MVF v Snine prišlo vyše tridsať tvorcov z pätnástich krajín, medzi ktorými boli aj maliari z takých exotických končín, ako je pre nás Irak, Libanon, Cyprus, Južná Kórea... Obyvatelia Sniny si už ani nevedia predstaviť, aby počas krásnych dní babieho leta nestretali v sninských uliciach i v okolitej prírode množstvo umelcov so skicármi a s plátnami, neoznámili sa s ich tvorbou, aj s nimi samotnými na tradičnej výstave v Dome Matice slovenskej a na záverečnom galaprograme v Dome kultúry.

Pravda, to je len vyvrcholenie celoročnej činnosti – akási čerešnička na torte – lebo počas celého roka množstvo žiakov, mladých ľudí zo škôl, ale i obyvatelia mesta prichádzajú do galérie v sninskom centre, aby tu spoznávali umenie rôznych žánrov, jeho tvorcov aj významné osobnosti zo sféry umenia a kultúry, ktoré tu predstavujeme počas autorských večerov.

• **Je obdivuhodné, že i v časoch, keď každý narieka, že na kultúru nie peňazí, vždy nájdete v mestskej kase čosi aj na podporu festivalu...**

Samozrejme, že v rozpočte mesta nie je ani zďaleka toľko zdrojov, čo by sme potrebovali a koľko by si aj festival zaslúžil. Aj preto obdivujem Andreja Smoláka a jeho organizačný tím, že takéto veľké podujatie dokážu na takej úrovni a toľké roky pripraviť a zabezpečiť. Veď je to celý štáb ľudí a niekoľko desiatok umelcov – a povedzme si to úprimne – treba im vytvoriť priestor nielen na to, aby tu počas dvoch týždňov mohli pracovať, mali potrebné materiálne zabezpečenie, ale aj kde bývať, najesť sa, aby mohli spoznávať tento príťažlivý, i keď chudobný región a, pravdaže, aj relaxovať a zabaviť sa, veď väčšinou sú to mladí ľudia.

• **Je to aj vaša zásluha a výsledok osobného vzťahu, že Snina má festival s takou tradíciou. Napokon to konštatoval tiež komitét Ceny Tibora Bartfaya, keď rozhodoval o jej tohtoročnom laureátovi...**

Nechcem byť zbytočne skromný ani patetický; hneď som to aj vyjadril, len čo som sa o nominácii dozvedel, že je viac ľudí, čo celkom nezištne festivalu, galérii aj výtvarnému daniu pomáhajú a podporujú umenie.

• **Ale to nie je len o peniazoch... Vás netreba pozývať, aby ste prišli do galérie, medzi organizátorov festivalu aj medzi jeho účastníkov. Nájdete si na nich čas i popri pomerne prísne limitovanom primátorskom programe.**

Iste, lebo sa teším, že sa v Snine čosi deje, že mesto dýcha umením, výtvarnou kultúrou a že podujatie sa podarilo preklenúť už do tretieho desaťročia. S Tiborom Bartfayom sme v Snine prežili množstvo prekrásnych chvíľ. Dával a ešte stále dáva festivalu punc svojej osobnosti, aj keď už len na diaľku a cez odkazy. Vari až keď sám raz budem na dôchodku a po pár rokoch sa pozriem do vitríny, kde na tom najdostojnejšom mieste bude jeho cena – alegorická soška Cirochy

– v mysli sa vybaví mnohé zážitky, ktoré teraz momentálne človek ani nevie doceniť.

• **Snina sa počas socialistickej výstavby zmenila, vyrástla, veľa získala, ale aj o mnohé prišla. Ako by sa vykorienila zo svojich dejín a koloritu, čo ich pripomína. Akoby sa jej pôvodnosť, originalita, jedinečnosť stratila medzi panelákmi, aké sú aj v Humennom, Stropkove, Svidníku... Vy ste urobili nemálo preto, aby sa jej vrátila identita a našli ju aj obyvatelia – aby boli na svoje mesto hrdí...**

Nepatrím k ľuďom, čo zásadne odmietajú našu nedávnú históriu, škrtnúť ju zo svojich životov... Myslím si, že sa to už vo všeobecnosti málo robí. Ani nie je dôvod, aby sme tie roky vymazávali, najmä nie zo svojich hláv. Veď celý ten čas sme v Snine žili a práve vtedy sa stala mestom s vyše dvadsaťtisíc obyvateľmi. Aj keď neradi prijímate konštatovanie o tom, že sme tým najchudobnejším krajom – a v mnohých rodinách to i cítiť – predsa je aj tu život kvalitatívne inakší ako pred pár desaťročiami. Prítomnosť a dosah slobody sa nedá vyvážiť ničím. A dal by Pán Boh, aby to tak bolo stále! Oceňu-

ďalší objekt v areáli, ktorému vravíme malý kaštieľ, aj časť historického parku, aby ten pocit hrdosti na mesto bol ešte väčší a prebúdza sa najmä v mládeži.

• **Vaše úsilie o záchranu kaštieľa železiarskej rodiny Rhollovcov, ktorú pod Vihorlatom pripomínajú viaceré „hámre“ v miestnych názvoch, ocenili aj odborníci v súťaži Stavba roka. „Zázračnú premenu“ uznala i verejnosť, keď v anketе o kvalite obnovy historických pamiatok jej prisúdili symbolický bronz... Právý bronz je na zachránenej originálnej soche Herkula, ktorý je symbolom mesta, a tak trochu aj metaforou vášho účinkovania a úsilia.**

Či chcem alebo nie, musím pripomenúť, že žijeme v regióne, odkiaľ ľudia i mládež odchádzajú za životným, za robotou. Bol som nedávno na významnej konferencii vo Viedni, kde sa hovorilo práve na túto tému: o podmienkach života v prihraničných, menej atraktívnych, od centier vzdialenejších oblastiach, a to je jedno, kde sa v Európe nachádzajú – či u nás, v Slovinsku, Chorvátsku, ba dokonca aj v Rakúsku. Všade sa po-

nička“, čo tiež mení pohľad na všedný každodenný pragmatizmus...

• **Snina môže byť príkladom v čerpaní eurofondov aj pre ďaleko väčšie mestá. Možno by mohol váš návod poslúžiť tiež iným. Ako na to?**

Nerobíme to preto, aby sme sa pretekali s inými, ale najmä preto, aby v tomto meste bolo všetko, čo má byť pre každodenný život. Dlho by sme hovorili, aké množstvo administratívnej – a musím to takto povedať – aj

Zrekonštruovaný klasicistický kaštieľ sa stáva dominantou Sniny.

jem fakt, že napriek pestrej národnostnej i konfesijnej skladbe žijú občania nášho mesta v príkladnej zhode, vo vzájomnej znášanlivosti a tolerantnosti. Nuž, a aby sme odkryli aj tú históriu, aby sme trochu oživilí či revitalizovali aj pocit hrdosti na toto mesto, určite tomu pomohlo zrekonštruovanie a otvorenie kaštieľa. Dá sa povedať, že sme ho zachránili. Stalo sa to aj vďaka peniazom z európskych zdrojov. Mimochodom, využili sme ich na mnohé ďalšie projekty a ciele dennej potreby v meste. V Snine máme kompletnú, funkčnú infraštruktúru od odpadového hospodárstva, tepelného hospodárstva, zrekonštruovali sme všetky školy, nemocnicu, a tak by som mohol pokračovať ďalej...

Obnova klasicistického kaštieľa je tiež impulz, aby sme si svoju históriu vážili a mňa veľmi teší, že na podujatiach, ktoré tam organizujeme, je stále viac detí a mládeže. Zmysluplné a prínosné aktivity a podujatia tu nachádzajú tiež dospelí. Verím, že čoskoro obnovíme a dáme do používania aj

byrokratickej práce je s tým spojené. Viedem k tomu celý úrad, aby sme boli v tomto smere úspešní a pri každej príležitosti im ďakujem za ich úsilie, lebo je to nesmierne množstvo sústredenej mravčej práce, pri ktorej treba dbať na každú bodku, čiarku, každé slovo, aby bolo všetko precízne. A rovnako je to i pri verejných obstarávaníach. Nechcem to zakríknúť, ale zatiaľ pri tom množstve projektov – a boli ich desiatky – sme nemuseli vrátiť ani euro. Verím, že to takto bude aj v budúcnosti.

• **Kaštieľ je ten najviditeľnejší tromf – áno, čerešnička na torte – lenže aj tá má viac poschodí a chuti. Už teraz sa s množstvom akcií a podujatí stáva zaujímavou kultúrou inštitúciou. Kedy by sa vaša spokojnosť preliala do presvedčenia, že sa tá námaha a investícia vyplatila?**

Základná požiadavka pri pridelení európskych prostriedkov bola, aby päť rokov to bola inštitúcia, ktorá je nezisková. Myslím si, že by to tak malo zostať nastálo. Dal som osobný

prísľub, že pokiaľ na to budem mať dosah, kaštieľ bude už len mestský. Chceme dodržať to, čo požaduje EÚ, aby sa tu odohrávali vyslovene nekomerčné a celospoločensky prínosné aktivity.

• **Nové poslanie kaštieľa sa môže rozvíjať aj vďaka ústretovému gestu JUDr. Dušana Rolla, známeho kulturológa, dlhoročného riaditeľa Bibiany a organizátora svetového Bienále ilustrácií Bratislava, a napokon tiež čestného občana vášho mesta...**

Nie je tajomstvo, že doktor Roll má priame príbuzenské väzby na tých Rohllavcov, ktorí kedysi pod Vihorlat prišli hľadať ušlachtilé kovy, postavili tento kaštieľ, spriemyselňovali tento kraj. Urobil veľkorysé gesto, neuplatnil si reštitučný nárok, hoci to mohol urobiť, a keď sa dozvedel o našich zámeroch s kaštieľom, bez váhania sa vzdal tej možnosti. Boli sme poctení, že sme ho mohli vlni privítať aj s manželkou na slávnostnom otvorení zrekonštruovaného kaštieľa. Bolo to úžasné...

• **Keď ste spomínali, ako zo Sniny odchádzajú obyvatelia za prácou a uplatnením, pocítili sme vo vašom hlase istú dávku nostalgie. Azda by ju mohla zmierniť stará známa pravda, že do sveta odchádzajú vždy tí najsúcejší, čo veria svojim schopnostiam, vzdelaniu a majú na to odvahu. Snina taký dorast má. Má šikovnú a disponovanú mládež. Veď aj nedávne prieskumy školských orgánov povýšili vaše mesto v celoslovenskej úrovni vedomosti žiakov na najvyššie priečky...**

Aj u nás akosi „neprirodzene“ klesá prirodzený prírastok. Jednu chvíľu sa zdalo – a ešte sa zdá – že máme v meste škôl nazvyš. Je tu okolo dvestíc žiakov, čo je o tretinu menej ako kedysi. Jednu i dve školy z terajších šiestich by sme mohli zrušiť. Nie som tomu naklonený, pretože verím, že svet sa dostane do normálnych kolají a ľudia sa nebudú zdúrahať privádzať deti na svet. V Bratislave už je napríklad málo predškolských zariadení... Aj to ma nabáda školy nezatvárať, ale ich rekonštruovať. Takto sme radikálne znížili najmä prevádzkové náklady. Po zateplení, výmene okien už nás toľko nestoja. A ak sa riaditelia, učitelia nemusia zaoberať tým, že kdesi zateká strecha, že je rozpadnutý kotol..., venujú sa svojej práci a svojmu poslaniu – učia deti a učia dobre. Možno majú pocit, že tiež majú byť prečo usilovní... Podmienky vplyvujú na dosahované výsledky. Odne pamäti tiež platilo, že deti z chudobnejších regiónov boli v školách úspešnejšie, mali viac motivácie. Neteší ma to, ale aj dnes je to tak, že nechcú drieť ako ich rodičia... A tiež sa potvrdzuje, že dobrých žiakov vychovávajú dobrí učitelia.

• **Potvrdzuje sa aj to, že primátor je iba obyčajný smrteľník a jeho možnosti tiež kadečo limituje – aj mestská kasa, aj poslanci. Ak by ste si mohli prizvať na pomoc antického poloboha z kaštieľskej fontány, akou úlohou by ste ho poverili?**

Je dosť toho, na čo by bolo treba jeho báju silu aj schopnosti. Najviac by ma potešila spokojnosť ľudí, aby som ich videl i v budúcnosti usmievať sa a aby bolo na to stále viac dôvodov. Myslím si, že to v Snine môžeme dosiahnuť, len ak nezostaneme – ako sa vraví – pánubohu za chrbtom. Cestu k spokojnosti a k prosperite vnímam cez rozvoj infraštruktúry a najmä cestnej siete. Veľmi ma preto teší každý nový kúsok diaľnice. Kedysi, keď sme sa dostali do Bratislavy pod sedem hodín, považovali sme to za úspech. Dnes to dokážeme..., no nemôžem to povedať, ale oveľa rýchlejšie – a aj to je úspech. V posledných rokoch som tú cestu meral nespočetne raz. Približuje nás to k spokojnosti, k nádeji, že sa na nás až tu celkom v kúte republiky nezabudú, že budúci investori a zamestnávateľia na nás nemávajú rukou, že sa tu nedá dostať...

To je úloha pre Herkula.

Ján Figeľ vystupuje, akoby bol na čele nepoškrvneného hnutia

Vládny SMER zasypáva ohňom a sírou

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Aj keď Slovensko čakajú v novembri komunálne voľby, Kresťanskodemokratické hnutie na svojom popradskom sneme už očividne začalo kampaň do parlamentných volieb. Ako inak než líder pravice. Pravda, kolaps dosiaľ najsilnejšej pravicovej SDKÚ-DS oprávňuje všetkých trpaslíkov v opozícii uchádzať sa o túto pozíciu.

Najväčšie ambície byť lídrom opozície až doteraz prejavoval R. Procházka. Šrám na dlhodobu budovanej povesti mladého bezúhonného politika nadobudol v prezidentskej kampani. Vyšetrovanie kauzy okolo jej financovania nie je ukončené, ale aj bez Matovičovej nahrávky je zrejme, že sa nemohol zmesť do zákonom predpísaného finančného limitu. Napokon aj jeho súper Kiska sa dokonca chválil, koľko peňazí na kampaň minul... A sedí v prezidentском paláci, takže voliči sa zrejme nie veľmi zaujímajú o bezúhonnosť kandidátov do verejných funkcií.

■ PRIAMY PRENOS

Príhovor predsedu KDH Jána Figeľa na októbrovom sneme v Poprade vysielala televízia TA3 v priamom prenose. Kto sa nevenuje politike, mohol z neho nadobudnúť dojem, že stojí na čele panenskej strany, nepoškrvnenej nijakou minulosťou. Aj sám rovnako pôsobil ako vyrovnaný a odhodlaný muž slúžiaci národu. Treba ľuďom ponúknuť odvahu, odhodlanie, schopnosť presadiť politický program, zdôrazňoval.

J. Figeľ takmer celý svoj prejav venoval kritike politiky Smeru. Od roku 1998, keď sa ujala moci Modrá koalícia a servirovala jednu čiernu knihu za druhou o vládnutí HZDS, nezaznelo nič podobné. Až na sneme v Poprade. Od tradičnej výčitky (voličom?), že tu máme vládu jednej strany, že mešká výstavba diaľnic, že je ohrozená sloboda médií, že Smer hlúpo zničil rovnú daň, až po odmietanie klientelizmu a výhod podľa stranického kľúča. Po zdruvujúcej kritike vládnucej strany a jej predsedu sa však Figeľ nerozpakoval vyvolať Fica, aby hlasoval za zrušenie Mečiarových amnestií, a tým podľa neho prispel k obnoveniu dôvery a demokracie. Figeľova nehanobnosť v tomto momente dosiahla vrchol.

■ OBOHRATÝ REFRÉN

Na zrušenie amnestií je nevyhnutná ústavná väčšina hlasov poslancov. Ak prehliadneme, že zrušenie amnestií by bolo zavedením retroaktivity do súdneho poriadku, čo by náš právny systém už celkom rozkolísalo, namieste je otázka, prečo to neurobila koalícia z rokov 1998–2002, keď mala ústavnú väčšinu a pohodlne sa mohla uznieť na ich zrušení? Ďalší problém vo Figeľovom vnímaní spravodlivosti je skutočnosť, že odsudzuje iba Mečiarove amnestie a vôbec nespomína milosť prezidenta Kováča udelenú vlastnému synovi. Kováčova milosť a Mečiarove amnestie sa týkajú skupiny osôb zainteresovaných v jednej kauze. Nemožno jedných amnestovať a druhých nie. O akej spravodlivosti teda Figeľ hovorí?

■ VYBIELENÁ PAMÄŤ

Ľudia s pamäťou dobre vedia, kto zastavil budovanie diaľnic a pre-

čo. Podľa koncepcie Mečiarovej vlády mali byť dokončené v roku 2004. Ale prišla „zmena“, k moci sa dostalo aj KDH a namiesto rozvoja sa vláda zaoberala písaním čiernych kníh. Diaľnice zamrzli na celé štyri roky. Zariadenia stavenísk a pracovné tímy rozprášili. A ktože to stál na čele rezortu dopravy od apríla 2010 do júla 2012...?

Ľudia s pamäťou tiež nezbúdbajú na šafárenie KDH s bytmi v Bratislave. Keď sa kauza preválila, bývalý primátor mesta Ďurkovičský a vtedajší poslanec NR SR sa vzdal členstva v KDH, aby neškodil strane. Reflexívne riešenie. A žeby o klientelizme Figeľ nič nevedel? Akože to prišiel k bytu v Starom meste za smiešnu cenu? V jednom bol Figeľ predsa len pravdivý: KDH má odvahu a vytrvalosť.

■ NEMECKÉ VZORY

Figeľ sa usiluje presvedčiť slovenského voliča o dôležitosti KDH poukazovaním na spriaznenosť s nemeckými kresťanskými stranami CDU/CSU. Ibaže s ich vzorom, bývalým predsedom CDU a dlhoročným kancelárom Nemeckej spolkovej republiky Helmutom Kohlom je spojená korupčná aféra obrovských rozmerov. Keď vyšli najavo čierne kontá strany, s ktorými disponoval sám Kohl, odišiel z politiky.

KDH má riešenia a odborníkov, povedal tiež Figeľ. Otázka znie, kde boli doteraz? Zvolebnieva sa a KDH už udeľuje rany politickému protivníkovi. Keď sa až donedávna nedalo tušiť, s akou agendou prídeme do nastávajúcej parlamentnej kampane pravica, v súčasnosti je to viac než isté: médiá a ľudské práva. Figeľ to naznačil vo svojom príhovore, keď spomenul, že je ohrozená sloboda médií a že na rodine KDH záleží. Akoby zázrakom prichádza KDH na pomoc Penta, ktorá skupuje viaceré médiá. Cez súkromnú agentúru SITA dokonca kúpila denník SME. Alexejovi Fulmekovi, menšinovému vydavateľovi a vlastníkovi Petit Pressu, sa vracia to, čo

na konci deväťdesiatych rokov minulého storočia sám spôsobil. Vytvoril spolu s Nemcami spoločné vydavateľstvo pre celoslovenskú tlač a Petit Press pre jediné celoslovenské sieť regionálnych denníkov a týždenníkov. V druhom čísle informačného periodika Slovenského syndikátu novinárov v roku 2001 vyšiel k tejto udalosti komentár pod príznačným názvom: Ako zo slobodných novinárov urobiť stádočko oviec. A keďže sa nič nedeje bez príčiny, treba si odpovedať aj na otázku, prečo sa to stalo? Prečo na mediálny trh prichádzali zahraniční investori? Nuž, v tom čase Dzurindova vláda uskutočňovala masívnu privatizáciu strategických podnikov. Záujemcovia potrebovali mediálnu podporu. Privatizácia sa skončila, zahraničné mediálne domy odchádzajú. Prichádzajú iní žraloci. Aký je v tom rozdiel? Nijaká vláda nemá vplyv na to, kto kúpi médiá. Vláda môže

iba vytvoriť pravidlá pre pluralitnú existenciu médií. Efektívne kroky v tomto smere nespravila ani jedna z doterajších vlád. A to poškozujú záujmy štátu, nie politických strán. Tie môžu na mediálnej agende profitovať hoci aj vo voľbách.

■ OSVEDČENÁ KARTA

Ďalšou zaručenou volebnou témou KDH a časti pravice bude rodinná politika. V tomto smere kresťanským demokratom už Smer pomohol hlasovaním v prijatí ústavného zákona o manželstve, ktorý hovorí, že: „Manželstvo je jedinečný zväzok jedného muža a jednej ženy. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobro. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“ Iniciatívy zvonku, ktoré sa premietajú do Celostátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v SR, už teda narážajú na základný zákon štátu. Stratégia je doma terčom kritiky mnohých kresťanských spoločenstiev, ale aj ľudí so zmyslom pre realitu. Rozbiehajúci sa Národný projekt inštitúcie rodovej rovnosti sa už stal politickou témou. Figeľ žiadal premiéra Fica zastaviť kampaň pre tento inštitút, na ktorú sú vyčlenené prostriedky vo výške vyše päťstotisíc eur. Prítom ide o projekt bez akéhokoľvek úžitku pre spoločnosť.

Keďže existuje všeobecná nespokojnosť s médiami, a najmä s verejnoprávnymi, a na ich trh vstupuje veľkokapitál, pravica sa už chytila témy ako volebnej agendy. Rovnako vnucovanie ideológie rodovej rovnosti je téma, ktorá osloví slovenských voličov. Napokon vyše štyristotisíc podpisov pod petíciou za zachovanie tradičnej rodiny je jasný signál o úspechu tejto agendy. Aj keď sa môže stať, že po urputnom predvolebnom boji za kresťanské hodnoty sa v pozliepanej koalícii znovu objímu konzervatívci Figeľ s liberálom Sulíkom.

SPÝTALI SME SA ZA VÁS

V pohronskej dedinke Psiare pri Hronskom Beňadiku uviedli do života knižku spisovateľa Petra Vala s titulom *Chirurg, čo porážal šamanov*. Spracoval v nej životný príbeh úrazového chirurga Milana Očenáša. Krstnými rodičmi boli naša zlatá olympionička Anastasia Kuzminová a hrudníkový chirurg profesor Svetozár Haruštiak. Krst knižky bol len bodkou na záver udeľovania titulov DoktorHororu-Skaza v Cisárskej akadémii Marka Aurelia.

Spisovateľ Peter VALO – ako prorektor pre blbosť

Psiarska akadémia humoru

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

• Prečo ste v dedine založili vysokú školu?

Do slobodného kráľovského mesta Psiare som situoval aj dej svojej prvej knižky, satirickej burlesky *Juj*, keby tak Psiare mestom boli. Jej rukopis tak rozosmial Albína Brunovského, že mi urobil obálku. Psiaranov odnepamäti prezývali Korytármi. Tak sme tu s kamarátmi zorganizovali štyri ročníky Olympiády vo vodnom slalome na koryte. Traduje sa, že na skale Krivín, kde vidíme dodnes valy halštatského hradiska, písal rímsky cisár Marcus Aurelius svoje slávne *Hovory sám so sebou*. Preto sa Marcus Aurelius, ktorého tradične predstavuje rektor bansko-bystrickej Akadémie umení režisér Matúš Olha, stal garantom Olympiád a neskôr spoluzakladateľom akadémie, ktorú sme založili v budove starej školy. A veselá zábava mohla pokračovať s plnou vážnosťou.

• To by malo logiku. Vysoké školy sú dnes všade.

Akurát táto nepotrebuje nijakú dotáciu od štátu. Najprv sme tu robili besedy so spisovateľmi, s hercami či s vinárskymi špecialistami. Neskôr sme začali udeľovať titul *DoctorHororuSkaza*. Ocenili sme tak ľudí, ktorí nám svojim životom a tvorbou spôsobujú radosť a tým sa stavajú na odpor hororom, ktoré sa na nás denne valia z médií. Doteraz ich dostali herec Oldo Hlaváček, historik profesor Matúš Kučera, úrazový chirurg Milan Očenáš, vinár Karol Braniš, futbaloví reprezentanti Titus Buberník a Jozef Štibrány a naposledy olympijská víťazka Anastasia Kuzminová a chirurg profesor Svetozár Haruštiak.

• Atmosféra udalosti je vždy opakom všetkej formálnosti, ba priam demonštráciou, ako dať ľudí dovedna – ako zapôsobila tento rok Anastasia Kuzminová, pre ktorú ste kedysi skladali aj pesničku?

Oceňovanie a predstavovanie osobností je vždy spojené s nefalšovanou zábavou. Nasť je nesmierne milá, skromná a úprimná duša. Tým si získala všetkých. Nie nadarmo sme jej udelili funkciu prorektorky pre úsmev. Spolu s profesorom Haruštiakom, ktorý býval kedysi sólistom Lúčnice, vytvorili zaujímavú dvojicu. Obaja sa dokázali zabaviť sami na sebe, a tým rozosmiať preplnenú Aulu Maxima

CAMA. Nečudo, že ich rímsky cisár, alias rektor Akadémie umení v Banskej Bystrici Matúš Olha, menoval za krstných rodičov mojej knižky.

• Zábava pokračovala aj pri krste knižky, ktorú ste venovali všetkým, ktorí šesťdesiat rokov budovali oddelenie úrazovej chirurgie Rooseveltovej nemocnice v Banskej Bystrici.

Samozrejme. Keď sa moderátorka podujatia opýtala, či niekto knižku čítal, priznal sa Nastin osobný lekár Ernest Caban, že ju „zožral“ za jeden večer.

• Nemalo by sa na život človeka, ktorý zachraňuje životy, pozerať vážnejšie?

Život lekára nie sú len ľudské tragédie. Už pri spolupráci s profesorom Virsikom na jeho životopisnom románe *Odchádzam s Hippokratom* som si overil, že aj v živote lekára sú tragickosť a komickosť dvomi stranami jednej mince. Túto skúsenosť som neskôr zužitkoval najmä v knižke *Čierny humor* v bielom plášti, v ktorej je štyridsaťosem úsmevných historiek zo života známych lekárov. Humorná línia je aj v knižke o skvelom rozprávačovi Milanovi Očenášovi, ktorý prežil podstatnú časť svojho života na Oddelení úrazovej chirurgie v Banskej Bystrici. Bez týchto skúseností by nemohol robiť lekárske divy v prímítnych podmienkach Južného Sudánu.

• V akadémii ste prijali funkciu prorektora pre blbosť...

Túto funkciu som si uzurpoval, pretože blbosť svetom vládne. S tým sa treba vážne zaoberať alebo si z toho aspoň robiť žarty. Žijeme v čase zamračených a atmosférou doby frustrovaných ľudí. Som šťastný, keď sa ľudia okolo mňa smejú, tak prečo by sa nezasmiali aj na mne.

• Ste pravidelným autorom SNN – čo vám prináša možnosť osloviť čitateľa v matičnom, národne profilovanom médiu?

Donedávna som sa živil novinárčinou. Pravidelná rubrika *Ako bolo*, čo bolo ma udržuje v písateľskej kondícii. Teší ma, že si tu môžem napísať to, čo si myslím. Tým viac, že žijeme v čase, keď sa národné témy – ako aj naša história – vo veľkej časti médií dehonestujú a pravda sa objavuje len zriedka.

Peter VALO (vľavo) s A. Kuzminovou a profesorom S. Haruštiakom

Pred tridsiatimi rokmi dosiahli naši horolezci vrchol planéty Zem Na Evereste zostal prvý slovenský hrob

Text: Ján ČOMAJ – Foto: archív autora

Keď mal dvadsaťpäť rokov, bol Ing. Jozef Psočka, vysokoškolský asistent, pojmom medzi českými a slovenskými horolezcami a v európskych veľhorách sa cítil byť doma. Keď mal tridsať, už mu boli európske vrcholce primálne a stál ako prvý človek vôbec na siedmich panenských vrcholoch Hindukúša vyšších ako šesťtisíc metrov. V štyridsiatke dosiahol svoju prvú himalájsku osemtisícovku – Makalu. V roku 1981 bol na osem a pol tisíc metrovej Kančendžonge. Pätnásteho októbra v roku 1984 sa mu splnila najväčšia túžba – spolu s Ing. Zoltánom Demjánom a so šerpom Angom Ritom dosiahol vrchol Everestu...

Mount Everest zdolali a zdolávajú aj Slováci.

Štrnásť dní trval úmorný pochod horolezcov, šerpov a jakov himalájskymi svahmi, strmo stúpajúcimi dohora. Postupne už nevládali ani tie neúnavné zvieratá, tony nákladu niesli chlapi na chrbtoch. Šiesteho septembra dosiahla ľudská karavána výšku 5 400 metrov, kde vybudovali základný tábor. O ďalšie dva týždne stáli tri výškové tábory, tretí na kóte 7300. Začali sa ťahať fixné laná k štvrtému táboru vo výške 8 050 metrov.

Pôvodne bol vedúcim horolezeckej výpravy Ivan Fiala – on vypracoval aj postupovú trasu ruskou cestou v juhozápadnej stene, azda najnáročnejšiu. Na pochod sa však vydali neskoro – pre povstanie Kurdov meškalo nákladné auto s materiálom a potravinami. A ešte sa zhoršilo počasie. Do tretice – vo výške 7 300 metrov mali byť kyslíkové bomby, ktoré tu podľa informácií z ruskej strany zanechala ich výprava. Nijakých bômb však nebolo. Museli teda zvoliť ľahšiu cestu na vrchol – poľskou cestou z roku 1980. Nepálske úrady to vysielacťou schválili. Fiala však nebol na ňu pripravený, vedenie výstupu prevzal skúsený Michal Orolin. Mimochodom – práve oni dvaja dosiahli trinásť rokov predtým našu prvú osemtisícovku.

■ ČLOVEK MIENI...

Meškание nedovoľovalo odpočinok. Muselo sa ísť rýchlo nahor. Rýchlo postavili tri výškové tábory a začali ťahať fixné laná k štvrtému táboru vo výške 8 050 metrov. Vtedy prišlo vedúcemu výpravy Mišovi Orolinovi zle. Dovtedy bol ľahúňom, odrazu nevládal. Ešte na vlastných nohách zišiel o tábor nižšie, odtiaľ ho však museli do základného tábora znášať. Z výstupu na Makalu si odniesol vážnu chorobu, ktorá sa mu práve teraz obnovila – tromboflebitída, ktorá hrozila pľúcnou embóliou. Stačila najmenšia námaha – a krvná zrazenina upchá dôležitú cievu. Tridsať horolezcov rozličných národností a z rôznych výprav znášali Miša zasneženými zrázmi a ľadovými poľami do akého-takého bezpečia. Medzitým trojica Fiala, Just, Launer a po nich Porvazník, Záhoranský a Neumann postavili malý stan vo výške 8 400 metrov pre vrcholové družstvo.

Na vrchol mali vystúpiť Jano Porvazník so šerpom Angom Phurbom. Tesne pred odchodom zo štvrtého tábora Janovi praskli cievy na sietnici. Tak s Phurbom nastúpil na vrchol Jožo Just. Pre víchricu a silný mráz sa po šesťhodinovej námahe museli vrátiť. Z druhého tábora vyrazila ďalšia partia – Neumann so Záhoranským. To isté. Luda navyše pochytil taký kašeľ, že sa s pomocou Miloša Neumanna sotva dovliekol do základného tábora. Fiala, ktorý nakoniec predsa len musel prevziať vedenie, rozhodol o štvrtý partii, ktorá sa má pokúsiť o Everest: Jozef Psočka a Zoltán Demján. Päťdesiatročný a dvadsaťpäťročný.

■ LIST MANŽELKE

Večer pred výstupom píše Zolo list manželke: Zajtra, teda 11. októbra 1984, odchádzame zo základného tábora a pätnásteho – MOŽNO... Trochu som zmenil názor na Everest. Keď som prvý raz videl jeho juhozápadnú stenu, pomyslel som si, že ju vymaširujeme raz-dva, ale Everest je Everest a nim aj zostane, ak sa bude zdolávať čistým spôsobom, teda bez kyslíka. Je to vlastne takmer

Jozef PSOTKA

deväťtisícovka – tam, kde sa ostatné osemtisícovky končia, ona sa len začína. Dosť som ho podceňoval. Myslel som si, že pre zdravého a trénovaného horolezca by nemalo byť veľkým problémom vyliezť naň. Po poslednom fixovaní výstupovej cesty som však zmenil názor a budem rád, keď sa vyštvieram hore.

V predchádzajúcich dňoch sa najvyššie dostali Jožo Just a šerpa Phurb – do výšky asi 8 400 metrov, keď ich ľadový víchor zmielol a museli sa vrátiť. V malom stane však nechali pre ďalší pokus potraviny a kyslík na osvieženie. Dvojica Psočka – Demján prvý deň vyšla zo základného tábora do prvého výškového, druhý deň do druhého, 13. októbra dosahujú tretí tábor vo výške 7 300 metrov. Nenáhli sa, v tom počasí sa ani nedalo. Pred zotmením k nim prichádza šerpa Ang Rita. Obdivuhodný výkon na tie časy: za deň vyšiel zo základného tábora až sem. Trojica je silnejšia ako dvaja.

Na druhý deň sú v malom stane, kde im Just nechal čosi na jedenie a nádychanie sa. O deviatej večer počujú zo základného tábora predpoveď počasie na ráno: vítor sedemdesiat kilometrov za hodinu, mínus dvadsať stupňov. Lepšie ako dnes. O tretej nadržanom ich zobudil budík v Demjanových hodinách. Vychádzajú do svitania a mrazu.

■ OPIS ANTONA MARCA

Tatranský horský vodca a spisovateľ Anton Marec v knihe Zóna odvahy opisuje výstup verne a pútavo: Tuho mrzne. Slnko ešte nevyšlo. Jediným východiskom je stúpať. Lezu bez vzájomného istenia. Traverzujú doprava, tam je terén o niečo ľahší. Konečne dosahujú juhovýchodný hrebeň. Výstup sa stáva miernejším, sneh nedrží, miestami zapadajú po pás. Po dvanástej dosahujú výrazný hrb v hrebeni. Ang Rita hovorí, že je to Južný vrchol. Odkladajú tam plecniaky s nepotrebnými vecami a pokračujú vo výstupe. Čoskoro sa presvedčajú o o Ritovom omyle – Južný vrchol je predsa len o niečo ďalej. Zdolá-

vajú Hillaryho výšvih a držiac sa vpravo, bokom od snehových závejov, stúpajú... Zrazu ho vidia. Za ním už nie je nič – len stratosféra.

Zoltán Demján, dovtedy kráčajúci na čele trojice, zastane a čaká na kamarátov. Ang Rita je už pri ňom, Jozef Psočka päť krokov za ním. Jeho tvár žiari šťastím. Zastane na dva kroky od Zola a čaká. Akoby nechcel, aby už bol koniec. Túži naplno vychutnať posledný krok. Potom sa chytia s Jožom pod pazuchy a spoločne krok za krokom, prekonávajú posledné metre.

Sú na vrchole. Padajú si do náručia. Po tvári sa im kotúľajú slzy šťastia.

Je pätnásteho októbra 1984, štvrtý na štyri popoludní...

■ TRAGICKÝ NÁVRAT

Zastoknú vlajky. Fotografujú. Prípútajú sa na lano a schádzajú k batohom. Vysielacťou oznamujú dolu, že dosiahli vrchol. Potvora začala chrčať. Mráz vybil baterku. Ešte zdola začuli hlas, ste úžasní, blahoželáme... Ak nás počujete, dajte signál tlačidlom. Vysielacňa pípla.

Zoltán DEMJÁN

Zolo prešliapaval stopu. V Južnom sedle počká na chlapcov, je tam holandský stan, ak bude počasie takto besnieť, ako práve začalo, môžu tam prenocovať.

Holandský stan je víchrom dotrhávaný na francorfe. Nastala noc – a tých dvoch nikde! Tma ako v bani. Z víchra sa stal orkán. V slepeckej temnote ťľahajú do očí kryštáliky snehu. Sadne si a čaká. Kričí. Na posmech, víchor je hlasnejší. Začnú ho páliť staré omrzliny. Cíti, že melie z posledného. Musí ísť, dole, musí, k čo len trochu väčšiemu obsahu kyslíka vo vzduchu! Obzerá sa, kričí... a nakoniec sa pohyba dole. Oddychuje každých dvadsať metrov, každých desať metrov, líha si na chrbát, vstáva, kráča, odrazu svetielko, je si istý, že má halucinácie, nie, nie, je to stan, kamaráti...!

Jedna hodina po polnoci 16. októbra. Lekár mu pichá infúziu...

Ráno doráža aj Ang Rita. Prináša správu o Psočkovi. Spolu zostúpili zo sedla. Úsek, ktorý trval Zolovi hodinu a pol, schádzali šesť hodín. Psočka odmietol ísť ďalej, rozhodol sa tu bivakovať. Rita ho presvedčal štvrtýhodinu, riskovať bivak vo výške osemtisíc metrov, v mraze a orkáne sa bál. Potom šiel dolu sám...

Výprava sa sústreďuje na záchranu Juzeka Psotku. Ruší sa výstup trojice Just, Petrik, Launer na vrchol. Jožo Just vystupuje až do piateho tábora – Psotku nikde. Na ďalší deň Just obdivuhodne traverzuje vpravo od výstupovej cesty a začína pátrať. O jednej popoludní hlási vysielacťou, že na ľadovci našiel Psotkovo nehybné telo. Vyšli sem ďalší členovia výpravy. Už iba preto, aby telesné pozostatky kamaráta pochovali v ľadovcovej trhlíne tvárou k vrcholu Everestu.

Jožka Justa a jeho troch kamarátov v roku 1988 nepochovával nik. Zahynuli pri zostupe z najvyššieho bodu Zeme nevedno ako a kde. Dosiaľ ich nikto ne našiel...

ooo

Juzek mal jednu veľkú túžbu: Everest. Naplnil si ju. Rovnako ako svoje krédo, že len žiť je málo pre život.

REPORT

Na pripomienke tridsiateho výročia prvého výstupu Slovákov na Mount Everest a osemdesiateho výročia narodenia horolezca Jozefa Psotku sa zhodlo Múzeum telesnej kultúry výstavou v spolupráci s Podtatranským múzeom v Poprade. Otvorenie výstavy bolo 8. októbra, pričom v čase jej konania prebiehal v Poprade aj XXII. ročník Medzinárodného festivalu horských filmov, no a o pár dni priamo vo Vysokých Tatrách i jubilejný tridsiaty ročník Psotkovho memoriálu.

Ocenený Barabáš a nová tragédia

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

Kto v piatok 10. októbra vyšiel na Sliezsky dom, mohol byť pri registrácii a skromnej prezentácii účastníkov športového zápolenia v rámci tridsiateho ročníka Psotkovho memoriálu. Na druhý deň boli samotné preteky, ktoré sú pomenované po našom legendárnom horolezcovi, ale nie sú vhodné svojou traťou a zaťažením pre amatérov či začiatočníkov. Treba tiež dodať, že načasovanie pretekov a ich vyhodnotenie časovo koliduje s dňaním na filmovom festivale v Poprade, kde by mnohí účastníci športového zápolenia po pretekoch tiež boli radi vo chvíľach, keď festival ide do finále premiérami vychytených filmov.

Práve pod najvyššími štítmí Tatier po ukončení Psotkovho memoriálu Medzinárodný festival horských filmov v Poprade vyvrcholil v nedeľu 12. októbra tým, že medzinárodná porota udelila Veľkú cenu slovenskému filmu Žiť pre vašeň. Pre režiséra Pavla Barabáša je to v doterajšej dvadsaťdvaročnej histórii popradského festivalu štvrtá Grand Prix. Aby toho nebolo málo, Pavol Barabáš ponúkol ešte aj film Polárnik.

■ VIZUÁLNA OSLOVA

Porota ocenila Barabášov film za „vizuálnu oslavu výnimočného a fenomenálneho muža, ktorého vplyv a hlas je stále taký silný a relevantný ako pred takmer sto rokmi“. Snímka mapuje príbeh dvoch mladých horolezcov, ktorí sa pokúsili urobiť zimnú reťazovku tatranských stien najvýznamnejšími cestami Wieslawa Stanislawskiego.

Porotcami boli Bob Aubertijn z Holandska (predseda), Raslo Hatjar zo Slovenska a Tamara Styš-Zaluska z Poľska. Videli štyridsaťpäť súťažných filmov z pätnástich krajín sveta.

Cenu poroty získal film Sati poľského režiséra Bartolomieja Sviderskeho. Je to intímny portrét o strate a smútku. Cenu za posúvanie limitov horskej kinematografie udelili filmu V myslí kanadských tvorcov s menami Dave Mossop a Eric Crosland. Porota ocenila aj film Posledná skvelá cesta od Alastaira Leeho z Veľkej Británie za zobrazenie lezenia najťažších stien v náročnom a cudzom prostredí Antarktídy. Cenu za výnimočné stvárnenie športového výkonu získala snímka Nechaj ma žiť od Španiela Sébastiena Montaz-Rosseta.

Ocenenie za najlepší dokumentárny film o lezení porota udelila dielu Cerro Torre – Nulová šanca.

■ VYSTAVUJÚ EVEREST

Treba však pripomenúť, že od 8. októbra je v Podtatranskom múzeu v Poprade aj výstava Mount Everest, na otvorení ktorej sa zúčastnili i priami účastníci expedície z roku 1984. Na úvod prehovoril Michal Orolin ako vedúci horolezeckej časti výpravy. Miloslav Končok, autor filmu Krutá výzva, zaspomínal na svoje pôsobenie pod Mt. Everestom z pozície kameramana expedície i ako spolubyvajúci Juzeka Psotku, s ktorým sa delil o stan v základnom tábore. Medzi vzácnymi exponátmi z Mt. Everestu, ktoré do múzea darovali členovia výpravy, zaujme certifikát Ministerstva turistiky Nepálu, ktorý potvrdzuje úspešný výstup našich horolezcov. František Kele bol vedúci výpravy a daroval dokument do múzea už v roku 1990. Výstava okrem spomínaného prvého úspešného výstupu na vrchol pripomína aj históriu objavovania Mount Everestu s pripomenutím ďalších výstupov Slovákov na vrchol, aj ich osudov spojených s najextrémnejšími výkonmi na hraniciach ľudských možností. Otvorená bude do 30. novembra.

Žiaľ, na záver tohto článku sme v súvislosti s pôsobením našich športovcov na najvyšších štítoch museli pripojiť aj toto: „Správy z Nepálu hovoria o dvoch nezvestných Slovákoch. Zatiaľ máme len neúplné informácie. Lavína sa z Dhaulagiri zrútila v utorok 14. októbra 2014 a nie je celkom jasné, či dopadla priamo na základný tábor (BC) alebo v jeho blízkosti. Zdroje však uvádzajú, že po páde lavíny ostali nezvestní dvaja Slováci. Pod snehom zahynuli vedúci expedície Janko Matlák a jeho partner z niekoľkých expedícií Vladimír Švancár. Ostatných ôsmich členov expedície (sedem Slovákov a jedného Čecha) museli zo zajatia snehu vyslobodiť pomocou vrtníka.

V nedeľu 19. 10. prišla ďalšia zlá správa – vo Vysokých Tatrách zahynul známy horolezec, pedagóg a spisovateľ František Kele (78), jeden z priekopníkov slovenského himalájizmu. V ten istý deň, keď sa od Poradského plesa po Chatu pod Rysmi konali preteky Sherpa Rallye, neďaleko zahynula aj 36-ročná Katarína M.

Ocenený filmár Pavol BARABÁŠ.

Od katastrofálnej víchrice v našich veľhorách uplynulo desať rokov

Okamihy pamätnej tatranskej drámy

Ján ČOAJ – Foto: Emil SEMANCO

Svadba čertov sa začala vo štvrtok 18. novembra 2004 v severnom Nórsku. Zrazili sa tam dva vzdušné prúdy. Výsledkom bol orkán. Lietadlá zosadali pred cieľom. Lode hľadali zátoku. Dvestotisíc nórske rodín zostalo bez elektriny. V noci už besnelo v Gdansku. Cestou víchor zabil deväť ľudí, aj polročné dieťa, matke vytrhol kočík...

Miro Hromada, prevádzkar v hoteli Hutník, sa pozrel na hodinky. S manželkou sa stretnú v reštaurácii, ktorú tu volajú Poľská krčma. Zo školy, kde je ekonómkou, to má kúsok, keď je vo dverách, čapujú. Rada si dá po práci pivo, už ju nik nezmení... Zbehol na parkovisko. Tam naňho zamával Vlado Vešelény. Zvez ma!

Zaparkoval pri reštaurácii a vošli dnu. Manželka pivo ešte nedopila. Vešelény objednal dve kávy... – Hneď platím, ide búrka, nech sme čím skôr doma. – Nikam nechodte! Tu vyššie už vyvalilo strom. Počkajte, kým prehrmí!

Neposlúchli.

Alenka Višňovská odišla z práce skôr. Penzión takmer prázdny. Letná sezóna sa skončila a zimná sa začína až na Vianoce. Zviezla sa do Popradu, zastavila sa po syna, žiaka základnej školy, pravdaže hokejovej, keď sa Erik volá Višňovský, rýchlo nakúpila, chcela stihnúť spoj o pol štvrtej. Netušila, že na popradskom letisku namerali rýchlosť vetra stodvadsaťjeden kilometrov. Iba zavetrala nebezpečenstvo. Ako lomnické lane. Celé stádo práve vybehlo z hory, prebehlo cez park a zdopotalo do doliny.

Na zastávku Pod lesom električka nedošla. Strom zrazil troleje. Ľudia povyskakovali z vozňov. Naučení na fujavice sa prikrčili, pritiahli vetrovky a o chvíľu boli v závetří sídliska. Na Lomnickom štíte zaznamenali absurdný pokles teploty – z mínus tri na mínus dvadsaťtri stupňov.

Víchor lomcoval oknami Aleninho bytu. Taký rachot nezažila. Jediným mužom v domácnosti bol desaťročný Erik. Upevňovala deky na okná, bez vyzvania jej pomáhal. Oproti sa vrtela satelitná anténa, až vyštartovala do nebies. Vyššie strhlo strechu práve dokončenej prístavby detského sanatória.

Trojica v Poľskej krčme sa koenečne zdvihla. Pred autom lietali haluze a z priekop smeti po turistoch. – Už aby sme boli doma, vraví Hromada. Vtedy na auto padol strom.

Len čo sa zotmelo, vypadla elektrina. Alenka s Erikom vykukli spoza deky na okne – tma ako v bani. Šmátrali po sviečke, baterke, zápalkách a posmelení drobným svetlom vykukli na chodbu. Plnila sa ľuďmi, osvetlená sviečkami ako kostol na sviatky. Hukot vyhnal susedov z bytov. Tu bolo tichšie a neboli sami.

Na Lomnickom štíte práve zaznamenali rýchlosť vetra stosedemdesiatšesť kilometrov za hodinu. Raz sa to musí skončiť, hovorili si ľudia, prítiskajúci deti k sebe.

Žena sa v aute prebrala zo šoku. Pokúsila sa pohnúť. Boľelo ju všade. Manžel zapadol až pod volant, zdalo sa, že to ho zachránilo, veď strecha auta bola na úrovni kapoty. A kde je Vlado? Sedadlo vedľa manžela bolo prázdne!

Vladovi sa podarilo vyliezť. Na ceste ležali stromy ako pováňané koly. Víchrica hvízdala. S námahou sa vopchal dnu a snažil sa zistiť, čo je s Mirom. Krvácal. Chcel mu nahmatať pulz, ale nevedel trafiť. Vzadu stonala Hanka. Pozrel sa, kde vlastne sú: prešli len pár stov metrov. Pomoc nie je ďaleko! Znova vyliezol.

Pokúsil sa otvoriť zadné dvere, márne. – Hanka, skús tadeto, pomôžem ti, preplaz sa, – a odstraňoval črepy skla... Odpovedala stonmi.

Chlapci z Horskej služby spráťovali na dvore autá a techniku. Pod parkoviskom je strmý zráz, na dne stanica, nedajbož, aby im víchrica prevrátila vozidlá, to by bola fuška vyťahovať ich z kofajiska.

Martin Kulanga, náčelník Horskej záchranej služby Vysoké Tatry, prekrikuje vietor, dúfajme, že tam hore nie sú ľudia, hádam poslúchli varovanie a zaliezli na chaty, inak amen!

Vošli dnu. Pri kozube teplo. Vysielačka i telefón driemali ako ovčiak v kúte. Len zvonku prenikali zvuky víchra a padajúcich stromov.

Vešelény s Hankou preliezali stromy. Hanka, musíš, povzbudzoval ju, potrebuješ doktora, treba pomoc k Mirovi, hen už je svetlo,

to je Gálfyho obchod, hneď sme tam!

Zazvonilo. Službukonajúci záchranár sa pozrel na hodinky, aby zaznačil hovor: Šestnásť hodín, dvadsaťjeden minút. Volala predavačka z Gálfyho Športcentra. K telefónu dala muža, ktorý sa predstavil ako Vešelény. Hovoril od Adama, ale dispečer ho neprerušoval, nech len rozpráva. Môže byť v šoku, ak by zasiahol, popletie ho: Priateľ ho vzal do auta, sú z Kežmarku, v aute bola aj priateľova manželka, šli z Poľskej krčmy, nedošli ani po Horný Smokovec, privälil ich strom. Vodič je v bezvedomí, pulz mu nevedel nahmatať. Zozadu vytiahol jeho ženu, je v bolestiach, podarilo sa mu ju dovliecť do Športcentra...

Muž, ktorý telefonoval, je mimo nebezpečenstva, vraví okoliu záchranár, asi sa vie postarať aj o ranenú ženu, a sú už medzi ľuďmi... Cieľom je priválené auto s vodičom. Náčelník oponoval. Ženu máme po ceste, pozrieme sa, môže mať vnútorné zranenia... Muži sa začali rýchlo obliekať.

Kým vyrazili, zhaslo svetlo. Martin Kulanga, Miro Živčák, Erik Dianiš a Tomáš Petrik sa vystrojili skôr, ako ich kolega odbehol od telefónu a zapálil petrolejky. Brali so sebou motorovú pílu, benzín, olej, sekery, laná, skladacie nosidlá, kufrík prvej pomoci, svetlá a veľa drobností, nikdy nevieš, čo môže chýbať.

Kľučkovali pomedzi popadané stromy k autobusovej stanici. Tu bol terén otvorenejší, každý z nich mal čo robiť, aby ho víchor nešmaril o zem. Nad hlavami lietali vrcholce smrekov, kusy striech a zvyšky komínov. Medzi autobusmi, ktoré už nestihli naštartovať, krčili sa skupinky ľudí. Pred hotelom Bellevue sa zvalil celý les. Hľadali spôsob obísť masu dreva. Nedalo sa. Zostalo jediné – cestu si prepiliť. Tam vpredu leží v aute priválený človek, v športovom obchode zranená žena, musia im pomôcť. Našťastie je to auto blízko. Nejakých sedemsto metrov.

Netušili, že ich akcia potrvá šestnásť hodín.

Mariánovi Zubovi, riaditeľovi kúpeľov na Štrbskom Plese, vraveli Elegán. Kvalitné obleky, módne topánky sviatok-piatok. Aj v ten piatok 19. novembra...

Recepčná Ivana Korbelová končila o tretej popoludní, rýchlo

si zbalila veci a ponáhľala sa na stanicu. Manžel pracuje v Rakúsku a deti sú už dve hodiny zo školy samé doma. Pacienti vbiehali do haly čudne prikrčení, sťažka dýchajúci, koniec sveta, vyplúvali slová. Neopovázajte sa von!

Nemala na výber, musela.

Cestu je zastal riaditeľ: – Ja vás do tej víchrice nepustím. Zaveziem vás domov. V tom nečase neďôjdete ani na stanicu!

Vzal aj priateľku, aby sa nevracal sám. V Smokovci si spraviš nákup, vraví jej. Nižšie nebude takýto bengál. Keď prešli Vyšné Hágy, stromy sa už prestali nakláňať do doliny, ale krútili sa okolo vlastnej osi ako opilec. Pri benzínovom čerpadle pred Novým Smokovcom sa lámali ako špáradlá. Došli po hotel Atrium. Ďalej – samý strom. Podarilo sa mu zatahnuť na parkovisko, nad ním je lúka, tu hádam bude auto v bezpečí. Sotva otvorili dvere, v blízkosti zaznel ohlušujúci zvuk, prekričal aj zavýjanie víchra. Pri Jakubkovej lúke rachlo na zem naraz niekoľko stromov. Prikrčení vbehli do hotela.

Ivana nachytro vypila kávu, ale nevydržala sedieť. Musí von. O dva kilometre nižšie sú jej vyľakané deti. Musí za nimi! A pustila sa do tmy.

Zubo ju nenechal samú. Nebol oblečený do nečasu, ale čo na tom záleží!

Zem sa otriasala. V okolí zhasli svetlá. Nikde nikoho. Iba oni dvaja v úplnej tme preliezali smrek, plazili sa popod naváňané kmene... Za polhodinu neprešli ani päťsto metrov. Možno si už pani Korbelová povedala, že urobila chybu, deti sú predsa v bezpečí, ale už to bolo jedno, už boli takmer na polceste, vrátiť sa by bol nezmysel. A Zubo išiel, liezol, šplhal sa, lámal čačiču, keď sa do nej zaplietli, cestu už asi stratili, nevedeli, kde sú, až po hodnej chvíli sa potešili, keď prechádzali cez železničnú trať. Ideme dobre, kričali na seba! Konečne silueta vysokého domu bez strechy. Nepoznávali ho, chvíľu trvalo, kým zistili, že je to detské sanatórium, ktorému víchor strhol krov; už im chýba len pol kilometra... Po pamäti hľadali sídlisko a v ňom ten jeden dom. Cesta im trvala tri hodiny.

Gabika Husárová bola v piatok popoludní sama doma. Sedela nad prekladom anglickej kuchárskej knihy o grilovaných jedlách. Manžel, bývalý záchranár horskej služby, teraz pracovník Air Trans Europe, bol ešte na letisku. Dcéry, ako sa dnes na mladé dámy sluší, sú vo svete. Z prieduchovej kozuba sála teplo, čuť pukot dreva. Na stole pár slovníkov a šálka čaju. Pohoda.

Vtedy sa to začalo. Ich dom je samota. Ako dlaň čistina, inak samý les. Keď začala padať stromy, stuhla. Keď zarachotilo na streche a začula praskot krokiev, schytila mobil a volala manžela. Nechcel jej veriť. Hej, fičí už dobrú hodinu, leďva sa dostal do hangára, ale že padajú stromy na ich dom? Strach má, dievča, veľké oči. Budem sa ponáhľať, len nechod von!

Vtedy zhaslo. Pod oknami Gabika zbadala tri postavy. Zapasili s víchrom, smerujúc na Matliare. Pacienti z liečebne alebo hostia z Hutníka, pomyslela si. Bože, veď ta nedôjdu. Privälil ich. Zavolať chlapcov dnu! Zaváhala. Dobré robí? Ktovie, čo sú zač. A ona sama! Brala však baterku a kráčala k dverám. Keď otvorila, vietor ju hodil späť. Zaprela sa o veraje a vyšla. Dvor zavalený stromami. Neznámi sa krčili pri garážovej bráne. Zakričala na nich a zamávala baterkou. Pochopili. Preliezli k nej a vošli do tepla.

– Už sme si mysleli, že nás tam zaľúka. Našťastie sme mali so sebou... – a ukázal poloprázdnu fľašu hrúškovic.

Boli to príjemní spoločníci. Gabika však predsa len zavola-la manželovi, že majú návštevu.

Nech chlapi vidia, že o chvíľu príde gazda.

Na ceste zrazu zažali svetlá, aspoň na stožiaroch, ktoré nezvalili stromy. U nich tma.

– Idem sa na to pozrieť, – vraví jeden z mužov, – som banský elek-trikár...

Keď sa vrátil, vrtel hlavou. Ne-poradí si. Transformátor dostal plný zásah.

O deviatej všetko stíchlo. Chla-pi sa vybrali po svojom. Dala im na cestu čelenkové svetlo, inak ne-prelezú, a vyšla s nimi na zavalený dvor. Voňal živícou.

Z letiska domov už išiel aj Mi-lan. Počul, že z Popradu do Šmo-kovca neprejde, od motorestu Rei-mund je cesta plná stromov. Pustil sa teda na Vefkú Lomnicu a popri Eurokempe do Lomnice. Leďva do-šiel po kemp. Tam musel nechať auto a šplhať sa po zvalených stro-moch. Túto časť Tatier ľudia volajú Čukotka. Čukotka, to je ono!

Domov prišiel o polnoci len vďaka kondícii. Dvadsať rokov slú-žil v horskej službe.

Chvíľami sa ľuďom na schodis-ku zdalo, že sa peklo upokojí. Ono však len naberalo druhý dych. Minú-tu pred devätnástou hodinou mala víchrica na Skalnatom plese rých-lošť stodeväťdesiatštyri kilometrov za hodinu. O chvíľu už dvestošesť.

Okolo deviatej všetko stíchlo. Ľudia zo schodiska sa pobrali do bytov. Baterkami svietili do kútov a okien. Veci boli na svojom mieste. Vyšli na balkón. Satelitnej antény nebolo. Susednému domu chýbala strecha. Ďalej nedovideli. Tma ako smola. A zrazu hore v Tatrách za-svietilo!

Alena nevedela, kde sa to na-chádzajú. Večerami vidávala len temný les a obrysy štítov na oblo-he, a tu svietil hustý pás svetiel ako rozťahané mesto. Čo je to za kra-jina? Po chvíli pochopila. Tie ho-tely, ústavy, penzióny, vily zakrýval predtým vysoký les... A lesa niet.

Gálfyho predavačky sa správali ako profesionálne záchranárky – opatrne ženu vyzliekli a uložili do polohy, v ktorej najmenej cítila bo-lest, uvarili čaj a rozmýšľali, ako jej pomôcť, kým prídu chlapi z horskej služby. Jedna zalovila v kabel-ke – v zápisníčku našla číslo dok-tora Juračku z Dolného Smokovca. Je už na dôchodku, ale poradit' môže, povedali si. Tak jedna tele-fonovala, druhá navlhčovala pery pani Hromadovej, kým pán doktor nedovolí, aby sa aj napila. Keď sa doktor ohlásil, opísali mu situáciu. Pán doktor bol ochotný ihneď prísť, len nevedel, či sa k nim dostane.

Dievčatá mu to vyhovorili, pán dok-tor, cesty sú plné stromov, chlapi z horskej sú už na ceste, len nám poradte prvú pomoc! Doktor sa pýtal na podrobnosti a vysvetľoval, čo treba. Volajte každú štvrťhodinu, aby sme nič nepremeškali. Ak by sa jej stav zhoršil, volajte ihneď!

Dievčatá poslúchli. Telefonova-li ešte najmenej trikrát, kým prišli muži z horskej služby. A pritom je od nich sem kilometer.

Po prichode sa aj oni spojili s doktorom Juračkom. Skontrolovali jej teplotu, tep, tlak... a všetko hlá-sili doktorovi: Šokové hodnoty sa ustatujú, je síce spavá, ale neupadá do bezvedomia... a vymenovávali postihnuté miesta. Lekár potvrdil, že potrebuje ošetrovanie v nemocnici. Musí prísť sanitka.

Musi prísť. Ako? A kúsok odtiaľ-to možno umiera v aute jej muž. Ha-siči už prerezávajú cesty. Zo Sibíri sa sem snaží dostať ich dobrovoľný člen MUDR. Slávo Šlosárik. Môžu sa teda pustiť za jej manželom.

Kúsok vyššie je hotel Panda. Ktosi sa opovážil vyjsť na terasu. O chvíľu s krikom vbehol do vesti-bulu: – Ľudia boží, neuveríte! Práve som videl letieť mačku!

O 21.20 recepcia hotela Poprad oznamuje Horskej záchranej službe, že jeho hostia, maďarskí turisti, uviazli s autobusom pri Danielovom dome medzi Tatranskou a Novou Poliankou. Služba sa spojila s horárrom Stanom Paškom, býva poryš. Po polhodine oznamuje, že obišiel úsek, ale nenašiel nijaký zakliesnený autobus. Inak, chlapi, tu je hotový cintorín stromov. Obávam sa, že na tejto ceste privalilo zopár áut...

Maďarský autobus objavili neskôr pri Gerlachove. Turisti sa mohli uchýliť v hoteli Hubertus, ale sa báli z autobusu vyliezť.

•••
Riaditeľ ústavu tuberkulózy docent Ivan Solovič odišiel v piatok popoludní domov do Popradu. Keď počul, čo sa hore deje, sadol do auta. Dostal sa len po Štôlu. Tu bola cesta zaťatá. Ani peši sa nedalo. Chcel však byť v ústave, nevedel, čo sa tam stalo. Najschodnejšou sa mu videl priesek trasy vysokého napätia. Úspešne ho prešplhal a za svitania bol v ústave. Práve z neho odchádzalo asi päťdesiat ľudí, ktorí včera v autách a autobusoch uviazli v blízkosti. Tu im dali najesť a podriemať na ležadlách.

O tretej v noci stanica horskej služby vyzvala svojho dobrovoľného člena Jana Mierku zo Štôly, aby prepátral okolie, na tom úseku cesty je veľa uviaznutých áut. Jano sa pousmial. Sám sedel v zavalenom aute. Vyštvrel sa von a s námahou to preložil. Podal správu, že je tu päť áut – opustených, ľudia našli úkryt v miestnom liečebnom ústave, iba v šiestom sú ľudia, ale boja sa vyjsť, že ich traťí padajúci strom. Vraj vydržia v aute do rána.

•••
Popradskí hasiči sa presekali po Dolný Smokovec. Vedia už o mužovi v aute pod penziónom Partizán a o jeho žene, ošetrovanej v Športcentre. Pokúsia sa dostať k nim kratšou cestou, ktorá ide od motorestu Reimund popri sídlisku Pod lesom hore na hlavnú cestu. Skrátia si cestu o kilometer.

Po chvíli zistili, že tu je to ešte horšie. Stromy sa prestali riadiť zákonmi fyziky. Nepadali do doliny, ale krížom-krážom. Ráno tu na jednom mieste namerali výšku takejto palisády – 8,1 metra. Na stometrovom úseku cesty ležalo tristopäťdesiatosem padnutých stromov.

•••
Keď chlapi opúšťali pani Homolovú, vedeli, že auto s manželom nebude ďaleko. Po chvíli aj zbadali svetlo – batéria sa ešte nevybila. Posledných tristo metrov prekonal za dvadsať minút. Auto už medzitým prikryli konáre ďalších popadaných stromov v okolí, dalo sa však pohybovať, ktorý smrek auto zadlával. Začali si k nemu uvoľňovať cestu motorovou pilou. Tá strom odrezala od mohutných vyvalených koreňov jedna radosť, ale skúste tú šesťstokilovú opachu, ktorá sa bráni každým cólom, stiahnuť z vozidla na cestu zapratanú tak, že nemáte ani kam! Nechcelo sa im veriť, že z toho Vešelény vyviezol a dokonca vytiahol aj zranenú ženu.

Vietor znova zosilnel. Prudko sa ochladilo. Pri ďalších nárazoch víchrice hrozilo, že posledné dva stromy, čo trčali nad nimi, padnú im rovno na prilby. Zrýchlili tempo, bez príkazu, v sebazáchove, až im v tom mraze, ktorý zrazu nastal, primrzol pot na lícach. Konečne Maťo Kulanga vliezol dovnútra a nahmatal vodičovu krčnú tepnu. Chýbajúci tep na ruke nemusí nič znamenať. Krvný obeh zraneného človeka môže byť taký slabý, že záchrana tep na ruke ani nepocíti. Okrem toho sa môže stať, že ranenému už funguje len malý krvný obeh. Nie je jednoduché zistiť, či v rozdrúžanom tele je ešte kvapka života! Fotoreakcia zreničky nulová. Chlapi, vraví, rýchlo k jeho žene, tomuto už nepomôžeme!

•••
Na druhý deň volala hájovňa Tri studničky. Lesníci sa nedostanú ani do Pribyliny, ani hore na Štrbské Pleso, prosia o potraviny. Vr-

vedeli, že hasiči prerážajú úsek medzi Dolným a Starým Smokovcom. Aby sa však sanitka z Popradu dostala až do Športcentra, musia uvoľniť cestu od železničného priecestia v Starom Smokovci sem. Dvaja budú piliť a rúbať odtiaľto ta, dvaja im pôjdu oproti.

K prvej dvojici sa pridala aj policajť Strela. Po chvíli sa udrhel po čele a rozbehol sa práve prepílenou cestou nazad. Spomenul si, že v garážach Technických služieb má dobre vybavený traktor. Keď

Sám vojak v poli...

sa o chvíľu vrátil, chlapi sa nestáčili čudovať, ako obratne ním v tej mrazivej tme narába! Onedlho došli chlapi z horskej, ktorí nemali službu. Za nimi piliari z Technických služieb aj s odhŕňačom, paráda. Odspodu z Popradu napredovali hasiči.

O polnoci bola cesta z Popradu po Peknú vyhladku presekaná na šírku sanitky.

Lekári v Poprade konštatovali, že pani Hromadová má zlomenú kľúčnu kosť, zranenia hrudníka a bedrového kľbu, pomliaždeniny. Bez ohrozenia života.

•••
Chlapi z Horskej záchranej služby uvoľňovali cestu k zavalenému autu. Nemohli akciu prerušiť. Homola nejavil známky života, ale nebol by to prvý prípad, že pacient po ťažkom úraze je v stave zdanlivej smrti... Niekde na polceste si urobili malú pauzu. Jeden z nich si o niekoľko dní spomenul na detail: – Na okraji kužela našich svetiel som zbadal veвериčku. Sedela medzi popadanými stromami na kúske zasneženej čistinky. Taký vyplašený pohľad, akým sa pozerala na svet, som jakživ nevidel!

Ráno sa chlapi dostali k autu. Mohla prísť sanitka aj sem. Cez vyložené dvere peugeotu vytiahli telo. Lekár konštatoval smrť, ktorá podľa všetkých znakov nastala v okamihu, keď strom padol na strechu automobilu.

Dvaja synovia zostali bez otca, pani Hanka sa stala vdovou. Pre chlapi z Horskej záchranej služby sa skončila akcia. Bola sobota, deväť hodín štyridsaťpäť minút.

Šesťnásť hodín od chvíle, čo im telefonoval Miro Vešelény.

•••
Víchrica povalila asi tri milióny kubíkov dreva. Ak má dospelý strom zhruba 0,6 kubického metra, v Tatrách spadlo okolo päť miliónov stromov. Toľko, koľko ľudí žije na Slovensku.

•••
Na druhý deň volala hájovňa Tri studničky. Lesníci sa nedostanú ani do Pribyliny, ani hore na Štrbské Pleso, prosia o potraviny. Vr-

tuľník im vezie zásoby. Z horárne v Kežmarských Žľaboch prosí o pomoc mamička s dvoma synmi – jeden má tri roky, druhý dva týždne. Ihneď ide po nich vrtuľník. Prichádza správa, že je nezvestný lesný robotník, ktorý sám bez pomoci zostal v hájovni nad Podbanským. Horská záchranná služba sa v nedeľu ráno chcela k nemu dostať od Važeckých lúk terénnym vozidlom, ale napadal čerstvý sneh, lesné cesty boli neprejazdné. Vrtuľník pristáva teda na Važeckých lúkach, berie na palubu dvoch záchranárov a smeruje k hájovni. O chvíľu zbadali dym z komína a pár koní na zasneženej lúke. Furman Miro Grešák z Kýčera je živý a zdravý, odmieta však transport, nemôže predsa opustiť svoje koníky. Nech mu len zhodia dajakú požíveň a vodu. Astmatikovi na Troch studničkách padáčkikom dodali lieky. V horskej chate na Pavlovej stromy odrezali od sveta dvoch bezdomovcov. Chlapi z horskej služby im spustili jedlo a vodu.

•••
V pondelok uvoľnili jeden pruh cesty od diaľnice na Štrbské Pleso. V utorok, nepovedali by ste, aký je to krásny pohľad, sa pohla prvá električka. Organizujú sa veľké skupiny piliarov. Prví prišli z Vojenských lesov, dobre vybavené oddiely hasičov zo Žiliny a z Maľaciek. Inštitút Krista Veľkňaza zo Žakoviec poskytuje dvanásť mužov, z toho dvoch vyučených drevorubačov s mašinami. Kežmarok posielala skúsenú partiu aj s vysokozdvížnou plošinou. Prichádza tridsať dobrovoľníkov zo Štrby, partia piliarov z Liptovskej Tepličky, hasiči z Humenného, Košíc, Prešova, Vranova, zo Svidníka, z Bfeclavi... Štrnásti drevorubači z Nového Targu oslobodzujú drevenú marnicu, postavenú v goralskom štýle na cintoríne v Novom Smokovci...

V sobotu večer vykradli v Lomnici dve predajne. Na druhý deň zloději záťah zopakovali. Strhli aj policajné pásky na dverách... V utorok ráno vykradli poštu a Poštovú banku v Poprade. Neďaleko stálo poli-

cajné auto s kľúčikom v zapalovaní. Zloději ušli na ňom. V piatok polícia preverila šesťdesiat nákladných áut, ktoré odvážali z Tatier kmene. Polovica šoférov nemala doklad o pôvode dreva...

•••
Týždeň po víchrici sa pristavil pri jednom stánku pod hotelom FIS na Štrbskom Plese dobrovoľník Michal Zitka z Pardubic. Objednal si čaj. Majiteľ kiosku sa ho pýta, čo tu robí. Keď sa dozvedel, že pomáha pri kalamite, ukázal pohybom palca a ukazováka, koľko mu to sype. Čech že nič, ich partia tu robí z pasie, lebo majú Tatry radi. Chlap tomu nechce veriť. Potom predsa len uznanlivo zakýva hlavou. A vezme si za tú teplú vodu dvadsať korún.

•••
Od Kežmarských žľabov na východe po Podbanské na západe vrčali motorové píly, hrmtili buldozéry a nákladné autá s hydraulickou rukou. Najväčší záujem ľudí pýtali Rakúšania s mechanizmami, čo samé pili popadané stromy a hneď si ich nakladali na korbu, a ešte tie hlučné mlyny pod strážami – ich čeluste sa zahryzli do kopy haluziny, eskalátor posunul kusiská polámaných kmeňov do svojej mlynice a zo širokej trúby padala do nákladných áut mrvenica, použiteľná v celulózke, papierňach alebo ako biopalivo.

•••
Na jar sa na vyčistených stráňach zjavila pestrá kvetena lesných robotníčok. Začalo sa najväčšie zalesňovanie v dejinách Tatier. Najčulejšie bolo na stráňach od Smokovca po Polianku, kde víchor zoťal všetko. Potom si za jednou budovou v Tatranskej Polianke spravili ľudia oheň. Vietor miluje iskry. Požiar trval takmer týždeň. Navzdory hasičom sa driapal k Sliezskemu domu a na východ k Novému Smokovcu. Pred dvoma mesiacmi sadené stromčeky iskrili ako prskavky. Hasičom sa ho podarilo zastaviť sto metrov pred benzínovým čerpadlom.

Ženy mohli sadiť stromčeky znova.

Smutná ranná električka...

ZA TÚ NAŠU SLOVENČINU

V slovenskej jazykovej praxi sa často stretávame s nesprávnym pomenovaním Čechy. Po vyše storočí nežnej čechizácie slovenského jazyka už si mnoho Slovákov a Sloveniek ani neuvedomuje, že sa to protiví nielen duchu, ale aj pravidlám slovenského, ba i českého jazyka. Ved' názvy štátov pravidelne tvoríme príponou -sko, -cko.

Čechy či Česko?

Hovoríme: Slovensko, Poľsko, Rusko, Švédsko, Fínsko, Dánsko, Maďarsko, Rakúsko, Francúzsko... Aj počas spoločného štátu s Čechmi bolo to Československo a Česko-Slovensko. Napriek tomu aj pomerne nový Krátky slovník slovenského jazyka (Bratislava 1997) uvádza: „Čech, Česko, Čechy; český národ, český jazyk, český štát.“ Teda zaznamenáva ako správne aj „Čechy“.

Málo sme si všimli, že už v januári v roku 1998 český odborný časopis uverejnil Stanovisko geografů, jazykovědců, historiků a pracovníků dalších vědních oborů k otázce oficiálního jednoslovného geografického názvu pro Českou republiku. V tomto dokumente českí vedec-kí pracovníci dokazujú, že jedine správnym pomenovaním ich štátu je ČESKO, ako je to historicky písomne dokumentované od roku 1777. Jednoznačne odmietajú výraz Čechy.

Ako zdôvodňujú: „Ten je zcela chybný z niekoľkých vážnych dôvodů:

1. z historického, zemepisného ani jazykového hľadiska neodpovedá pojmu Česká republika;

2. je prejavom hrubé neaktivity vůči obyvatelům Moravy a Slezska;

3. prejavuje se jím velká neznalost dějin vlastního národa a štátu a narušené vědomí historické kontinuity;

4. neoznačuje samostatný subjekt mezinárodního práva (v tom spočívá absurdita, věcná nepřesnost a právní nezávažnost spojení jako „Polsko, Čechy a Maďarsko vstupují do NATO“);

5. zpochybňuje celistvost našeho štátu (území Čech, angl. a lat. Bohemia, fr. Bohême, něm. Böhmen se nekryje s celým územím České republiky);

6. porušuje názvoslovné normy OSN (citované níže), což může vést k velmi nežádoucím státněpolitickým důsledkům. Jméno Čechy označuje prostě jen „Čechy“, historické území a zemi, geografickou jednotku s tisícletými hranicemi, tvořící však pouze část území České republiky neboli Česka. To platí obdobně o jménech Morava a Slezsko. Stát, který vedle svého plného oficiálního pojmenování nemá k dispozici i jeho jednoslovnou variantu, se jeví jako něco výlučně oficiálního, umělého, postrádajícího svou samozřejmost, intimitu a obecně citěnou soudržnost.“ (Slovenský přehled, Praha, č. 1/1998, s. 80).

Malo by nám to stačiť, aby sme aj zo slovenského nielen literárneho, ale aj hovorového jazyka vylúčili názov Čechy a označovali štát našich susedov správnym výrazom Česko.

Milan S. ĎURICA

Uplynulo deväťdesiatpäť rokov, čo sa Bratislava stala hlavným mestom Slovenska Stálo to na jedinom moste, ktorý nestojí

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: archív SNN

Mesto Prešporok, Pozsony, Pressburg, podľa nového poriadku Bratislava, obsadili čs. legionári 1. januára 1919. Oslavy príchodu legionárov na uliciach sa nekonali, rovnako ako sa predtým nekonali ani oslavy Silvestra. V meste platilo stanné právo. Na Štedrý deň 1918 začala platiť hranica stanovená víťaznými mocnosťami prvej svetovej vojny. Už 21. decembra 1918 oznámil Samuel Zoch županovi Zoltánovi Jankóvi, že po Vianociach obsadí mesto armáda česko-slovenských legionárov.

Maďarský veliteľ mesta vtedy vyhlásil, že sa nikdy nevzdá a bude bojovať do posledného muža. Keď sa to rozchýrilo, vypukla panika.

■ STANNÉ PRÁVO

Obavy pred dlhým obliehaním a krvavými bojmi v uliciach boli opodstatnené, ak by maďarskí honvédi splnili svoju vyhrážku. Gaunerí to využili a začali rabovať. V meste nebolo síly, ktorá by zaviedla poriadok s potrebou tvrdosťou. Maďarské vojsko i národná garda boli celkom bez morálky. Mali brániť poriadok, ale sami sa zúčastňovali na rabovaní a ruvali sa medzi sebou o korisť. Župan Jankó teda vyhlásil stanné právo. Príkazy zneli na skoré zatváranie všetkých budov, zákaz predaja alkoholu, po jedenástej večer sa smelo vychádzať do ulíc iba na osobitné povolenie. V meste už v podstate nebolo čo jesť a obyvatelia boli pobúrení tým, ako sa všetko, čo malo nejakú cenu, odvádzalo vlakmi a loďami do Pešti. Mešťania boli uzrozmenní s príchodom česko-slovenských legionárov a dúfali, že tí konečne zavedú poriadok a zlepšia sa aj zásobovanie.

Od vyhlásenia Česko-Slovenskej republiky 28. októbra 1918 v Prahe uplynuli už vyše dva mesiace, no Bratislava sa až teraz mohla postupne začleniť do nového štátu. Župan Samuel Zoch vyhlásil 4. januára národnostný program čs. vlády a prehlásenie Bratislavy za hlavné mesto Slovenska. O dva dni prichádza Zoch s vojskom do Župného domu, kde od Z. Jankóa preberá správu mesta. Na druhý deň vyzve ministra Šrobára, ktorý je zatiaľ ešte v Žiline, aby dokončil obsadenie mesta aj s Petržalkou. Bývalý župan Jankó sa spýtal Zocho, či je schopný prebrať úrad aj násilím. Dostal odpoveď, že áno. Jankó vyhlásil, že sa takému násiliu teda musí podvoliť a opustil Župný dom.

Až 4. februára prichádza do Bratislavy delegácia Vavra Šrobára, aby sa usadila vo vládnej budove neďaleko jediného bratislavského a zatiaľ nepriechodného mosta cez Dunaj. Cestu delegácie špeciálnym vlakom zo Žiliny a jej prijatie v Bratislave sprevádzal generálny štrajk. Miestni Maďari a Nemci v sebe živili nádej, že sa im podarí zvrátiť chod udalostí. Aby oslabili pozície novej moci, zapojili do štrajku železnice, mestskú dopravu, poštu, fabriky, úrady, školy. Štrajk podporovali agenti z Maďarska, lietadlo rozhadzovalo nad mestom štvavé propagandistické materiály. Kto nechcel štrajkovať, toho terorizovali. Nebolo svetla ani vody, podchvilou niekde vypukol požiar. Hasičov ohrozovali bandy výrastkov, takže s nimi museli chodiť vojaci. Na rušňovodičov vlakov strieľali počas jazdy záškodníci, mnohým súpravám prerezali brzdné systémy.

Mladý slovenský železničiar Jozef Botka išiel do služby, keď mu v tom chceli zabrániť, povedal, že chce slúžiť novej vláde. Namiesto ho zabil...

■ KRVAVÉ NÁMESTIE

Na námestí pred tržnicou (dnešné námestie SNP) sa 12. februára uskutočnila demonštrácia, ktorá sa zvrhla na provokácie a ruvačky medzi davom a vojakmi. Z okien domu nad námestím niekto vhodil do davu maďarskú zástavu. Ozvalo sa mohutné davové: „Éljen a Magyarországh!“ Ktosi vyliezol na kandeláber a chcel tam vyvesiť zástavu, no spadol. Vystupovali rečníci. Okolo sa prizerali skupinky legionárov, námorníkov a dobrovoľníkov na zabezpečenie poriadku. Dav sa na nich vrhol, začal ich biť palicami. Prepádli aj okoloidúcu ozbrojenú hliadku, niekto z legionárov pre výstrahu vystrelil do vzduchu. Ozvala sa strelba z okolitých domov. Jeden vojak dobehol na veliteľstvo, zatiaľ dav

dobiel ostatných vojakov a dvoch dobodali nožmi.

Bolo zjavné, že Maďari sa pokúsili o prevrat. Maďarské vojsko v Petržalke čakalo na dohovoreného znamenie. Na moste cez Dunaj nastala roztržka medzi strážami, keď sa maďarský veliteľ po prvých výstreloch dožadoval vstupu jeho jednotiek do mesta, aby vraj pomohli udržať poriadok. Veliteľ čs. stráže to dôrazne odmietol a vyhlásil, že most bude brániť aj za cenu krviprelievania a vyhodenia ho do vzduchu. Na Kopčianskej ulici v Petržalke čakala pripravená maďarská jazda, ktorá mala zdolať stráž na moste a vniknúť do mesta. Jazda však zaváhala a potom sa už cez dobre organizovanú obranu mosta o útok nepokúsila.

Na námestí sa objavilo auto s vojenským veliteľom mesta plukovníkom Barrecom. Dav ho prijal s výkrikmi: Éljen Barreca, Éljen Itália! Keď chcel plukovník dav utíšiť a žiadal, aby sa ľudia rozšli, začali doň hádzať kusy ľadu a poranili mu hlavu. Vtedy legionári s guľometmi výstražne vystrelili do vzduchu. Z okien nad námestím do nich spustili paľbu z pušiek. Keď sa výzva veliteľa a výstrely do vzduchu minuli účinkom, zarachotili guľomety. K strelbe sa pridali aj vojaci, ktorí strážili hlavnú poštu. Nastal zmätok a ľudia sa rozutekali. Ukryvali sa v bránach domov, liezli na stromy, aby ich dav neudupal. Pri nasledujúcich prehlídkach v bytoch nad námestím našli legionári ukryté zásoby rôznych zbraní. Výsledkom provokácie či naivného pokusu o prevrat bolo deväť mŕtvych a trinásť ťažko zranených.

Prešporáci Maďari a Nemci pokračovali v odpore proti novej moci. Dva dni po udalostiach pred tržnicou uverejnili v Pressburger Zeitung oficiálny protest obyvateľstva proti pripojeniu mesta k Č-SR. Mešťania sa vraj nikdy nezmieria s odtrhnutím od materskej krajiny a žiadajú ľudové hlasovanie pod medzinárodnou kontrolou. Po tragédii na námestí nastala v meste zmena vojenského velenia. Talianskych veliteľov vystriedali Francúzi na čele s generálom Pelléom. Nový veliteľ pripravoval obsadenie petržalského brehu Dunaja, no musel počkať na výsledky diplomatických rokovaní v Paríži, aby dodržal medzinárodné právo.

■ ŠTEFÁNIK NAD BRATISLAVOU

Zákon o úradnom názve hlavného mesta Slovenska – Bratislava – vyšiel 27. marca. Mesto ča-

kalo 4. mája na návrat generála Štefánika z Talianska. Už v apríli 1917 Štefánik vyhlásil, že „Bratislava musí byť naša, bez nej by nebolo slovenskej slobody“. O bojoch pri oslobodzovaní Slovenska a hroziacom maďarskom šovinistickom bolševizme bol generál dobre informovaný. Od ministra Šrobára dostal list, aby čo najskôr prišiel domov a zasiahol váhou svojej osobnosti. Predstavitelia mesta verili, že uhladi aj spor medzi generálmi z Talianska a Francúzska (Piccione – Pellé).

Nadišiel očakávaný deň. Štefánik v generálskej uniforme, v leteckej bunde s kuklou a okuliarmi, so šablou pri boku nasadol s tromi Talianmi do lietadla. Vzlietli o 8.07 z letiska pri Udine smerom na Viedeň a Bratislavu. Šrobár o tom dostal telegramom správu o 8.30. Krátko po jednástej hodine prišla do vládnej budovy správa, že Štefánik bude o chvíľu nad Bratislavou. Asi o štvrt na dvanásť sa lietadlo objavilo nad Zimným prístavom a letelo k Hradu. Štefánik teda letel juhovýchodne od Viedne ponad maďarské územie. Lietadlo po prvom oblúku nad mestom nepristálo, zrejme pre silný vietor, urobilo druhý široký oblúk, pri ktorom sa mu zdvihol strmhlav chvost, a zrútilo sa tri kilometre od pristávacej plochy...

Legionári zažili tragickú smrť svojho veliteľa pri páde lietadla. Sprievod cez mesto s truhlou generála na železničnú stanicu bol demonštráciou legionárskej cti. Niekto však v meste rozšíril správu, že to práve legionári strážiaci most cez Dunaj spôsobili tragé-

diu, lebo vraj strieľali na lietadlo, ktoré sa blížilo z Maďarska a považovali ho za nepriateľské. Je to samozrejme hlúposť, keďže legionári mali v deň očakávaného priletu Štefánika absolútny zákaz strieľať na akékoľvek lietadlo. Vrchné velenie vyhlásilo, že reči sú len pokusom o diskreditáciu vojska, ktoré si vraj malo zostreliť svojho vlastného zakladateľa. Česko-slovenská vláda a prezident dali nezávisle od seba haváriu vyšetriť dvakrát, svoje vyšetrovania viedli aj Francúzi a Taliani. Ani jedno vyšetrovanie nedospelo k jednoznačnému vysvetleniu katastrofy.

Talianski legionári pri Mýtnom domčeku

Klub slovenských poslancov Národného zhromaždenia v Prahe vyzval 15. mája ministra zahraničia Beneša, aby sa pričínil o definitívne určenie hraníc medzi Slovenskom a Maďarskom a o riešenie predmostia na pravom brehu Dunaja. Pozemská vrchnosť mesta Bratislavy sa zišla na Hradnom vrchu, odkiaľ hľadala na druhý breh rieky, ktorý, ak sa všetko podarí, už na druhý deň bude patriť k Česko-Slovenskej republike. V kalendári bol dátum 14. augusta 1919.

Depešou z Prahy oznámilo ministerstvo zahraničia Šrobárovi, že česko-slovenská vláda dostala na versailleskej mierovej konferencii jasné rozhodnutie mocností o tom, že nová hranica Česko-Slovenska v Bratislave už nevedie stredom koryta Dunaja, ale zaberá aj obec Petržalku

oproti mestu na pravom brehu rieky. Generál Pellé si overil na vrchnom veliteľstve spojeneckých armád, že môže vojensky obsadiť pravý breh Dunaja pri Bratislave a keď dostal kladnú odpoveď, spolu s predstaviteľmi mesta preberal na Hradnom vrchu posledné detaily akcie, ktorá bola do poslednej chvíle dôkladne utajovaná.

Operácia prebehla súčasne na dvoch miestach. O pol druhej po polnoci sa časť vybraných vojakov zhromaždila na stanovisku pred mostom. Druhá skupina zložila v priestoroch Lafranconi pontóny a po nich sa v zostave štyroch práporov prepravila na druhý breh pri Pečenškom lese. Odtiaľ potom začali obsadzovať maďarské kasárne. „Legionári, most je v našich rukách! Vyhrali sme bez boja!“ Bolo presne pol tretej po polnoci 15. augusta 1919, keď zaznel tento víťazný výkrik legionárov, ktorí na moste vzápätí začali rozoberať barikádu, aby umožnili hladký prieschod ďalším vojakom. Pri nájazde na most z petržalskej strany sa už zhromaždili aj ženisti z práporov, ktoré obsadili maďarské kasárne v Pečenškom lese, kde sa tiež nestretli s nijakým odporom. Legionári pri akcii zajali dvanásť maďarských dôstojníkov a stodvadsať vojakov. V tú noc nepadol na moste ani v maďarských kasárňach jediný výstrel, obišlo sa to bez kvapky preliatej krvi. Petržalku obsadili česko-slovenské légie a pričlenili ju k hlavnému mestu Slovenska bez najmenšieho nepriateľského odporu.

Keď ráno 15. augusta 1919 vychádzalo nad Bratislavou slnko, legionári na petržalskej strane Dunaja posedávali po skupinkách, unavene fajčili a vychutnávali si pohľad na mesto na druhom brehu. Slnečné lúče presvitali cez mohutnú konštrukciu mosta, ktorý už nerozdeľoval, ale opäť spjal dva brehy nad večnou riekou, ktorá sa v tú leťnú noc roku 1919 našťastie nesfarbila krvou.

■ NOVÝ STARÝ MOST

Prvý most cez Dunaj v Bratislave začali stavať v apríli 1889 na štátne náklady rakúsko-uhorského mocnárstva nákladom 1 780 000 zlatých. Architektom bol inžinier Franz Cathry. Dĺžka mostovky bola štyristošesťdesiat metrov a most ležal na šiestich mohutných pylónoch. Volal sa Most Františka Jozefa, neskôr Most Milana Rastislava Štefánika. Pri oslobodzovaní Bratislavy počas druhej svetovej vojny ho zničili ustupujúce nemecké jednotky. V krátkom čase ženisti Červenej armády s využitím pracovnej sily zajatcov postavili novú železnú konštrukciu mosta, ktorý v podstate slúžil až do decembra 2013. Odvtedy sa datuje odstraňovanie pamätného mosta sponad Dunaja a čaká sa na jeho novú podobu. V roku končiaceho sa deväťdesiateho piateho výročia nemá Bratislava svoj najstarší most cez Dunaj, ktorý by sa mal už na budúci rok stať najnovším...

Obrana mosta na petržalskej strane

Práca pre blaho iných môže byť dobrá prevencia pred nespokojnosťou

Etikoterapia – liečba ľudí mravnosťou

Robert LANDIS – Foto: vedomie.wordpress.com

Počuli ste už výraz etikoterapia? Na jednej strane to znie ako výraz pre záhadný liečebný postup, na druhej sa niekto možno zľakne, že ide o akési moralizovanie, ktoré vyvolá znechutené pokrčenie ramenami či azda aj zamietavé mávnutie rukou. No skúsme sa pozrieť na význam slovného spojenia s nadhľadom, ktorý nám môže ukázať, že ide o niečo pozitívne a potrebné. Pre jednotlivca aj pre celú spoločnosť.

Vieme, čo je etika, a vieme, čo je terapia. Tieto pojmy sú v dejinách civilizovanej a kultúrnej pospolitosti známe už od antiky. Lenže práve súčasná ľudská spoločnosť potrebuje spojenie týchto dvoch pojmov do jedného uceleného významu tak, aby sa etikoterapia dala aplikovať v každodennom živote ako súbor poznatkov a pravidiel smerujúcich k zlepšeniu situácie, ktorú na tejto planéte nastolil druh homo sapiens, teda tzv. človek rozumný. Situácia, ktorá cez všetky tie vojny, revolúcie, zaznávanie tradičných hodnôt a stratu morálnych imperatívov za ostatných prinajmenšom sto rokov neustále hrozí aj v súčasnosti niečím apokalyptickým, z čoho sa ľudstvo možno už nikdy nespamätá.

POVÝŠENIE DOBRA

Nie, nejde o nič sektárske, čo by vyvolávalo strašidelné vízie s tým, že ak sa okamžite nepolepšíme, koniec sveta bude už čoskoro neodvratný. Nie je to ani nové náboženstvo, nie je to návod na život, nie je to súbor príkazov či zákazov, ani vymývanie mozgov cez „overené“ manažérske postupy, nie je to návod na farmaceutické zahľtenie, a teda aj otrávenie psychickej a fyzickej stránky ľudského tela. Naopak, je to najmä o tom, že dobro, ktoré má v sebe aspoň v začiatku každá ľudská bytosť, môže sa rozvíjať, ale zlo, ktoré má v určitej miere v sebe tiež každý jedinec, môže byť potlačené. To, čo platí pre jednotlivca, môže sa v určitých podmienkach preniesť na významnú časť spoločnosti.

Za otca etikoterapie sa považuje český lekár Ctibor Bezděk. Koncom 19. storočia absolvoval Lekársku fakultu vo Viedni a potom dlho pôsobil ako praktický lekár vo veľmi rozdielnych podmienkach – trebárs ako lodný lekár. Niekoľko rokov pracoval aj v Rusku, kde sa stretol so spisovateľom a mysliteľom Levom Nikolajevičom Tolstým, ktorého myšlienky Dr. Bezděka veľmi ovplyvnili. Dlhé roky bol v kontakte aj so slovenským lekárom a Tolstého tajníkom Dušanom Makovickým. Po ruskej revolúcii v roku 1917 sa vrátil domov a pôsobil v Ružomberku. Neobmedzoval sa iba na lekársku prax, venoval sa aj sociálnej práci, prednáškam, zriaďovaniu poradní pre matky i mládež. Zo Slovenska musel odísť na začiatku druhej svetovej vojny, počas nej aj potom žil v Česku. Zomrel v komunistickom Česko-Slovensku celkom zabudnutý v roku 1956. Jeho kniha Záhada života a smrti – Etikoterapia vyšla od tridsiatych rokov do

roku 1947 v troch vydaniach a potom ešte v nemeckom preklade vo Švajčiarsku.

KOLOTOČ VPLYVOV

Zdravie je podľa Bezděka stav, v ktorom sa všetky zložky človeka podriaďujú ústrednému duchovnému princípu. Choroba znamená to, že pozornosť nejakej zložky sa celkom odpúta od tohto duchovného princípu a oveľa viac príľne k nejakej hmotnej či nehmotnej konzumnej závislosti – peniazom, alkoholu, sláve... Už tu sa dá upozorovať, že zdravie jednotlivca je ovplyvnené spoločnosťou, ale aj ovplyvňuje stav celej spoločnosti. V konzumnom systéme jedinec dostáva vonkajšie vnemy, ktoré ho akoby „nútia“ konzumovať a zároveň si ničiť vlastnú podstatu, no v reťazovej reakcii aj on konzumovaním vyvoláva podobné nutkania v ľuďoch okolo seba. Málokto si uvedomuje, že sa dostal do kolotoča, z ktorého sa počas jazdy nedá vystúpiť. Produkcia konzumných pôžitkov je vyvolaná a živena práve tými, ktorí ich požívajú. Lenže to nemôže ostať bez následkov.

Možnými následkami sú také negatívne spoločenské javy ako hnev, pýcha, sklamanie, závisť, lakomosť, egoizmus, zloba a nenávisť, strach, sklúčenosť. Ak sa to všetko nekontrolované kumuluje a šíri, napríklad cez médiá, ale aj interpersonálne, teda cez osobnú komunikáciu jednotlivcov a skupín obyvateľstva, zákonite to otravuje aj vnútro konkrétnej ľudskej bytosti. Pokiaľ toto všetko negatívne otrávi množstvo jednotlivcov, hrozí, že otrava sa rozšíri vo väčšej miere na časť spoločnosti. Potom je priam katastrofou, ak sa tieto javy stávajú chorou spoločenskou normou.

Keď tieto stavy pretrvávajú dlhšie, menia človeka na automat, ktorý stráca kontakt so svojim vyšším ja. Večné vyčerpávanie takými stavmi duše sa prenáša do hmoty, a teda ovplyvňuje ľudské telo a jeho orgány, čo prináša celkovú psychickú i fyzickú opotrebovanosť. Škodlivé emócie spôsobujú výraznejšie a časom trvalo väčšie prerušenie niektorých orgánov a zároveň tak oslabujú iné, ktoré sa následne neprekrvujú dostatočne. Môže sa meniť aj množstvo a zloženie sekrečov žliaz s vnútorným vylučovaním a takto sa človek doslova zadúša svojím vlastným negativizmom.

STRES A ZLOZVYKY

Zaoberať sa vlastnou dušou a poznávať samého seba považuje etikoterapia za veľmi dôležité, aj

keď väčšina ľudí svoje vnútro vôbec nepozná a dokonca sa jeho spoznaniu úmyselne vyhýba z obavy, čo by tam našli. Stres a konzumné návyky sú prepojené nádoby. Človek musí konzumovať, aby mohol pracovať, ale zároveň ho unavuje práca aj konzumácia pôžitkov, na ktoré pracoval. Zaujímavé sú v tomto smere úvahy Dr. Bezděka, týkajúce sa práce a oddychovania.

Autorka práce o etikoterapii pani Inka Janotková k tomu uvádza: „Vtedy sa ešte len začal rozvíjať moderný dovolenkový systém, ale Bezděkovi neušla ani jeho tienistá stránka. Všimol si, že je to obrovská disproporcija a dokonca záťaž, keď prepracovaní a vyčerpaní ľudia, ktorí dlhé týždne a mesiace trávajú veľmi disharmonickým spôsobom, zrazu raz alebo dvakrát vypadnú na dlhšiu dovolenku. Je to málo a je to príliš veľký kontrast. Navyše si uvedomil, že samotné dovolenky sa stali istým spôsobom vášňou, ktorá často prináša stres porovnateľný s pracovným nasadením. Už v jeho časoch bolo teda zjavné, že mnoho ľudí prichádza z dovolenky s pocitom, že by potrebovali ďalšiu na zotavenie sa z nej.“

Doktor Bezděk upozorňuje aj na to, že za väčšinu našich neudov hov môže náš egoizmus a neustále pachtenie sa za niečím. Chceme viac a viac, hoci to reálne ani nepotrebuje. Spočíva v tom aj veľká časť neuróz moderného človeka, často existenčné obavy prameniace z pocitu nejakej menejcennosti, z neustáleho porovnávania sa s druhými. Aby to človek prekonal, začne sa preceňovať a všetko začína posudzovať iba v pomere k sebe samému. Ak však dôvodom k nespokojnosti prestane byť závisť, chamtivosť alebo neukojiteľná túžba po pôžitkoch akéhokoľvek druhu, môže i primeraná nespokojnosť so sebou samým napokon viesť napríklad aj k nezištnej práci pre druhých. A práve prácu pre blaho druhých považuje Bezděk za najlepšiu prevenciu pred osobnou nespokojnosťou.“

POCIT ZDRAVIA

Je to teda aj o spolupatričnosti, tej obyčajnej, nemotivovanej hlúpych mediálnymi ozvenami. Ľudia sa dnes často sami vyradujú zo spoločenského života. Nespievame a netancujeme spolu už len tak pre nič za nič, pre pocit radosti. No pritom aj taká obyčajná radosť z toho, že sme, že žijeme, je základom pocitu zdravia. Lenže nezmyselné rituály v domácnosti, posadnutosť upratovaním, neprimerané nakupovanie, workoholizmus a iné závislosti vo veľkej miere nahrádzajú a vytlačujú napĺňanie našich kultúrnych potrieb, záujem o druhých ľudí, spoločenské kontakty.

Etikoterapia nelieči jednotlivca ani celú spoločnosť, nie je to nijaký zázračný postup či liek pre jednotlivca alebo širšie spoločenstvo. Je to však jedna z možných ciest, ako zlepšiť vlastný život aj život „spolucestujúcich“ na trase zvanej pozemská púť. Podáva pomocnú ruku v procese sebauzdravovania a vedomého duchovného rastu tým, ktorí chcú prevziať zodpovednosť za svoj život do vlastných rúk. Pritom je však vždy veľmi dôležitá trpezlivosť so sebou samým aj s ľuďmi, ktorí sú okolo nás, no ešte zatiaľ nevedia napríklad ani len to, čo je to etika...

KRÁSY SLOVENSKA

Kopaničiarsky región, súčasť Trenčianskeho kraja, lemuje Myjavská pahorkatina. Na západe a severe do územia zasahuje výbežok Bielych Karpát, vyhlásených v roku 1979 za chránenú krajinnú oblasť. Centrom je Myjava, dvanásťtisícové sídlo okresu známe folklórom a slivovicou. V okrese sú dve národné kultúrne pamiatky: Mohyla generála Milana Rastislava Štefánika na Bradle a Pamätný dom Slovenskej národnej rady z roku 1848 na Myjave.

Výstup na vrchol Veľkej Javoriny Cestou hrdinov SNP

Pod záštitou štyroch krajov

Rudolf ZELENAY – Foto: archív

Pri príležitosti stodvadsiateho výročia vzniku prvej SNR otvorili na Myjave v roku 1968 Múzeum Slovenských národných rád. Počas revolučných rokov 1848 – 1849 rada rokovala v tomto meste, presnejšie v dome vdovy Anny Kolényiovej, ktorý časom zrekonštruovali. Objekt s puncmom národnej kultúrnej pamiatky prezentuje činnosti jednotlivých Slovenských národných rád až po dokumentáciu súčasnej NR SR. Približuje tiež dejiny podbradliansko-podjavorinského regiónu.

TRADIČNÉ SLÁVNOSTI

Metropola pod slamou, ako svoju rodnú Myjavu v rovnomennom románe nazvala spisovateľka

O chvíľu trasu kopíruje Horný Výhon a hneď za ním ďalšia osada Uhliská. Za križovatkou ukazuje turistická značka vstup do lesa po nespevnenej ceste končiacej na poľane Juráňová (520 metrov). Doterajšie putovanie zabralo presne dve hodiny. Po ľavej strane sa vynímajú vodná nádrž Stará Myjava, rovnomenné lyžiarske stredisko a medzi nimi chaty. Nad komplexom zariadení pre zimnú rekreáciu je smerovník Hrabina (552 metrov). Najbližší úsek severným smerom vedie rúbanskou a úzkym lesným chodníkom na Vrch Slobodný (687 metrov), následne po stúpaní lesom na Čupec (818 metrov), kde sa námaha končí. Cesta hrdinov

Holubyho chata pod vrcholom Veľkej Javoriny

Zuzka Zguriška, môže byť východiskovým bodom na celodennú, stredne náročnú túru k najvyššiemu vrchu Bielych Karpát – Veľkej Javoriny. Tu sa každoročne v lete konajú hojne navštevované slávnosti, nadväzujúce na stretávanie sa štúrovcov s osvietencami z Čiech. Aj toto leto sa na Veľkej Javorine uskutočnil už dvadsiaty druhý ročník Slávností bratstva Slovákov a Čechov. Záštitu nad nimi prevzali Trenčiansky a Trnavský kraj zo slovenskej, Juho-moravský a Zlínsky kraj z českej strany. Deň predtým sa konala Javorina Tour 2014, stretnutie výkvetov z oboch republík. Už teraz sa mnohí tešia na ďalšiu tradičnú akciu – Silvestrovské zapálenie vatry priateľstva s účasťou hostí a návštevníkov zblízka i zďaleka.

Turistická orientačná tabuľa pri myjavskej autobusovej stanici informuje o kóte 325 metrov. Odtiaľto potrvá päť a pol hodiny výstupu do nadmorskej výšky 970 metrov. Sprievodcom sú červené značky vyznačujúce Cestu hrdinov SNP.

K DIBROVOVMU POMNÍKU

Prvé kroky vedú po hlavnej mestskej komunikácii ku kruhovému objazdu a od neho popod železničnú trať. Asfaltka mierne stúpa po rázcestíe Sovinec (410 metrov). Za ním treba prejsť rovnomennou osadou patriacou do obce Poradije. Po ľavej strane vidno vodnú nádrž Brestovec priamo v toku rieky Myjava.

SNP sa mení na pohodlné napredovanie nadol k Dibrovovmu pomníku vo výške 775 metrov na slovensko-českej štátnej hranici. Ilja Danielovič Dibrov bol sovietsky partizánsky veliteľ na Slovensku. Padol v boji v roku 1944 ako päťdesiattriročný.

KAMEŇ BRATSTVA

Záverečný úsek výstupu trvá asi sedemdesiatpäť minút. Po zvládnutí kopca Durda (842 metrov) nasleduje nenáročná lesná cestička vyúsťujúca pri rázcestíi so spevnenou komunikáciou z moravskej strany ku konečnému cieľu – Holubyho chate, ktorá čaká až po zdolani vrcholu. Popri železných zábranách sa prechádza cez cestu do lesa, a potom strmo stúpajúcim chodníkom na trávnaté svahy Veľkej Javoriny. Hraničné kamene orientujú návštevníkov na hrebeň so smerovníkom pri Vavrouškovej mohyle. Hneď vedľa nej stojí Kameň česko-slovenského bratstva z roku 1990. Ešte niekoľko krokov a vrchol Veľkej Javoriny (970 metrov) s dominujúcim bodom Bielych Karpát, telekomunikačnou vežou je zdolany. Odmenu sú pekné pohľady na slovenskú i moravskú stranu. Zostup k známej Holubyho chate (920 metrov) zaberie asi štvrtú hodinu.

Návrat dolu láka nielen výstupová trasa, ale aj zostup kolmo na juh v susedstve salašov a množstva obydlí lazničkov do mestečka Stará Turá a k vodnej nádrži Dubník.

BESEDNICA

V našej slovesnej kultúre máme niekoľko, dalo by sa povedať mýtov. Sitnianski rytieri, jánošíkovské poklady, smrť generála Štefánika a mohlo by sa pokračovať ešte ďalej. Pár mýtov z moderných čias však u nás pretrvávajú od novembra 1989 neustále a určite nie sú na prospech slovenskej kultúre.

Novodobé mýty

Mýtus prvý: Existuje množstvo umeleckých diel, ktoré boli vytvorené v čase pred novembrom a ktoré pre vtedajšiu cenzúru nemohli uzrieť svetlo sveta. Hneď na začiatku deväťdesiatych rokov sa odborná i laická verejnosť tešila na diela, ktoré ostali vo forme rukopisov v zásuvkách – ako hudobné nahrávky na magnetofónových pásoch či ako obrazy a sochy kdesi v tmavých kútoch ateliérov. Senzácia sa nekonala. Tých zopár kníh, z ktorých väčšina vyšla ako reedícia cenzorom spretvarovaných diel, niekoľko výtvarných projektov a neveľa muziky zbúrali mýty o tvorcoch svetových kvalít, ktorí boli dusení režimom. Sloboda, Šikula, Mináč, Moravčík, Brunovský, Stračina, Varga, skrátka celá umelecká kvalita šesťdesiatych až deväťdesiatych rokov ostala na svojom mieste a nijakí utajení géniovia sa nekonali.

Cenzúra však neodišla do historického dôchodku. Dnes ju máme vo forme ekonomickej cenzúry, ale ešte stále funguje aj cenzúra motivovaná politicky. Nie si náš, tak sa neuchádzaj o príspevok na dielo, a už vôbec nežiadať, aby tvoje dielo, notabene urobené z verejných zdrojov, uzrelo svetlo sveta napríklad vo verejnoprávnej RTVS. Existencia „trezorových diel“ aj v dnešných časoch hovorí sama za seba.

Mýtus druhý: Kultúra si má na seba zarobiť. Tento mýtus sa zrodil u nadšených rýchlokvasených pravivcov hrdlivcov hneď na začiatku deväťdesiatych rokov. Skrátka, načo sú nám básnici, ich zbierky aj tak číta minimum ľudí. Nech sa preškolia na písanie slabomyseľných reklamných textov. Za to nejaké drobné dostanú. Možno... Homer, Dante, Shakespeare, Hviezdoslav, Ruffus, Válek. Samé neužitočné persóny. A čo amatérske divadlá, mladí výtvarníci, muzikanti, kultúrne domy dohárajúce v malých mestách. Zrušiť! Ale tadiaľ cesta nevedie.

Tretí mýtus sa týka národnej kultúry. Tá je podľa niektorých svetobčanov prekonaná, zápečnícka, v rámci globálneho sveta na nič súca. A popritom sú tí isti ľudia schopní napísať ódu napríklad na Borgesa, Bartóka či Benku, spisovateľa, hudobníka a maliara, ktorí ťažili práve zo svojho rodného prostredia a vedeli jeho jedinečnosť pretaviť do rovnako jedinečných umeleckých diel.

Tri mýty slovenskej kultúry. Iba tri a koľko chaosu už stihli narobiť.

Alexander GOCZ

Situácia v hudobnom živote na Slovensku pohľadom Vladimíra BLAHA
Prežívame evidentnú duchovnú krízu

Zhováral sa Maroš M. BANČEJ – Foto: archív SNN

Mgr. Vladimír BLAHO (70) je kultúrny pracovník, operný kritik a hudobný publicista, ktorý je na našej kultúrnej scéne aktívne prítomný už takmer polstoročie. Vnuk politika MUDr. Pavla Blaha a synovec opernej speváckej legendy Dr. Janka Blaha zvlášť citlivo vníma vývoj kultúry na Slovensku v posledných dvadsiatich piatich rokoch.

• Zaoberáte sa opernou kritikou, ale vaša publicistická činnosť je zameraná aj oveľa širšie na otázky kultúry, umenia a kultúrnej politiky s dôrazom na jej percepciu. Ako je to dnes s našou kultúrnosťou?

Všeobecne prevláda názor, že kultúra ľudí, a teraz nemám na mysli len schopnosť rozumieť umeniu, ale aj kultúru správania, medziľudských vzťahov a podobne, upadá. Aforista a dramatik Peter Gregor pred smrťou vyslovil dokonca polemický názor, že Biatru ducha prežívame práve teraz. Na dnešnom Slovensku by sa dali vyčleniť dve príčiny neblahého stavu kultúry. Prvá má korene mimo nás a súvisí s názorom k nám importovaným, že na kultúru a umenie treba nazerať tak ako na každý iný tovar. Namiesto ozajstného umenia, ktoré musí byť multifunkčné, sú ľudia atakovaní výtormi masovej kultúry určenej ľuďom zabávať a tvor-

com naplňovať vrecká. Občas počujú argumenty, že obyčajní ľudia to tak chcú. Ale ako môžu chcieť niečo iné než to, čo sa im neustále nanucuje, a dožadovať sa toho, čo sa im neponúka, nepropaguje? Je ilúziou si myslieť, že „vysoké“ umenie raz bude dostupné všetkým. No rovnako scestné je, ak sa umelec uzatvára do seba, ventiluje výlučne svoje vnútorné tenzie a je mu ľahostajné, či a ako bude jeho dielo vnímať adresát. A klame sa tiež, ak si myslí, že šokovaním získa nové publikum. Dobrým príkladom sú v tomto smere pokusy niektorých operných režisérův, ktorí z pôvodného diela nenechajú kameň na kameni. A pokiaľ ide o masového diváka, po roku 1989 oficiálna kultúrna politika s vaničkou vyliala aj dieťa a falošne sme stotožnili výchovu umení a k umeniu s nanucovaním. Hlboká duchovná kríza dnešnej kapitalistickej spoločnosti ešte akoby prehĺbovala priepasť medzi umelcom a jeho adresátom. Pozitívom posledného obdobia je, že aspoň časť umeleckej society si tento neblahý stav uvedomuje ako problém.

• Mohli by ste byť konkrétnejší a načrtnúť, ako by sa tento problém dal riešiť?

Pri cestách za umením po Európe som sa stretol s viacerými pozitívnymi prejavmi výchovy k chápaniu umenia. Vo francúzskych a v talianskych galériách som videl skupiny školákov, ktorým pedagógovia vysvetľovali každý jeden umelecký objekt. Operní umelci z divadiel v Toulouse či v Barcelone idú do škôl, do kultúrnych zariadení s výkladom a krátkym prierezom

prípravovaného diela, ba dokonca umožňujú žiakom zúčastniť sa na príprave inscenácie v týždni pred premiérou. Na tohoročných BHS sa každý z významných zahraničných orchestrov v programovom bulletinu pýšil tým, koľko koncertov pre mládež alebo pre rodičov s deťmi uskutočnili za sezónu. Našťastie si aj niektoré naše kultúrne inštitúcie uvedomili, že musia bojovať o svojho diváka či poslucháča. V opere SND už v tejto sezóne beží druhé detské operné predstavenie s výkladom a vedenie divadla sa po dlhých rokoch vrátilo k niekdajším nedeľným popoludňajším predstaveniam. Vydarenou akciou bol aj deň návštevy našej národnej scény. Umelecko-výchovné aktivity však treba robiť s rozvahou a zvažovať, či každý inovačný prístup je naozaj efektívny. Preto bol odbornou hudobno-pedagogickou verejnosťou tak nejednoznačne prijatý projekt Sitnianski rytieri, ktorý mal viesť bratislavské deti základných škôl k hudobnosti prostredníctvom hravého zborového spevu. Vzhľadom na jeho finančnú náročnosť by sa žiadalo preveriť, či v deťoch niečo hlbšieho zanechal.

• Dostali sme sa k vám bližšej oblasti – k opere, vážnej hudbe a zborovému spevu. Sú odsúdené zostať menšinovými žánrami umenia?

Tu by som poukázal na druhú príčinu disproporcie medzi vážnym umením a jeho relatívne redukovaným publikom. Slabý záujem o tento typ umenia má u nás špecifické, historiou ovplyvnené pozadie. Vo svete sa od druhej polovice 19. sto-

ročia stali jeho prijímateľmi stredné vrstvy. Paradoxne čoskoro potom sa začali búrlivo rozvíjať aj prejavy „zľudoveleného“ umenia, ako ľudový román, film, subžánre populárnej hudby, ku ktorým sa popri u nás tradične živom folklóre začali utiekať široké vrstvy populácie. Na Slovensku sme však mali len veľmi úzku vrstvu národne citiacej inteligencie, navyše žijúcej v malých mestách. Tradičné kontakty s náročnejším umením, napríklad aj domáce muzicírovanie, sa u nás nevytvorili v takom rozsahu ako v okolitých krajinách. Dogmatický smetanovec Zdeněk Nejedlý po roku 1948 v kultúrnej politike razil heslo: S lidem výš, které sice niektoré praktiky sprofanovali, ale celkovo predsa o čosi rozšírili základňu prijímateľov náročnejšieho umenia. Vozíť kamenné divadlá po mestečkách sa stalo prekonanou etapou, zato zvozy divákov do divadla som zažil aj vo vypradanej budove opery v Grazi, ktorej návštevníkov zmnožili štyri plné autobusy z celého Korutánska. To opernú sálu v novej budove SND nedokážeme zaplniť ani zásluhou zájazdov Viedňanov. Pravidlom by sa však mali stať zájazdy z Trnavy, Nitry, Dunajskej Stredy a podobne. V publiku koncertov Slovenskej filharmónie výrazne prevládajú návštevníci vekovo nad šesťdesiatkou. Za okolitými krajinami zaostávame aj v oblasti zborového spievania, kde rozhodujúcim negatívnym faktorom sú nedostatky nášho školského výchovno-vzdelávacieho systému podceňujúceho umeleckú výchovu. Ale aj v osvetovej práci je zborové spievanie oproti tradičiam ochotníckeho divadla a folklóru popoluškou. Ak som pochválil umelcov, že sa začali viac zaujímať o svojho adresáta, chýba mi, že sa zatiaľ nepokúsili vyvinúť spoločenský tlak aj na politické orgány, ktorých predstaviteľom sú zatiaľ, bez ohľadu na farbu vlády, bližšie športové podujatia, veselice alebo okázalé jednorazové umelecké programy než sústavná pozornosť skultúrneniu nášho súčasníka.

prinesie. Takže sa nečudujem, že teraz sú už konečne spokojní, keď už vychádzajú iba noviny s tými správnymi názormi. Konečne pluralita, za ktorú sme bojovali na námestiach!

Ale aby som to nejako vyvážil a aby som sa opäť priblížil k našej hlavnej téme, výtvarnému umeniu, uvedím aj jednu historiku z čias niekedy po roku 2000. Teda bolo už po slávnom víťazstve pokrokových demokratických síl. Bol som na výstave jedného priateľa, ktorý za socializmu robil iba také napoly tajné súkromné výstavy, no po novembri sa mohol navystavovať do úmoru. Táto už bola v nejakej súkromnej vile a visel tam aj prehľad jeho výstav. Priam bilo do očí, že ďaleko najviac výstav bolo medzi rokmi 1993 – 1998, a nechýbala tam ani Viedeň či iné zahraničné štácie, no potom už odrazu akoby utla. Slovenské alternatívne umenie ako keby náhle zahadne stratilo svoju príťažlivosť. (A užitočnosť, chce sa dodať.) Chcel som si zavtipkovať, že keď on je vlastne „mečiarovský“ umelec, ale než som sa k nemu priblížil, začal rečniť komisár (sic!) výstavy. Áno, uhádli ste – o mečiarizme. Tak som sa otočil a odišiel som domov.

K samotnej výstave v Kunsthalle hádam iba toľko. Keďže jej napísaným leitmotívom je „odvaha“, potom musím povedať, že vyťahovať sto rokov staré modernistické klíše vo forme záchodovej mysli, to už chce naozajstnú odvahu. Asi aby sme si rovno sadli na zadok z toľkej kreativity. Ale ono to tak vždy bolo a bude vo všetkých režimoch – nedostatok talentu sa šikovne nahradí „správnym“ politickým postojom. A termíny ako trockizmus, titoizmus či mečiarizmus sú štýlovo čistým poznávacím znamením konkrétne bolševických propagandistov.

P. S.: Ešte aj ten internetový koncept pravopisu má nejaké reakčné spôsoby, lebo stále podčiarkuje „mečiarizmus“ ako nesprávne slovo...

Dom kultúry už dostali... a možno si vybavajú aj antimečiarovské dôchodky
S Mečiarom na čele maľujeme vesele

Ján LITECKÝ ŠVEDA – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Vstávajú noví bojovníci. Ako keby išli na batérie Duracell. Vynechať nemôžu ani takú udalosť, ako je otvorenie Kunsthalle v Bratislave. Hneď prvá výstava nesie názov Paradox 90. – Kurátorské koncepcie v období mečiarizmu (1993 – 1998). Takže Mečiar sa takrečeno dostane aj do dejín umenia! No – predsa len – nestala sa niekde chybička? Nebude mu to robiť zbytočnú reklamu?

Ale keď už, predsa len musím priznať, že tu ma trochu prevádzkari z Kunsthalle sklamali – na umelecky založených ľudí sa mi názov zdá trochu chudobný. To taký Vyšinský ani nebol umelec, ale zato jeho žaloba proti protisovietskemu sprisahaneckému bloku už mala nejaký cveng, keď citovala „trockistov, pravičiarov, zinovievovcov, menševikov, eserov, buržoázných nacionalistov Ukrajiny, Bieloruska,

Gruzínska, Arménska, Azerbajdžanu a stredoázijských republík“.

■ EŠTEŽE SA NAŠLI...

To hlavné sa predsa len dočítame z úvodu k výstave – aká bola pre kultúru nepriaznivá politická situácia, a najmä, ako kurátori a výtvarníci „v tom období s osobným nasadením a v nefahkých podmienkach vytvorili unikátne výstavné projekty“. Tak to už áno! Veď všetci

sa ešte dobre pamätáme, aký tu bol teror a akú to chcelo nadľudskú odvalu niečo povedať či spraviť. Ešteže sa našlo niekoľko takých odvážnych hrdinov! Nevie, neviem, či by sa pomaly nemal pripravovať aj zákon o IV. odboji, protimečiarovskom. A možno aj antimečiarovské dôchodky si vybavajú! Viem si predstaviť, ako naši hrdinovia niekedy pri sedemdesiatom výročí zhodenia mečiarizmu na ústredných oslavách aj za účasti prezidenta budú spomínať, aká to bola poroba, či ako Húska so Slobodníkom osobne omotávali výstavné siene reakčnými hrdzavými reťazami a ako naši hrdinskí a slobodomyselní umelci ich s nasadením života trhali a lámali, aj keď tým riskovali niekoľko desaťročné tresty v Leopoldove... Aj keď je možné, že aj potom sa nájdú nevedomé živly, ktoré budú bez skutočného poznania mudrovať a tapať v spomienkach, čo asi tak mohlo vystrašiť našu gottwaldovskú mládež v tých časoch. Žeby Mečiarova veta: „Váženia sú prázdne a po ulici behá kopa komunistov?“ Báli sa o svojich tatkov? Alebo to, že mohli vychádzať aj všelijaké reakčné a protifudové plátky, dokonca aj denník, a nedali sa jednoducho zakázať?

■ UŽ SÚ SPOKOJNÍ

Praví umelci si vždy vážili pravú slobodu slova, a nie nejakú neforemnú anarchiu, keď si nezodpovedné živly dajú na papier, čo im slina na jazyk

Holandské turné akademického maliara doc. Stanislava Harangozóa Pozdrav zo Slovenska v Naardene

Ladislav SKRAK – Reprodukcia: S. Harangozó, Motiv z Bratislavy, pastel

Slovenská kultúrna verejnosť sa často stretá s informáciami tlačových agentúr, ktoré informujú o výstavách a bilancujú pozoruhodné úspechy tvorby doc., akad. maliara Stanislava Harangozóa doma a v zahraničí. Jeho tvorba je mnohohrstená, pôsobivá a invenčná. Popri maľbe vytvoril rozsiahly – súbor diel v architektúre – mozaiky vitráže, maľby na drevo... Vo voľnej tvorbe neopakovateľne rozvíja žáner krajinomalby i mestskej veduty. V priebehu tohto roka prezentuje svoje diela na viacerých miestach v Holandsku.

Začiatkom apríla tohto roka otvárali vo výstavnej sieni Svetového obchodného centra (WTC) v Haagu v premiére výstavný celok pod názvom Pozdrav zo Slovenska – Stanislav Harangozó – Obrazy. Pod záštitou veľvyslancu Slovenskej republiky v Holandsku JUDr. Jaroslava Chleba sa tak začínala náročná a atraktívna púť kolekcie približne pol stovky autorových výtvarných diel, najmä maľieb v kombinovanej technike pastel-akryl, „výtvarnou krajinou“, ktorá dala svetu Fransa Halsu, Jacoba Ruisdaela, Vermeera van Delft, Rembrandta, Vincenta van Gogha, ale aj jeden z najmodernejších výtvarných smerov De Stijl autorov Pietra Modriana a Thea Doesburga... Na vernisáži popredného slovenského maliara okrem iných pozdravil aj prezident Medzinárodného súdneho dvora v Haagu Peter Tomka.

■ HOLANDSKÉ VAVRINY

Naša denná tlač síce zaznamenala, no nie celkom docenila tento holandský prezentačný úspech známeho slovenského maliara reprezentujúceho svoju vlasť. A ďalšie uznania nenechali na seba dlho čakať. Uprostred júla tohto roku slávnostne uviedli spomínanú výstavnú kolekciu v Galérii Josephine v Naardene, pričom časť majstro- vých diel inštalovali aj na radnici svetoznámeho mesta. Na vernisáži, kde významných hostí uvítala riaditeľka galérie Marijke van Boxmeer, sa zúčastnili starostka mesta Naarden Joyce Silvesterová, ktorá je zhodou okolností čiernej pleti, ďalej riaditeľ Múzea – mauzólea J. A. Komenského Drs. Hans van der Linde, ako aj prorektor jubilujúcej Univerzity Komenského v Bratislave prof. Ľudomír Šlahor, kde docent S.

Harangozó pôsobí na Pedagogickej fakulte. Kurátorom výstav počas holandského turné je predseda Klubu výtvarných umelcov a teoretikov a predseda Výtvarného odboru Matice slovenskej PhDr. Ladislav Skrak.

■ NÁM BLÍZKY NAARDEN

Účastníci a hostia na otvorení výstavy v prihovoroch vyzdvihli a nie náhodou pripomenuli význam mesta Naarden ako pamätného mesta, kde sú uložené telesné pozostatky Jána Amosa Komenského. Pripomenuli odkaz diela učiteľa národov pre súčasný medzinárodný a duchovný život zjednocujúcej sa Európy, pričom práve v Holandsku sa plne rozvinul európsky mierový diplomatický koncept Komenského úsilia a diela. Tentoraz však najmä ocenili výnimočnú kvalitu a pôsobivosť výtvarnej tvorby vystavujúceho umelca a zdôraznili tiež jeho celoživotné pedagogické pôsobenie. Podujatie bolo koncipované aj ako príspevok slovenskej výtvarnej kultúry do rangu podujatí v západnej Európe k sedemdesiatemu výročiu vylodenia Spojencov v Normandii, ale aj k významnému výročiu jubilujúcej Univerzity Komenského v Bratislave.

Výstava Pozdrav zo Slovenska bola v spomínanej galérii počas celej letnej sezóny až do 2. septembra 2014. Časť výstavného celku sa však uplatnila aj v ďalšom holandskom meste Frenchen, pričom vernisáž výstavy v tomto meste sa konala v závere júla a podujatie trvá aj v tomto období. Završením reprezentačného turné bude na záver tohto roka súborné prezentovanie výstavného celku v sídle Európskeho patentového úradu v Haagu.

Autor je predseda Výtvarného odboru Matice slovenskej.

Nadšenci ešte u nás nevymreli

Emil Milan Chuchút: Horná Mariková, vlastným nákladom, 2014

KNIHA TÝŽDŇA

Mariková Horná

JUDr. Emil Milan Chuchút

Od istého času sa konečne stalo vecou cti pre nemnohých slovenských vlastencov hlásiť sa k svojim koreňom, ba čo viac urobiť niečo prínosné pre rodákov. Termín lokálpatriotizmus sa takto zbavuje svojej takmer posmešnej nálepky, ktorú mu prisúdili rôzni „svetobčania“, a začína prinášať svoje ovocie. V konkrétnom prípade knihu JUDr. Emila Milana Chuchúta Horná Mariková.

Rázovitý kraj na pomedzí Slovenska a Moravy, konkrétne na severozápade v pohorí Javorníky, je pre turisticky rozhladených Slovákov, Moravanov či Čechov už celé desaťročia známy ako malebné miesto na nekonečné prechádzky či už Marikovskou, či Papradnianskou alebo Lazovianskou dolinou. Dosiaľ však chýbala publikácia, ktorá by tento kraj priblížila takpovediac do najmenšej podrobnosti. Autor sa rozhodol vo svojej knihe na skutočne široký záber. Dejiny, národopis, zvykoslovie a najmä málo známe, až priam utajené jedinečnosti jeho rodného kraja. Čitateľ sa tak môže dozvedieť nielen o tom, že tento chudobný kraj bol známy vystaňovalctvom našich krajanov za prácou, ale že tam stáli staroslovenské hradiská, dosiaľ nepreskúmané podzemné chodby či tajomné kamene s runovými znakmi.

(mab)

MEDAILÓN

Až do polovice šesťdesiatych rokov sa slovenská hudobná scéna orientovala na šlágrový, často preberaný produkciu. Potom prišli mladé a dravé skupiny, ktoré si verili po hudobnej aj speváckej stránke, no a spolu s nimi i slovenskí textári. Jedným z hudobníkov a spevákov, ktorý si môže povedať, že stál pri tom, je aj Vašo Patejdl. Nielen pre to, že bol pri zrode kapely Elán, ale aj pre svoje ďalšie aktivity, ktorými dokázal, že vie, ako sa dá urobiť kvalitná pesnička.

Václav – „Vašo“ – Patejdl sa narodil v Karlových Varoch v októbri 1954, ale už ako dieťa spolu s rodičmi zakotvil v Bratislave. Po ukončení strednej školy absolvoval štúdium kompo-

Skvelý hudobník s citom pre hit

zície u profesora Alexandra Moyzesa na VŠMU v Bratislave. V roku 1968 bol jedným zo zakladateľov dnes už kultovej skupiny Elán, z ktorej v roku 1985 odišiel a začal úspešnú sólovú kariéru. Spolu s textárom Ľubošom Zemanom vytvorili stálu autorskú dvojicu. Je víťazom Bratislavskej lýry 1987. V roku 1996 sa vrátil do Elánu, kde pôsobí dodnes ako hráč na klávesový nástroj. Autorsky, hudobne aj spevácky sa podieľal na tvorbe viacerých slovenských i zahraničných interpretov. Skladby a platne pripravoval napríklad pre Beátu Dubasovú, Mariku Gombitovú, pre skupinu Banket či českú speváčku Heidi Jankú. Ako skladateľ filmovej hudby sa preslávil piesňami do filmu Fontána pre Zuzanu z roku 1985, ako aj do jeho niekoľkých pokračovaní.

Azda neexistuje na Slovenku poslucháč populárnej hudby, ktorý by nepoznal pieseň Voda, čo ma drží nad vodou, v ktorej hudbu Vaša Patejdl genialne otextoval už nebohý básnik Jožo Urban. V poslednom čase sa Vašo Patejdl venuje najmä skladateľskej a producentskej práci vo vlastnom hudobnom štúdiu a práve v týchto dňoch si iste nájde čas osláviť svoju neuveriteľnú šesťdesiatku. V mene fanúšikov aj redakcie SNN blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Čitateľom bulváru majú stačiť obrázky a titulok, aby hneď vedeli, o čom sa v článku píše a nemuseli sa namáhať jeho čítaním. Český bulvár o tom dobre vie a v titulkoch píše pravdu. Náš slovenský je ľuľmák. Nič v titulku nepovie. Ústavný súd upozorňujem, že ide o jasné porušovanie ľudských práv. Statoční občania si chcú pozrieť titulky. Z nich hneď na prvý šup vedieť celú pravdu o svete a nie ich stresovať protiústavne čítaním. Ako dôkaz na najbližšie zasadnutie ústavného súdu prikladám porovnanie umnej práce bulvár-

ných titulkárov z českého Blesku a haastrošov zo slovenského Času. Rozdiel je badateľný už jedným okom, aj to so sivým zákalom: „Zdravotní problémy Dagmar Havlové: Kvůli nemoci přišla o hlas!“ Nebeská víla Dagmar Havlová sa pokorila

plakal se nad Havlovými dopisy z vězení!“ Herec Josef Abrhám si nevezal kvapky do očí. „Švehlík na pokraji zoufalství: Nešlo mu do hlavy, že mu scénář nechce do hlavy.“ Z titulku je jasné, že ďalší český herec Švehlík musí ísť na transplan-

Statočný občan kukne na ne a je stále ako dovtedy – hlúpy. Napríklad tento: „Sagan posielala pozdravy z dovolenky: Pri pohľade na jeho reťaz by zbledol závisťou aj Rytmus!“ Kde je v titulku jasná krutá pravda o tom, že Peter na dovolenke

Nikde ani slovo o tom, prečo tam boli. Dovedol ich tam gróf Erdödy, ktorého podpis už našli. Štúrov a Hurbanov má byť v zasypanej chodbe. Pátranie po podpise Hurbana a Štúra mi niečo pripomína. Púšťam si fantáziu na prechádzku. Z titulku malo byť jasné, že gróf Erdödy, ktorého hral v Pachovi Labuda, bol národovec. Spišovní slovenčinu neodobrili na fare v Hlbokom, ale Hurban, Erdödy a Štúr v čachtickom podzemí vyvolali ducha Bátorička. Tá im z vďačnosti, že si môže po stáročíach pretiahnuť skrehnuté a ubolené údy, prvý slovenský šlabikár nadiktovala.

Milan ZEMO

Bulvár núti ľudí čítať, preto je protiústavný

natolko, že normálne ako bežný človek ochorela. „Tajemství Mariana Vojtky: Za ženský a chlast rozfofroval statisíce. Nežbylo mu ani na rohlík!“ Herecká hviezda Marian Vojtek nemá ani na rožok. Čo s tým chce pán Babiš ako minister financií robiť? „Abrahám v slzách: Roz-

táciu mozgu. Kto mu to zaplatí? České zdravotné poisťovne podobne ako u nás preplácajú len životne dôležité operácie, ako je strihanie nechta na maličku pravej nohy alebo depilácia mihalnic. Naproti tomu titulky Času sú preto protiústavné, lebo ide o „keci od vecí“.

trpí? Saganova zlatá reťaz je v skutočnosti z bicykla! Chudák, nosí ju na krku, aby mu ju niekto počas dovolenky ukradol doma z kólne. Alebo tento titulok: „Po čachtických tajných chodbách nechodila len Bátorička: Hľadajú sa stopy po Štúrovi s Hurbanom!“

Aby medveď pre neprimeranú legislatívnu ochranu nebol viac ako človek

Polstoročné tajomstvo zo Zlatého stola

Ladislav MALÁK – Foto: archív SNN

Ako bývalý lesník – a v deväťdesiatych rokoch aj pomerne aktívny spolupracovník novín Slovenská REPUBLIKA – chcem reagovať na viaceré články vo vašom matičnom týždenníku o premožených medveďoch u nás a tiež poukázať na skutočnosť, že ich pre extrémistické postoje a viac romantické ako racionálne názory ochranárskych združení chráni rovnako nerealistická a neprimeraná legislatíva. Chcel by som tak urobiť prostredníctvom príbehu, ktorý sme pred takmer polstoročím prežili spoločne s kolegom doslova na vlastnej koži...

Lesný inžinier Bartolomej je od lanskej jesene na pravde Božej, a tak môžem zverejniť naše tajomstvo, ktoré sme v sebe držali od jari 1966 – vyše štyridsaťosem rokov. Pod hrebeňom lesného masívu Zlatý stôl sme zastrelili medveďa. Teda skolil som ho ja, aby som Bertimu zachránil život. Len tajomstvo sme mali spoločné. Sprisahanecky sme o ňom mlčali, aj keď by sa mi nebolo nič stalo. Nebol by som mal opletačky so súdmi, lebo vtedy ešte nebol medveď viac ako človek.

■ DRÁMA NA STAREJ VODE

Tajili sme to preto, lebo Bartolomej – starší odo mňa o sedemnást rokov – mal v ústredí lesného závodu v Starej Vode v Hnileckej doline dosť vysoké služobné postavenie a bol aj skúsený, uznávaný nimród. A tak skutočnosť, že ho napadol medveď a život mu zachráňoval horársky zelenáč, ktorý na lesnom úseku Zlatý stôl v poľesi Stará Voda sa po skončení školy ledva ohrial, by ho bol medzi spolupracovníkmi dosť degradovala.

V to skoré jarné ráno sme sa vybrali na hlucháňa. Lov bol úspešný – svadobné tokanie krásneho kohúta ukončila presná rana Bertiho manlicherky. Gratulácia, zálomok a pohli sme sa do chaty, vzdalenej možno dobrý kilometer. Ponúkol som sa, že mu dosť ťažkú trofej poniesiem, no šťastný strelec si ju prehodil cez plece a kráčali sme. Bertu za mnou trochu zostal, a tak som do chaty prišiel pár minút skôr. Zbraň, plecniak i kabát som zložil v izbe na posteľ, otvoril okno na vyvetranie a v kachľovej peci som prehrabával uhličky, že priložím na oheň nové polená dreva. A tu zrazu krik! Bertiho hlas som začul odkiaľsi zblízka: „Pomoóc, Laco, pomoóc!“ Vyklonil som sa z okna a – hrôza! Môjho staršieho spoločníka na schodoch chaty drží za nohu statný medveď, vrčiac ho trhá... Bertu sa drží rámu dverí a z celej sily sa ťahá dnu. Reagujem, schytím svoju kozlicu, vykláňam sa z okna, namierim chlpáčovi na hrud' a – prásk – rana, zvieru klesá, vrčanie ustáva, mení sa na chrčanie. Prebehnem cez kuchyňu k vchodovým dverám, ratujem vystrašeného kolegu. Zvieru je nehybné, z papule sa mu vteká pramienok krvi. Medveď to dostal do pľúc, jeho papuľa pozvoľna uvŕhne zovretie...

■ MACOV POHREB...

Krváca aj Bertihu lýtko, kde sa mu šelma zahryzla. Zvieru prevraciam na chrbát, presviedčam sa, či je mŕtve... S mojou pomocou Bertu odkrivkávam do kuchyne. Sťahujem mu podkolenku – veľké diery od zubov v lýtkovom svale dosť krvácajú. Ošetrujem mu ich. Narýchlo balíme. Veci, výstroj aj uloveného hlucháňa ukladáme do tereniaka. Bertu sa krivkajúc vlečie k autu, ja sa mocuujem s medveďom. Ťahám ho zo schodov od chaty cez cestu a ešte kúsok do mladiny. Je ťažký, mám čo robiť. Bertu mi radí prísť na druhý deň ráno a dať to do poriadku... Najmä ho vtiahnuť hlbšie do lesa, lepšie schovať... A odŕať na predných labách pazúry. Aby sme mali pamiatku na dramatické okamihy.

Urobil som, ako mi kázal, bez pomoci, sám. Zatiahol som zvieru do jednej úžľabiny a hrubo prikryl smrekovými vetvami. Viac o pochovanom medveďovi neviem, lebo už v jeseni toho istého roka ma vtedajší košíčkový podnik štátnych lesov služobne preložil za vedúceho poľsia do okresu Rožňava...

■ KRÍVAJÚCI BERTU

Vtedajšie bezprostredné pocity ľútosti, že som zabil medveďa, za tie roky vybledli. Prekrylo ich najskôr uspokojenie, že som možno zachránil človeka. Lebo Bartolomej mi ani nemusel dlho opisovať, aký bol medveď pri útoku rozzúrený. Aj tak mi to niekoľkokrát podrobne opisoval a spoločne sme uvažovali, čo ho tak rozbesnelo... – pravdepodobne náš pohyb v lese i rana z pušky na hlucháňa ho mohli vyrúšiť v brlohu, kde dospával zimu.

Po dvadsiatich rokoch, v lete 1986, sme sa náhodou stretli v Starovodskej doline, iba pár kilometrov od masívu Zlatého stola, kde sa naša príhoda s macom odohrala. Boli sme na celopodnikovom odbornom seminári o boji s podkôrovým hmyzom. Zistili sme, že stále chlapsky statočne držíme naše medvedie tajomstvo a keď som si všimol, že Bertu trochu kríva, sprisahanecky sme sa na seba usmiali...

„Celoživotná pamiatka. Ale žijem!“ utrúsil bývalý kolega. Pri gulášu, ktorý nám starovodskí lesníci ako hostitelia na záver seminára na chate Lesnícka lúka navarili, prišla reč aj na medveďov. Už vtedy odzneli viaceré znepokojujúce fakty o tom, že aj im v širokom okolí

dedín Stará Voda, Švedlár, Nálep-kovo i Henclová dajako rýchlo macov pribúda. A s nimi problémov... V Starovodskej doline napadol medveď kone v záprahu pri približovaní dreva; v obci Henclová toto zvieru rozbilo včelín, statného psa, ktorý ho strážil, usmrtilo a viac úlov so včelami zničilo. Kolega – lesník z lesnej správy Muráň pridal fakt, že medvede na Muránskej planine stále viac ohrozujú stádo tamojších chovných koní a treba k nemu účinnejšiu ochranu – viac pastierov i kvalitnejších psov... A z iných lokalít a regiónov Slovenska boli zvesti ešte dramatickejšie.

■ BATOH STRACHU

V tejto situácii kde nič, tu nič prišiel zákon s prísnejšími kritériami ochrany medveďa! Až takými, akoby toto zvieru bolo viac ako človek. Usmrtíš medveďa, ideš za mreže. Slovenská zvrátenosť. Bohorovnosť ochranárov, zakríknutosť lesníkov. Len spoločnú reč nie a nie nájsť. Štáby sa od toho nikomu nechcelo, čo trvá dodnes!

Aj pre túto nenormálnosť už nemám tak ako pred rokmi pôžitok z túry povedzme nádhernou Zadnou dolinou, na konci ktorej pod Martalúzkou v masíve Kráľovej hole vyvierá rieka Hnilec. Na začiatku cesty, hneď za hotelom Pusté pole stretávam totiž terénneho strážcu NAPANT-u a pýtam sa ho: „Sú ?“ – „Nuž, hej ja je ich dosť...“ odpovedá a obaja vieme, že reč nie je o hubách, aj keď aj tých je naokolo neúrekom...

Strážca mi zoširoka vysvetľuje, čo mám robiť, ako sa správať, aby som HO nestretol, nenarazil naň... Hlasno sa rozprávať (aj sám so sebou?), spievať, mať na plecniaku zvonček, rozhliadať sa po okolitých stromoch, ktoré sú ovetvené od zeme...

Nuž, idem. V napätí, ktoré bráni vnímať krásu lesa, pomaznať sa aspoň zrakom s hričmi, ktorých tu rastie skutočne požehnané. Vylučujú to aj kôpky trusu na lesnej ceste. Jedna, druhá, tretia. Z tej sa ešte parí... Tá je pre mňa stopkou, plotom, za ním je už ostrá medvedia zóna...

Ale ja by som predsa len vykročil ďalej. Ťahá ma to k známemu, pre mňa čarovnému a magickému miestu Martalúzky, kde sa v jednej priehľbinke perlí pramienok rieky Hnilec. Bolo by to najvhodnejšie miesto na veľkú chvíľu stretnutia s duchom môjho medveďa zo Zlatého stola. Na znak zmierenia a odpustenia by mi dovolil na svojej poľane zo svojho „stola“ odtrhnúť zopár čučoriedok. Ako znamenie, že v slovenskej hore je stále dosť miesta i poživne pre medvede i pre ľudí.

Ide o to – nájsť spôsob spoložitia. Treba však pritom brať do úvahy, že zvieru, teda aj medveď, sa správa inštinktívne, pudovo. Preto ho nemožno kľásť nad človeka. Ale pod pláštikom nezmyselnej domnienky, že ho ktosi chce na Slovensku vykynožiť, sa nemôžu prijímať ani nezmyselné, prepriate a nedokonalé zákony. Práve pre ten ochranársky medveď – ako v najkrajnejšej situácii – stále vo mne pretrvávajú: bez pištole, automatickej deviatky Walter, do lesa nejdem. Ale je plynová. Predsa nechcem byť medvedobijec. Len už treba pohnúť s riešením medvedieho problému, aby šelma neohrozovala na živote mňa...

RECENZIA

Mytológia vo všeobecnosti a slovanská mytológia špeciálne pred prevratom nepatrili k frekventovaným a obľúbeným témam vtedajšej literatúry. A tí niekoľkí autori, čo sa téme seriózne venovali, maskovali svoje diela maskovými názvami ako „legendy a povesti“, „mýty a báje“ a podobne, ale nazvať svoje dielo pravým menom – mytológia – si väčšinou netrúfli. Zmenu priniesla až veľká prevratová zmena, a tak sa po roku 1989 v pomerne krátkom čase objavilo aj na slovenskom knižnom trhu viacero diel s mytologickou tematikou.

Maroš Púchovský o svetových mytológiách

Od Slovanov po Matrix

Július HANDŽARIK

Jedným z nich, a treba povedať, že jedným z najvydarenejších, je dielo Maroša Púchovského Mytológie sveta – Od starých Slovanov po Matrix. Kniha vyšla v edícii Slovenské reflexie Združenia slovenskej vzájomnosti a výnimočná je už svojou šírkou záberu, ktorý naozaj reflektuje všetky hlavné svetové mytológie – začínajúc slovenskou, cez indickú, iránsku, keltskú, germánsku a rímsku, karibskú a americkú a končiac súčasnými mytológiami masovej výroby „kultúry“ a zábavy, väčšinou taktiež americkej proveniencie.

■ BATMAN A INÍ

Do kategórie súčasnej mytológie preto zaradil autor aj také produkty, ako sú napríklad Tolkienov Pán prsteňov, Lucasove Hviezdne vojny či Rowlingovej Harry Potter, amerických superhrdinov Supermana a Batmana, hrdinov vydavateľstva Marwell Spidermana, Avengers či dokonca Thora (pôvodne to bol starogermánsky boh hromu!), sériu Underworld, úspešnú ságu Twilight a napokon aj trilógiu Matrix, ktorá je náboženskou mystifikáciou súrodencov Wachovských. Paralela medzi týmito súčasnými „sci-fi“ produktmi a pradávnu mytológiu indoeurópskych národov je očividná a autor v nej vidí nielen pasívne preberanie, ale aj súčasné oživovanie a „moderné obohacovanie“.

■ PAMÄŤ NÁRODA

Ostaňme však prijadre knihy Maroša Púchovského – pri slovanskej mytológii – a zoznámme sa s ňou slovami autora, pravda, z priestorových dôvodov podstatne skrátenými: „Čo tvorí slovanskú mytológiu? ... Prejavuje sa nekonečnými spôsobmi všade okolo nás. Už keď si v duchu zahrešíme ‚do paroma‘, spomenieme jedno zo staroslovenských božstiev – Perúna. Ten sa mimochodom nachádza i v slovenskej i všeslovenskej hymne Hej, Slováci... Alebo keď hovoríme o svornosti, nevďak spomíname Svaroga – božstvo vzduchu a nebies. Keď povieme, že je nejaké dievča ladané, vyvolávame podvedome staroslovenskú Ladu, patrónku súladu a krásy. A takto by sme mohli pokračovať veľmi dlho...“

Prvotné sú báje o stvorení sveta a vzniku človeka – kozmogónia. Na ňu nadväzuje panteón duchov, božstiev a bytostí, ktoré dotvárajú vesmír a zem... Napokon sú tu eposy – hrdinské báje, eposy a rozprávky, ktoré rozprávajú dejiny národa a jeho vetiev. To je pamäť národa.

■ STVORENIE ZEME

Áké boli teda predstavy starých Slovanov o vzniku sveta? Prvotné stvorenie bolo podľa Slovanov dielom jediného Stvoriteľa, podobne ako to opisujú

Indovia v Rigvéde či Gréci a Rimania... Druhotné stvorenie dotváralo telo zeme a ľudí a prebiehalo ako boj dobra a zla, poriadku a chaosu. Správcom ohňa a slova je Svarog, správcom vzduchu a neba je Perún, správcom zeme a hmoty je Veles. Na pomoc dostávajú Ladu, strážkyňu súladu, a Živu, strážkyňu životnej sily, ktorou je prepojený celý Vsehomír...

Človek podľa slovanskej predstavy vznikol z božej kvapky, má teda priame spojenie s prastvoriteľom. Keď rozprávame o najstaršej mytológii Slovanov, nutne sa vynára otázka: Odkiaľ to všetko vieme? Paradoxne najviac materiálu sa zachovalo v nemeckých kronikách 10. – 12. storočia. Najčastejšie sú citované Thietmar, Adam Brémsky, Helmold a Saxo Grammaticus. Oni opísali so severskou dôkladnosťou dejiny, zvyky a vieru polabských Slovanov. Stáli na tej strane vojska, ktorá dobýjala a plienila krajiny Slovanov. Po štyroch storočiach zápasu boli polabskí Slovania vyhubení alebo asimilovaní. Podrobné nemecké správy o Slovanoch (sidliacich na území dnešného západného Nemecka odnepamätí! – pozn. J. H.) boli teda robené s úmyslom poznať čo najlepšie svojho nepriateľa. Že sú to záznamy zaujaté, je viac ako jednoznačné. Na druhom konci Európy sa môže oprieť o byzantské kroniky. Neskôr sa už množia kroniky písané v samotných slovanských krajinách. V ruskom priestore je to najmä Nestorova kronika, Legenda o Tiberianskom jazere, Verš o hlbinej knihe či toľko diskutovaná Velesova kniha a mnohé ďalšie. Srbské junácke spevy zozbieral a utriedil až v 19. storočí Vuk Karadžič. V našom priestore to boli najmä Pavol Jozef Šafárik, Lubor Niederle a najmä Pavol Dobšinský, ktorého Prostonárodné povesti slovenské a Slovenské povery, obyčaje a čary sú dodnes pokladom a prameňom slovenskej i všeslovenskej mytológie.

■ ZEM NÁVRATOV

Zhruba takto predstavuje Maroš Púchovský vo svojom diele rozsiahlu a zložitú slovanskú mytológiu, pričom nezabúda porovnávať jej jednotlivé mýty a postavy s mýtmi a postavami mytológií ostatného sveta. Ba v osobitnom dodatku knihy urobil aj veľmi pozoruhodnú a fundovanú rekonštrukciu základného slovanského mýtu a svoje dielo uzatvára slovami: „Mytológie sú svetom, do ktorého sa môžeme vždy vrátiť, pretože sú vyjadrením našej podstaty. Kultúra každého národa má korene v jeho mytologických tradíciách. Pre náš stredoeurópsky priestor to platí dvojnásobne, preto ich stojí za to spoločne hľadať a obnovovať.“

Predseda SDS Sergej KOZLÍK reaguje na tvrdenie Pavla ČUPKU Ad: Chcú vrátiť V. Mečiara do politiky

Sergej KOZLÍK, predseda SDS

Kontroverzný podnikateľ Pavel Čupka, ktorý špekuluje s obnovou HZDS, vyjadril kritický názor, že Strana demokratického Slovenska je mojou eseročkou. Vidím za tým zlý úmysel alebo neznalosť o pomeroch v našej strane. SDS nie je, a ani sa nemôže stať stranou jedného muža. Stanovy SDS totiž patria k najdemokratickejšim v politickom spektre Slovenska. Sú úplne dostupné na internetovej stránke www.sdska.sk. Určite nechceme patriť k typom strán, ako sú OĽaNO, NOVA alebo SaS, ktoré okrem úzkeho samozvaného vedenia majú iba pár desiatok členov a sú pritom parlamentnými subjektmi. Po každých parlamentných voľbách sa v zmysle stanov SDS do dvoch mesiacov musí uskutočniť snem, kde výlučne tajným spôsobom prebehne voľba nového vedenia strany.

Strana demokratického Slovenska, ktorá vznikla po zániku HZDS, prekročila polrok svojej existencie. Za jej vznik sa podpísalo šestnásť-

tisíc signatárov. Od 8. marca, keď sa konal ustanovujúci snem, počet členov prevýšil tisíc a ďalej rastie. Tým sa už v súčasnosti zaraďujeme k najväčším politickým subjektom na Slovensku. Politická štruktúra SDS dnes pokrýva takmer deväťdesiat percent okresov Slovenska, pretože chceme byť v bezprostrednom kontakte s občanmi regiónov a reagovať na ich potreby.

Bezprostredne po svojom etablovaní pripravila SDS kandidátku pre voľby do Európskeho parlamentu, kde okrem exposlancov Ireny Belohorskej, Petra Baca a Sergeja Kozlíka takmer všetci kandidáti pochádzali z vekovej skupiny pod štyridsať rokov. Po necelých dvoch mesiacoch svojej existencie napriek blokácii v elektronických médiách dosiahla SDS v európskych voľbách 1,5 percenta hlasov, čo bol o polovicu lepší výsledok, než dosiahlo bývalé HZDS v parlamentných voľbách v roku 2012. Od spokojnosti však máme samozrejme veľmi ďaleko.

V súčasnosti sa zameriavame na novembrové komunálne voľby. Nominovali sme takmer dve tisícky kandidátov na posty primátorov, starostov a poslancov miestnych zastupiteľstiev. To naznačuje, že za našu stranu kandiduje aj množstvo sympatizantov politicky neorganizovaných. Predpokladáme, že energia a aktivita, ktorú sme vynaložili v rámci týchto volieb, sa zúročí v rozšírení povedomia a politickej akceptácie našej strany.

Usilovne pracujeme na ďalšom budovaní našej strany, predovšetkým v dotváraní jej odborných štruktúr. Do parlamentných volieb v roku 2016 chceme vstúpiť ako tím s komplexným programom pre zlepšenie života na Slovensku. Nechceme sa zaoberať politikárčnením a okrajovými témami subjektov, ktoré sa živia lacnými chimérami. Je ich dnes plná politická scéna, vrátane parlamentu. Pre náš program budeme hľadať cestu, ako ho aj vhodne rozšíriť a spropagovať

medzi občanmi v čase, keď médiá sa stávajú korisťou vládných a komerčných skupín.

V rámci komunálnych volieb sme začali úzko komunikovať s niektorými menšími politickými stranami s národnou, so sociálnou a s kresťanskou orientáciou s výhľadom vytvorenia nového národne orientovaného bloku zloženého z viacerých subjektov. Vyžiada si to nemalé úsilie, ale z uplynulého obdobia máme dostatok skúseností, že politika, ak má byť úspešná, musí sa poctivo odrobiť.

Ad: Komplexné informácie a chladnokrvnosť, SNN 40/2014 Manipulátori verejnej mienky

František HÄSSLER – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Žiada sa mi poďakovať redaktorovi Dušanovi D. Kernému za článok **Komplexné informácie a chladnokrvnosť**, v ktorom analyzoval situáciu v našej zahraničnej politike, vzťahy k EÚ a NATO, k daniu v Ukrajine a takto nám sprostredkovali „komplexne a chladnokrvne“ informácie, ku ktorým sa bežný človek dostane len veľmi ťažko. A o to mi práve ide!

Zaráža ma a doslovne desí rozsah a perfídna hĺbka manipulácie s verejnou mienkou našich občanov pôsobením najmä akože „našich“ printových a elektronických médií (to je aj hlavný dôvod, prečo som sa stal čitateľom SNN, ktoré, dúfam, že tak ako sú, aj zostanú slovenské!). Rozsah nimi poskytovaných dezinformácií a poloprávdy je, žiaľ, taký všeobecne rozšírený, že menej súdneho človeka to môže pomýliť. Presvedčujem sa o tom doma v rodine pri kontakte s jej mladšími členmi (20 – 30-ročními), ale aj pri návšteve v zahraničí (Rakúsko). Informácie v rakúskej tlači sú tiež tendenčné, ale tam v polemike možno zachytiť aj iný názor a informáciu, aj keď je zámerne postavená do pozície menšinového názoru.

V tejto súvislosti chcem poukázať na fakt, že náš štát a jeho výkonné zložky predsa majú zákonnú povinnosť objektívne informovať nás občanov o dani vo svete, a to prostredníctvom verejnoprávnych inštitúcií, ako je rozhlas a televízia, tiež tlačová agentúra, ktoré sú platené z daní nás všetkých, a nielen od ľudí pravicového zmysľania, ako sú „experti“ Šebej, Hríb a im podobní. Podsúvanie názoru už v kladej otázke, skresľovanie odpovede siahodhým komentárom, výber len „vhodných otázok a odpovedí“, to je iba zlomok z ich metód manipulácie. Ich názory sú prezentované nie v polemicko-debate, kde by zazneli aj iné názory vyargumentované faktami, ale sú predstreté ako jediné, ktoré máme prijať za objektívne. Takéto postupy považujem za porušenie

práva na objektívnu informáciu, za závažné porušenie základného princípu verejnoprávnych médií, čo sa, myslím, dotýka aj mojich práv zaručených ústavou!

Nie som právnik, a nie som dostatočne podkutý v pokrútených paragrafoch, ale princíp srovej manipulácie s verejnou mienkou prostredníctvom skreslených informácií som zažil a dobre si ho pamätám pred polstoročím, a preto ma títo „manipulátori“ už nepresvedčia. Vďaka dnešným moderným technológiám sa človek pri troche úsilia a zručnosti dostane k informáciám i z „druhého brehu“ a úsudok si po dávnych zlých skúsenostiach dokáže aj sám vytvoriť. Len, žiaľ, veľká masa je už ohľupená novinárskymi prostitútkami! Hrozím sa opätovného uplatňovania Goebbelsovej poučky, že „stokrát opakovaná lož sa stane pravdou“, ako v ňom vytrvali všetky diktátorské zriadenia i to terajšie pod diktátom peňazi, aj keď sa chce tváriť akože demokracia.

Prosím vytrvajte vo vašej činnosti! Vo svojom okolí sa snažím všemožne rozširovať váš (i môj) časopis – SNN – a informácie z neho. Predpokladám, že tak najviac pomôžem správnej veci i vám v redakcii. Ďakujem!

Matici slovenskej by len prospelo, ak by mala aj filmový odbor Predlohy by boli, chce to filmárov

Ján VRTIELKA

Neraz som počul, že jedným z prvoradých cieľov Matice slovenskej je udržanie národného povedomia Slovákov. To je aj príčinou zaujímavých, cudzotou napáchnutých a nepravých médií dosť nízke. Dá sa to pôsobením cenných kníh, ktorých aj Matica za posledné dve desaťročia vydala nemálo. Svoju prácu si poctivo robí aj kvalitný matičný týždenník Slovenské národné noviny. Ale ako vidno, dnes už to nestačí.

MACOŠSKÁ STV

Moja životná skúsenosť zo zahraničia ma presvedča, že dôležité sú filmy, a to najmä dokumentárne snímky, ale aj výpravné celovečerné filmy. Keďže poznáme vzťah akože Slovenskej televízie k národným témam a histórii – RTV: je ani čoby v cudzích rukách, tá to robíť nebude (a filmové štúdio Kolib a už zrejme zomlela privatizačná mlynica, rovnako ako aj časť slovenských filmových režisierov a tvorcov) – navrhujem preto vytvorenie filmového odboru MS. Na tento zámer by mohlo vedenie národnej inštitúcie získať kvalitných mladých slovenských umelcov z fachu, ktorí sa profesijne vyhraňujú vo svojich alma mater, najmä na banskobystrickej akadémii.

Na nakrúcanie celovečerných filmov by som sa usiloval získať aj hercov z divadiel v Martine, vo Zvolene, v Prešove, Žiline a prípadne aj v Nitre.

Len nedávno som čítal hru Petra Valu a Ivana Hudeca Veľká Morava v troch častiach – Knieža, Bratia, Kráľ – tak z toho by sa dali nakrútiť tri skvelé filmy. A aj spracovať na DVD a ponúknuť širokej verejnosti doma i v zahraničí. A takýchto kvalitných predloh i hotových scenárov je viac.

ŠIROKÁ PALETA

Spomeniem len trojdielny román Milana Ferka Svätopluk alebo jeho Jánošíka... S krajaňskou tematikou sa ako celovečerné filmy ponúkajú literárne predlohy Petra V. Rovnianka Za živa pochovaný, kniha Dr. Pav-

la Vitka Kookaburru po slovensky spievať nenaučíš, Jána Čičmanca Vyrastal som v brazílskej Bratislave, ale aj pramenná kniha Imricha Minára Americkí Slováci a Slovensko, ktorá sa bohatstvom faktov a obrazového materiálu priam ponúka ako východisko na dokumentárny film. Takéto spracovanie by si zaslúžil životný príbeh slovenského bankára a mecena v USA M. Bosaka, uránového kráľa Š. Romana, S. Hlucháňa, Š. Ambroseho, J. Pankucha či z bližšieho prostredia O. Achima z Békešskej Čaby alebo kovačických insitných maliarov M. Jonáša či Z. Chalupovú... Paleta je skutočne nevyčerpatelná. Touto zmysluplnou činnosťou by podľa mňa Matica najviac mohla pozdvihnúť národné povedomie Slovákov.

POLEMIKA

So záujmom som si prečítal v Slovenských národných novinách č. 40 v podstate anonymnú výzvu k desiatemu výročiu akejsi obnovenej SNR. Popritom, že absentuje, kto vlastne tú výzvu vydáva, kto ju napísal a schválil – zaujalo ma vo výzve slovo „elita – „vše-stranne pripravenou elitou“, „kvalitu každého spoločenstva rozhodujúcou mierou určujú jeho elity“ a podobné spojenia, ktoré sa vo výzve nachádzajú.

Už dozrel čas na zmenu?

Zdá sa mi, že už sme mali skúsenosti – ba máme aj dnes – s elitami v našom národnom živote, už tu boli vládnuce elity a ovládané skupiny či triedy. Obávam sa, že pisateľ používa v 21. storočí zastaranú teóriu a o národných pohyboch a úlohách elity v nich. Patria do múzea 19. a 20. storočia. Pýtam sa, ktože sa nám to tu „pasuje“ na elitu, keď na fotografii k článku vidím skrachovaných komunistov, liberálov a politikov, ktorí nikde neuspeli, to majú byť tí, čo tvoria ten čistý celok – tí, čo vytvorili podmienky pre národ a zabezpečujú akúsi obrodu v spoločnosti? Ak takáto „elita“ má byť príkladom mladej generácie striedajúcich starších obrodárov, tak sa obávam, že nepomôžu ani, ako autori píše – „členovia a predstavitelia Slobodnej rady slovenského národa“ (kto ju kreoval, ktorá časť národa?).

Takže, aká zmena, kto sa to tu znova predurčuje za samovolenú elitu národa, kto má ňou byť ovládaný, a najmä kým?

Stanislav HUDEC

GLOSA

Vypredali sálu do posledného miesta

Sála Miestneho odboru Matice slovenskej v Nových Zámkoch sa 3. októbra tohto roku zaplnila do posledného miesta. Ludová hudba Matičiarik oslavovala svoje piate výročie. A ako inak než slávnostným galaprogramom za účasti pozvaných hostí zo samosprávy, z kraja i mesta, rodinných príslušníkov a známych a v neposlednom rade za účasti širokej verejnosti, ktorá má rada ľudovú hudbu a túto kapelu, ktorá je svojimi vystúpeniami známa nielen v širokom okolí, ale aj v zahraničí.

Členovia Ludovej hudby Matičiarik často účinkujú s rovnako pomenovaným, no vekovo mladším zoskupením folkloristov, v ktorom aj oni najprv spievali a tancovali. Ludová hudba máva aj samostatné vystúpenia a neraz si z nich prinášajú nové podnety a silné zážitky, ako trebárs keď si zahráli s ľudovou hudbou Ponitran a primáška Zuzka Klimantová aj s Jánom Berky Mrenicom ml. Súbor vedie Peter Klimant, ktorý v kapele hrá na cimbele a akordeóne.

V pri príležitosti osláv piateho výročia vzniku súboru odzneli piesne z novozámockého regiónu, ale aj piesne z východu a charakteristické rusínske piesne. Jubilujúcich muzikantov prišiel pozdraviť i detský Matičiarik, vokálny súbor Entea a mnohí ďalší účinkujúci, ktorí spestrili túto milú slávnosť.

Helena RUSNÁKOVÁ

Prvý slovenský kariérny diplomat Juraj Slepčiansky-Pohronec Miestokrál sa pričínal o porážku Turkov

Miroslav PIUS – Foto: archív autora

Juraj Slepčiansky-Pohronec, miestokrál a prímás Uhorska, bohužiaľ, patrí medzi tie slovenské osobnosti, na ktoré sa neprávom zabúda a vyzerá to tak, že na ne zabudneme navždy. Nuž, taký nespravodlivý, ničivý a sebecký dokáže byť čas. Jeho večné mlyny na kostnú múčku zomelú aj tie najexcelentnejšie osobnosti. Hovoríme tomu, že „čas im neprial“. Lebo tak ako jazyk zaniká spolu s ľuďmi, ktorí ním hovoria, tak aj naše činy, skutky, rozhodnutia zanikajú spolu s ich nositeľmi.

Prímás Uhorska Juraj Slepčiansky - Podronec.

Narodil sa v roku 1592 na sviatok sv. Juraja v Mikovej – dnes časť obce Slepčany pri Zlatých Moravciach. Pokrstili ho v susednej Vieske (miestny kostol vypálili Turci) v Kostole sv. Juraja. Po tomto svätcovi dostal chlapec aj meno. Jeho otec sa tiež volal Juraj a pretože býval na konci dediny, volali ho Krajný. Bol pastierom oviec na kapitúlskom majetku. Matka sa volala Alžbeta a pochádzala zo susedných Tesár, kde sa celá rodina o nejaký čas aj presťahovala. Chlapec mal päť súrodencov. Pretože malý Ďurko bol mimoriadne bystrý, pán kaplán Matúš ho o rok skôr zobral do farskej školy. V čase Jurajovho detstva bolo celé juhozápadné Slovensko obsadené Turkami, ktorí zo svojich dobytých pevností robili pravidelné a časté výpady do Požitia, Ponitria a Pohronia. Prepádali dediny a nič netušiacich sedliakov pracujúcich na poliach vraždili, chlapcov brali do zajatia a dediny vypaľovali. Najkrutejší boli „martalovci“, ktorí nedostávali pravidelný zold a živili sa rabovaním.

■ MORD ZA VINOHRADMI

Bol krásny júnový deň, slnko práve stálo nad tesárskymi vinicami a zhadzovalo svoje teplé lúče z mierneho kopca do dediny. Píše sa rok 1603 a malý Jurko kráča vedľa matky chodníkom k pasienkom. V hlinenom obedári, zabalenom do ľanovej šatky, nesú otcovi ešte teplý obed. Ten pásoval ovcu na svahu Za vinohradmi...

„Matka ešte ani obed poriadne nerozbalila a už pri nás boli tureckí jazdci a dlhými pikami začali prepichovať ovce a privádzali ich koňom o sedlá. Keď jeden z Turkov chcel otcovi ukradnúť obed, otec schytil valašku a zasekol ju Turkovi do krku. Ten sa okamžite zvalil na zem, ale ihneď k otcovi priskočil druhý a piku mu prudko zarazil do prs. Otec bez slova spadol horeznak a na jeho ľanovej košeli sa zjavil červený fľak. Mama si strhla z hlavy šatku a rýchle

ju vložila otcovi pod košeľu, aby krv zastavila. Vtedy ten istý Turek pichol do chrbta aj ju. Keď ma jeden z Turkov zbadal, pustil sa za mnou na koni, zrejme aby zabil aj mňa. Skočil som do hlbokého jarku a utekal som smerom k vinohradom. V duchu som si hovoril, že nesmiem spadnúť, ani sa potknúť, pretože bude po mne! Turek na tom svojom koni sa len ťažko predieral cez husté a pichľavé kríky a zakrátko prenasledovanie vzdal. Keď som v dedine porozprával, čo sa stalo, asi desať chlapov išlo so mnou na miesto, kde otec pásoval, ale Turci už boli preč a ovce rozohnané, otec a matka ležali mŕtvi, každý v kaluži vlastnej krvi!“

Táto skutočnosť, ktorá sa odohrávala pred chlapcovými očami, sa vložila do jeho pamäti na celý zvyšok života a on už vtedy vedel, že ju odtiaľ nikdy nevyženie, čo by ako veľmi chcel.

■ RYDLO A ARCIBISKUP

V lete v roku 1617 arcibiskup Peter Pázmaň vykonával inšpekciu arcibiskupského a kapitúlskeho majetku v Tekovskej župe. Pri tejto príležitosti navštívil aj svojho priateľa Kraydona v Tesároch, aby poobedoval. Malý Juraj bol na arcibiskupa zvedavý, obchádzal jeho honosný koč a obdivoval krásne kone. A len tak z dlhej chvíle vytiahol z vrečka drevné rydlo, ktoré si sám vystrúhal z lieskového prúta, a do piesku nakreslil koč, kone a Turka, ktorý držal v ruke kopiju. A skôr ako mohol svoj výtvar rukami vymazať alebo nohami pošliapať, bol pri ňom sám pán arcibiskup a so záujmom si prezeral jeho výtvar. Pázmaň bol nadšený, chlapcov talent na kreslenie bol nepopierateľný a evidentný. Ihneď dal príkaz svojmu hostiteľovi, aby chlapec dopravil do Trnavy, aby tu mohol dokončiť gymnázium. Lenže Juraj bol synom pastiera oviec, nebol synom šľachtica – a tento pôvod sa na gymnáziu vyžadoval. Na príhovor Kray-

dona odišiel Juraj do Svätého Kríža nad Hronom, aby navštívil zemana Ladislava Szelepchényho, ktorý si ho veľkodušne adoptoval a vystavil mu o tom aj patričné písomné svedectvo. V roku 1627 odchádza Juraj do Ríma (opäť to zariadil Pázmaň), aby tam študoval teológiu. V krátkom čase v učení predbehol všetkých svojich spolužiakov a ako prvý dosiahol doktorát z filozofie. Na jednej jeho skúške bol prítomný sám Svätý Otec. Juraj ju zložil na „Cum Applauza“. Jeho doktorská práca bola taká kvalitná, že ju Pázmaň dal publikovať. Počas siedmich rokov, ktoré Juraj strávil v Ríme, získal postupne tri doktoráty: z filozofie, teológie a cirkevného práva. V januári v roku 1636 bol vysvätený za ostrihomského kanonika v Trnave, kde sa za krátky čas stal kancelárom biskupského úradu.

■ PILÍŠKY OPÁT

Prvým diplomatickým zadaním pre pána kancelára Juraja Slepčianskeho bol príkaz Svätého Otca, aby sa usiloval zariadiť uskutočnenie kandidatúry biskupa Lósyho na stolec ostrihomského arcibiskupa. Celú záležitosť Slepčiansky vďaka svojim schopnostiam a diplomatickému taktu dotiahol do konca a všetko sa skončilo tak, ako si to pápež želal a predstavoval. Aj preto už zanedlho je nositeľom titulu Prepošt sv. Juraja de Viridi Campo.

Na jar v roku 1641 ho cisár posla ako pridelenca vyslanca Izdencyho do Carihradu, teda do nepriateľskej krajiny, aby pomohol vyrokovať podmienky na uzavretie mieru medzi rakúskou monarchiou a Portou. Novopečený diplomat má veľkú zásluhu na

na neho sultánovi donášal a získaval ho pre svoj vlastný odboj proti Habsburgovcom – čím len podkopával čerstvo uzavretý a aj tak krehký mier. Aby pokoj zbráni zachoval, rozhodol sa Slepčiansky na riskantný a v diplomácii priam neslýchaný skutok. Pre vplyvné carihradské politické kruhy vypracoval spis, v ktorom vysvetľoval, že porušenie mieru Portou by uškodilo jej samej. Elaborát osobne odovzdal vplyvným vojenským a politickým predstaviteľom Osmanskej ríše. Sultánov vezír bol však na strane Rákociho a kvalifikoval tento čin ako „zasahovanie do vnútorných záležitostí cudzieho štátu“, odobral mu poverovacie listiny a posadil ho do väzenia. Z tejto šlamastiky mu pomohol dobrý priateľ, veľký carihradský mufti, ktorý za neho orodoval priamo u sultána. Ten po prešetrení a vysvetlení celej situácie nášho diplomata z väzenia prepustil a vezír sa mu musel ospravedlniť.

■ PRÍMAS UHORSKA

V roku 1644 zomrel uhorský kancelár Štefan Bošnják. Na jeho miesto cisár vymenoval Juraja Slepčianskeho. V tejto novej funkcii, rok po svojom vymenovaní, vyrokoval mier s Jurajom Rákocim. Po podpísaní Vestfálskeho mieru ho cisár povýšil do funkcie „prezidenta uhorskej kancelárie“. To už tento skvelý diplomat pracuje na vytvorení širokej európskej protitureckej koalície, ktorá by do seba zahrnula čo najviac štátov a vojenských síl. Mala to byť koalícia katolíckych štátov, vedená katolíckym Poľskom. V roku 1666 ho cisár Leopold I. vymenoval a pápež Alexander VII. potvrdil do hodnosti „ostrihomského arcibiskupa a prímasa Uhorska“. O štyri roky nato sa Juraj Slepčiansky stáva „miestokrálom Uhorska“. V tejto funkcii niekoľkokrát intervenoval u cisára, aby bola pri Váhu vybudovaná pevnosť, ktorá by bránila vstupu Turkov na Považie, a teda aj do banských miest.

Základný kameň leopoldovskej pevnosti bol položený 19. novembra 1665. Bola to najmodernejšia pevnosť v strednej Európe a postavili ju vynikajúci talianski stavitelia fortifikácií.

Viedeň, pápež, katolícke krajiny, celý kresťanský svet boli zachránené! Najskôr v Ríme, potom po celej Európe sa rozozvučali kostolné zvony a konali sa ďakovné omše pod holým nebom. No len pár zasvätených si uvedomovalo, že tie zvony zvonila aj na počesť nášho diplomata a Slovaka Juraja Slepčianskeho-Pohronca, lebo to nebol nikto iný ako on, kto poľského kráľa dokázal presvedčiť na vojenský zásah pod Viedňou. Vďaka Viedenskému mieru s ním pápež „zachranca Viedne“ nechali namaľovať jeho portrét, ktorý ešte aj dnes možno vidieť vo viedenskom cisárskom paláci.

■ THASAR ET MALONA

Pätnásty máj v roku 1671 bol obyčajný pracovný pondelok, ale v Tesároch nad Žitavou a v príľahlých obciach vyzváňali zvony ako v nedeľu. Muži, ženy a deti boli sviatočne vyobliekani a na malom priestranstve uprostred obce netrpezlivo čakali na príchod koča, v ktorom sedel ich rodák, miestokrál a prímás Uhorska Ján Slepčiansky-Pohronec. Presne o deviatej hodine zazneli fanfáry a pán miestokrál vystúpil z koča. Prvý ho vítal hlavný župan Tekovskej stolice, svoju uvítaciu reč predniesol v latinčine. Aj ostatné príhovory odzneli v latinčine. Prvý, kto sa mu prihovoril materinskou rečou, teda v slovenčine, bol tesársky richtár Matej Šuška. Po jeho slovách nastali mohutné ovácie, ktoré Slepčianskeho tak dojali, že zabudol na protokol a úplne prirodzene sa davu prihovoril po slovensky: Vysoko si vážim a obdivujem hrdinskosť našich tunajších jednoduchých ľudí, ktorí po boku nášho vojska bojovali proti Turkom na veľkovožokánskom poli. A preto na príkaz Jeho veličenstva cisára Leopolda I. do zemianskeho stavu povyšujem týchto mlynianskych a slepčianskych občanov: Mateja Šušku, Štefana Kordiča, Adama Fraňu, Mikuláša Gábriša, Jána Dekana, Ondreja Benku, Karola Solčianskeho, Juraja Zubáka, Michala Ivaniča, Petra Baku.“

■ SKVELÝ UMELEC

Táto črta sa začína opisom, ako malý Jurko Slepčiansky kreslí arci-

Výjav z bitky pod Viedňou.

tom, že 28. marca 1642 bol tento mier, ktoré vyčerpané a na kolenách kľáčice Rakúsko tak potrebovalo, skutočne aj uzavretý. V dejepisných analóžiach sa o ňom píše ako o „Szonysskom mieri“. V tomto čase sa Juraj intenzívne učil po turecky, a to od svojho tlmočníka, nadaného janičiara Agara Sulfikara, ktorý veľmi dobre ovládal maďarčinu.

Cisár, ktorý bol nadmieru spokojný s jeho diplomatickou prácou, ho odmenil titulom „titulárny biskup noviensky s hodnosťou pilíšskeho opáta“. A o rok na to sa Juraj Slepčiansky stáva zástupcom veľvyslancu s úlohou dozerať na dodržiavanie podmienok uzavretého mieru zo strany Osmanskej ríše. Všetko jeho diplomatické úsilie však priamo v Carihrade sabotoval Juraj Rákoci, ktorý

Juraj Slepčiansky-Pohronec ďalej intenzívne diplomaticky pracoval na svojej vízii vytvorenia širokej protitureckej koalície katolíckych štátov. Niekoľkokrát navštívil poľského kráľa Jána III. Sobieskeho, aby ho presvedčil o priam existencnej nevyhnutnosti jej sformovania, ako aj o tom, že túto koalíciu, a teda aj koalíčnú armádu má viesť práve on, poľský kráľ. Svojou šikovnou diplomaciou dosiahol to, že Ján Sobiesky presunul svoje poľské a litovské vojsko na územie Horného Uhorska. Juraj poľského kráľa osobne privítal v Bratislave. Poľský kráľ aj so svojím vojskom 11. septembra 1683 obsadil výšiny okolo Turkami obľahnutej Viedne a na druhý deň masívne zaútočil. Vezíra Kara Mustafu prinútil ustúpiť.

biskupove kone a koč do piesku. To mu zostalo... Popri cirkevnej a diplomatickej službe sa po celý svoj život venoval aj maliarstvu, sochárstvu a medirytine. Už v Ríme ako bohoslovec vyrýl do medi portréty niektorých svojich profesorov, cirkevných hodnostárov a portrét pápeža Urbana VIII. Až doteraz sa nám zachovali medirytinové portréty Petra Pázmaňa, urobené hneď po jeho smrti. Cisár Ferdinand IV. prijal od neho ako dar svoj medirytinový portrét.

Juraj Slepčiansky-Pohronec venoval veľké finančné prostriedky nadaným umelcom. Ostalo po ňom niekoľko ex libris, niekoľko grafík a portrétov v technike rytiny. Právom ho môžeme pokladať aj za nášho najschopnejšieho barokového medirytca.

Pripomenuli si päťdesiate piate výročie založenia Zahraničnej MS Moderné stvárnenie zaujalo mládež

Peter CABADAJ – Foto: MS

Matica slovenská konečne ukázala, že podujatia vie robiť aj v modernom poňaní nielen pre staršiu generáciu. Takto dokázala vo štvrtok 9. októbra 2014 v bratislavskom Ružinove zaujať vyše stovky študentov z miestneho gymnázia na Tomášikovej ulici. Pripravila pre nich slávnostné podujatie venované päťdesiatemu piatemu výročiu založenia Zahraničnej Matice slovenskej. Súčasťou bohatej programovej ponuky boli okrem prednášok pracovníkov MS Petra Cabadaja a Pavla Pareničku umelecký prednes v neopakovateľnom podaní prvého podpredsedu MS Jozefa Šimonoviča, vystúpenie kapely Cabo, ktorá hrá zhudobnené verše našich básnikov, a premietnutie filmového dokumentu o J. C. Hronskom Osud plný trpkosti.

Predseda MS Marián Tkáč vo svojom vstupnom príhovore pripomenul, prečo vznikla Zahraničná MS, a aktualizoval jej myšlienkový odkaz z pohľadu dnešných kultúrnych a duchovných potrieb. Početnému publiku sa v úvode prihovoril aj správca MS Maroš Smolec, ktorý akcentoval nezastupiteľný význam svojho predchodcu J. C. Hronského pri príprave a naplnení jeho vlastného zámeru založiť Zahraničnú MS. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že Hronský svoju víziu Zahraničnej MS spájal od prvých chvíľ s elimináciou politického rozmeru a politikárčenia v jej činnosti.

MINULOSŤ NÁRODA

Na zakladajúcom valnom zhromaždení 12. decembra 1959 predniesol v Buenos Aires aj tieto pamätné slová: „Dnes zapisujeme Maticu slovenskú do dejín po tretí raz. Aj keď nie na Slovensku, kde by na život mala mať najvyššie právo, aj keď nie pod tým istým menom a nie v takých roz-

meroch, ako si ju vybudoval národ na Slovensku. I musíme si byť vedomí, že preberáme na seba veľkú zodpovednosť. Zodpovednosť pred minulosťou národa, teda i pred minulosťou Matice Moyses a Kuzmányho, zodpovednosť pred prítomnosťou slovenského osudu a nadovšetko zodpovednosť

pred tou časťou národa, ktorá doma nemôže sa priznávať ani vlastnej matke, ani svojim dejinám, nemôže žiť svojím duchom, ani klásť zdravé semeno do brázd, aby dužnelo, rástlo a slúžilo budúcim slovenským pokoleniam... Vedomí sme si toho, že Zahraničnú Maticu slovenskú čakajú

ťažkosti, vieme, že sme roztratení, poznáme boj o každodenný chlieb. Istí sme si, že potrebujeme mnoho trepezlivosti, ani ľahostajnosť nás neprekvapí, lebo veríme v široké porozumenie našich kultúrnych pracovníkov i v porozumenie povedomých Slovákov, že Zahraničnú Maticu slovenskú budú pokladať za vec slovenskej cti.“

MLÁDEŽ Z RUŽINOVA

Aj keď sa v konečnom dôsledku citované Hronského slová nenaplnili, Zahraničná MS predsa len zohrala dôležitú úlohu v procese posilňovania a propagácie myšlienky slovenskej štátnej samostatnosti. Touto ideou vytrvalo žili osobnosti, ktoré stáli pri zrode Zahraničnej MS a v krajne zložitých existenčných podmienkach rozvíjali jej činnosť. Nechýbali medzi nimi ani naši významní poeti Rudolf Dilong a Gorazd Zvonický, ktorých básne na podujatí v Ružinove recitoval Jozef Šimonovič. Pôsobivú zhudobnenú verziu veršov spomínaných tvorcov zas ponúkla skupina Cabo.

Na vydarenej akcii v Ružinove sa zúčastnili nielen maticári z Bratislavy a okolia, ale aj stovka študentov Gymnázia Ladislava Novomeského na Tomášikovej ulici. Spoločne si mohli vychutnať atraktívny multizánrový program, ktorý jasne naznačil, akým smerom by sa mala Matica slovenská uberať pri propagácii významných udalostí a osobností našich národných dejín. Vnímaví mladí ľudia vedia spontánne oceniť podujatie, ktoré to reflektuje nenásilne a moderným spôsobom.

Literárny klub BERNOLÁK pri Miestnom odbore Matice slovenskej v Trnave v spolupráci s mestom Trnava, Divadlom Janka Palárika, Knížnicou Juraja Fándlyho v Trnave, Bernolákovou spoločnosťou v Bratislave a redakciou dvojtyždenníka KULTÚRA v Bratislave

vyhlasujú

XVII. ročník celoslovenskej literárnej súťaže o Cenu Slovenského učeného tovarišstva v Trnave 2014/2015

Základné delenie: poézia a próza

Súťažné kategórie:

I. kategória – žiaci a študenti do 15 rokov

II. kategória – od 16 do 30 rokov

III. kategória – od 31 rokov vyššie

Podmienky súťaže:

Do súťaže sa môžu prihlásiť autori so svojou nepublikovanou tvorbou poézie a prózy. Súťaž nie je anonymná, práce sa nevracajú. Zasláť možno päť básní alebo krátku prózu v maximálnom rozsahu päť strán, t. j. stopäťdesiat riadkov. Práca treba zasláť štvormo, riadne rozdelené a zopäť do štyroch samostatných častí. Na vrchnom liste každej jednej časti v pravom hornom rohu treba uviesť presné údaje: meno, priezvisko, adresu, vek, kategóriu (poézia, próza). Takisto je potrebné na vrchnom liste uviesť obsah – názvy jednotlivých básní, resp. poviedok. Každý samostatný list treba označiť v pravom hornom rohu menom autora.

Uzávierka prác je do 15. marca 2015

Práce na obálke označte „literárna súťaž“ a zasielajte na adresu: Miestny odbor Matice slovenskej, Trojičné námestie 2, v DJP, 917 01 Trnava, Bližšie informácie na čísle 0905/852788

Upozornenie:

Práce po uzávierke nebudú do súťaže prijaté. Práca, ktoré nebudú spĺňať uvedené formálne náležitosti, sa nebudú hodnotiť. Vyhodnotenie súťaže bude uverejnené v Katolíckych novinách, Slovenských národných novinách, dvojtyždenníku KULTÚRA, ako aj v regionálnych periodikách. Predpokladaný dátum vyhodnotenia súťaže je máj 2015. Na vyhodnotenie sa pozývajú iba ocenení účastníci.

Niekoľko slov za organizátorov: Celoslovenská súťaž o Cenu Slovenského učeného tovarišstva je v médiách označovaná za medzinárodnú. Do predchádzajúcich ročníkov sa prihlásili autori zo Slovenska, z Talianska, zo Španielska, z Francúzska, z Čiech a z Kanady. Výsledky súťaže z XI., XII, XIII. a XIV. ročníka boli publikované v celoslovenskom zborníku, ktorý vydáva Osvetový ústav Bratislava, z celoslovenských literárnych súťaží na Slovensku. Tešíme sa na vašu účasť.

Mladí maticári vo Veľkých Hostiach sú aktívni Impulzy do ďalšej činorodosti

Jozef KORÁL

Už štvrtý ročník kultúrno-športového podujatia na Deň zvrchovanosti Slovenskej republiky pripravil Odbor Mladej Matice vo Veľkých Hostiach v spolupráci s Obecným úradom, Dobrovoľným hasičským zborom a Telovýchovnou jednotou. Pre návštevníkov okrem slávnostného aktu zapálenia Vetry zvrchovanosti pripravili bohatý program, na ktorom sa zúčastnil aj predseda Matice slovenskej Marián Tkáč.

Po vztýčení štátnej zástavy a slovenskej hymne program otvorili futbalisti zápolením o pohár starostky obce medzi domácim výberom a neďalekým Šišovom. Priaznivci kultúry zas mali možnosť sledovať vystúpenie folklórneho súboru detí z miestnej základnej školy a tiež šermiarov z dobového spolku Hereditas-Patrum z Topoľčan. Svoje

umenie predstavil aj miestny umelecký rezbár, ako aj mladé hasičky, ktoré návštevníkom predviedli nové vybavenie dobrovoľných hasičov. Deti sa mali možnosť vyšantiť na rôznych jarmočných atrakciách, plný ich džavotu bol kolotoč, nafukovací hrad i trampolína. Príťahovalo aj vozenie na konskom povoze a motorkách. Atraktívne boli akcie

policajných a záchranných zložiek i ukážky kynológov. Vyvrcholením bolo zapálenie Vetry zvrchovanos-

ti, ktorú spoločne zapálili predseda Matice slovenskej Ing. Marián Tkáč, PhD., a poslankyňa Trenčianskeho samosprávneho kraja PhDr. PaedDr. Rudolfa Novotná. Potom nasledovala tanečná zábava s hudobnou skupinou Prima. Vďaka zaujímavému programu, snečnému počasiu a dobrému renomé z minulých ročníkov sa Deň zvrchovanosti Slovenskej republiky 2014 v obci tešil bohatej účasti návštevníkov, čo jeho organizátorov naplnilo zadostučiním. Osobitné poďakovanie chceme vyjadriť predsedovi Matice slovenskej, ktorý svojou prítomnosťou vo Veľkých Hostiach prejavil veľkú dôveru nášmu Odboru mladej Matice, čo si nesmierne ceníme. Veríme, že tradícia Vetry zvrchovanosti vo Veľkých Hostiach pretrvá a o rok tu opäť spoločne prežijeme nezabudnuteľné chvíle.

V Rozmaríne sa vystriedali generácie Ličartovčanov Uvili pestrú kyticu gratulácií

Ličartovce sú známa obec na dolnom Šariši na pol cesty medzi Prešovom a Košicami. Pred štyridsiatimi rokmi tu miestni nadšenci vedení zanietou folkloristkou, dnes už nebohou Irenou Juraškovou, založili folklórny súbor Rozmarín, ktorý po celý ten čas oživuje a udržiava ľudové zvyky a piesne našich predkov, ktoré ich správdzali pri prácach, zábavách a rôznych udalostiach v živote na dedine.

V miestnom kultúrnom dome oslavy jubilea súboru vyvrcholili 20. septembra tohto roku. V hlavnom programe ličartovskí folkloristi uviedli obradové pásmo Odkupovanie vienka – Šalená redová so šarišskými piesňami a s tancami, ktoré na túto príležitosť navdýchli pod vedením terajšej vedúcej súboru Eleny Oršulákovéj.

Počas štyridsaťročnej existencie sa v súbore vystriedalo veľa Ličartovčanov, ba celé generácie rodín, ktorým je folklór srdcu blízky, a to nielen vo chvíľach radostných. Práve obradovým folklórom a zvykoslovnými pásmami ako Tkanie a bielenie plátna, Fendie – chorovody, Fašiangy, Perša vyhánka, Práca pri žatve, Priadky, Kudzeľna chyža, Obliekanie a odyptovanie braťy, Čepená a Vianočné koledy sa súbor prezentoval na mnohých podujatiach, súťažiach a festivaloch. Každoročná účasť patrí prehliadke Krása života, kde získal dvakrát víťazstvo a postúpil na celoslovenskú prehliadku do Žiliny. Účinkoval aj vo Východnej, v Strážnici, na festivale

O gajdicu Andreja Mizeráka v Lúčke a v Krivanoch. Vďaka podpore Miestneho odboru MS v Ličartovciach a Krajskej organizácie MS v Prešove sa zúčastnili aj na festivale Hontianska paráda v Hrušove a na maticných slávnostiach v Horní.

Ako hostia na tomto krásnom podujatí účinkovali folklórny súbor Maticiar z Veľkého Folkmára, ženská spevácka skupina Drienka z Drienova a sólistka Eva Hrabková z Hanisky pri Prešove. Do kytice gratulácií a prianií úspechov, aby súbor ešte dlho zachovával ľudové tradície pre ďalšie generácie a rozdával radosť nielen doma, ale aj za hranicami našej vlasti, pripeli predseda Krajskej rady Matice slovenskej v Prešove PhDr. Ladislav Matisko, podpredseda MO MS v Ličartovciach Anton Jurko a starosta obce Viliam Jurko. Záverečnou bodkou programu bolo vystúpenie všetkých súborov s piesňou Slovensko naše, moja rodná vlasť, pri ktorej sa všetkým prítomným potešilo srdiečko a mnohým aj zaleskla slza v oku.

Jana TOMÁŠOVÁ

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Dokážme sa zjednotiť

V Čadci sa minulý týždeň uskutočnil osemnásty ročník medzinárodného filmového festivalu filmov o etnológii, sociálnej a kultúrnej antropológii. Rovnako ako pred dvoma rokmi aj teraz odovzdal som víťaznému filmu Cenu predsedu Matice slovenskej za najlepší film o živote Slovákov v zahraničí tvorcom žijúcemu mimo územia Slovenska. V roku 2012 to bol film Petrovská zabiľáčka u Rybovičov Slováka Jána Čániho zo Srbska, tohto roku film o slovenskom maliarovi Pavlovi Korbelovi, ktorý nakrútila Slovenka Zuzana Antalová z Maďarska. Išlo doslova o „cenu“ v eurách, ktoré som vzhľadom na súčasnú finančnú situáciu v Matici venoval z vlastných zdrojov.

Dôležitejšie je, že Matica, konkrétne krajské múzeum, spolupracuje s organizátormi tohto najstaršieho filmového festivalu (prvý ročník sa konal roku 1980), že v minulých dňoch sme boli pozvaní na odhalenie Pamätníka slovenským olympionikom na Národnom cintoríne v Martine, ako aj na vernisáž výstavy Cár Peter Veľký objavuje Európu, organizovanú Ruským centrom vedy a kultúry v rámci podujatí venovaných návšteve Petra I. v Bratislave v roku 1698. Cenná je aj hojná účasť gymnazistov na zaujímavej akcii k päťdesiatemu piatemu výročiu Zahraničnej Matice slovenskej v bratislavskom Ružinove či vydarené stretnutie pri príležitosti storočnice Pavla Horova v jeho rodisku.

Súčasná Matica sa darí návrát do povedomia slovenskej spoločnosti, akokoľvek je tento proces komplikovaný aj internými faktormi. Inú cestu však nemáme, len sa zjednotiť a sústrediť na naplnenie nášho poslania: byť milovníkmi národa a života slovenského. Nehľadajte za každú cenu dôvody, aby sme za nadšeného potlesku protivníkov hoci aj zbúrali vlastný dom. Príklad zjednotenia? V spomínanej Čadci som si všimol, že súčasného primátora podporujú v podstate všetky politické strany v meste.

Krajaniam na Spiši

Medzinárodný folklórny festival Slovákov žijúcich v zahraničí nazvaný Slováci Slovákom má za sebou už ôsmy ročník. Účastníci festivalu predviedli svoje hudobné a tanečné umenie v štyroch hodinových blokoch včlenených do itinerára Dní mesta Spišská Nová Ves, počas ktorých sa zúčastnili aj na dobovom sprievode vedenom gróфом Štefanom Csákyim s manželkou Júliou. Na Trhu ľudových remesiel vo svojom stánku ponúkali výšivky, keramiky, rôzne výrobky našich krajanov zo Starej Pazovy v Srbsku. Výstúpenia a pobyt súborov Turianska dolina z Turianskych Remet na Ukrajine, detskej tanečnej skupiny Janka Čmelíka zo Starej Pazovy v Srbsku, FS Sinečnice z Dunaegyházy v Maďarsku a folkloristov z Rumunska, vedených Mgr. P. Hlásnikom, veľmi dôsledne pripravil Mgr. Gustáv Krajčí za účasti predsedníčky OZ Dotyky ľudskosti PhDr. Márie K. Hrklovej. Počas štyroch dní im pomáhali aj členky výboru MO MS Mgr. J. Prochotská, Mgr. E. Rakytová, Mgr. R. Wencelová, Ing. E. Kalafútová a J. Kráľová. V programe bolo aj prijatie primátorom PhDr. J. Volným, Ph.D., a návšteva Domu Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi.

(jp)

Slávnostné otvorenie Centra slovenskej kultúry v Novej Belej Na stavbu prispela aj Matica slovenská

Agáta JENDŽEJČIKOVÁ – Foto: Ludomir MOLITORIS

Koncom septembra slávnostne otvorili Centrum slovenskej kultúry v Novej Belej – obci s takmer výlučne slovenským obyvateľstvom, ktorá je od polovice štyridsiatych rokov minulého storočia v Poľsku. Ako v jedinej zo štrnástich vtedy pričlenených slovenských obcí sa tu ešte vyučuje slovenský jazyk ako nepovinný predmet.

Na otvorení výstavného objektu za vyše 3,5 milióna zlotých (897 471 eur), na ktorý prispela čiastkou osemsto eur aj Matica slovenská, sa zúčastnili zástupcovia štátnych, krajských, okresných administratívnych orgánov z Poľska a zo Slovenska, tiež

veľvyslanec SR vo Varšave Vasil Grivna, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Igor Furdik, generálny konzul SR v Krakove Ivan Skorupa a ďalší vzácní hostia. Slávnosť sa začala spevom hymnickej piesne Kto za pravdu horí. Prítomných privítal publicista

Marián Smondek a následne malo-poľský vojvoda Jerzy Miller odovzdal zaslužilým krajanom štátne vyznamenania, ktoré udelil prezident Poľskej republiky Bronisław Komorowski. Prof. Dr. hab. Jozefa Čongvu, predsedu Spolku Slovákov v Poľsku, vyznamenali Križom Rádu Polonia Restituta za významné zásluhy v oblasti činnosti na prospech národnostných a etnických menšín a za významné úspechy vo vedeckej práci. Jozef Majerčák získal Strieborný križ za zásluhy za činnosť na prospech lokálnej spoločnosti, za šírenie a propagáciu folklóru.

Novootvorené Centrum slovenskej kultúry, ktoré začali stavať v roku 2006, v budúcnosti svojou činnosťou poslúži obci i celému regiónu horného Spiša pri udržiavaní slovenskej identity a kultúry, ktorá je prirodzenou súčasťou tohto regiónu.

Matica slovenská

podľa ustanovení Zásad výberových konaní na vedúce funkcie pracovísk, útvarov a ústavov Matice slovenskej zo dňa 1. 2. 2014

v y h l a s u j e

výberové konanie na miesto vedúceho zamestnanca
Obsadzované miesto: riaditeľ Informačného útvaru Matice slovenskej
Informačný útvar MS, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Náplň práce: Riadi IÚ MS, pričom dbá na dodržiavanie právnych predpisov v oblasti masovokomunikačnej politiky. Zastupuje MS smerom k verejnosti a masovokomunikačným prostriedkom. Koordinuje, realizuje a zodpovedá za projektový manažment pre dotačné projekty MS, predovšetkým vydavateľského a organizačného zámeru. Komunikuje so zamestnancami a s nadriadenými. Vydáva tlačové správy, komuniké, vypracováva tlačové podklady pre médiá a vedenie MS. Poskytuje rozhovory, buduje public relations, riadi a navrhuje marketingové kampane, tvorí mediálnu politiku organizácie, vedie tlačové besedy, zabezpečuje administratívu na svojom vysunutom pracovisku v Bratislave, buduje vzťahy s externými subjektmi. Zabezpečuje externé komunikačné aktivity v spolupráci s inými oddeleniami. Komunikuje s dodávateľskými reklamnými agentúrami, mediálnymi agentúrami, médiami a inštitúciami. Pripravuje, spracováva a realizuje direct mailových a iných marketingových aktivít. Koordinuje DTP úpravu, aktualizáciu a produkciu

rôznych obchodných, informačných a prevádzkových tlačív, riadi aktualizáciu webovej stránky www.matica.sk. Aktívne poskytuje všetky relevantné výstupy z diania v MS všetkým médiám, prioritne Slovenským národným novinám a portálu www.snn.sk. Pripravuje, spracováva, upravuje propagačné materiály. Implementuje mediálnu a komunikačnú stratégiu spoločnosti. Pripravuje podklady a spracováva externé a interné mediálne výstupy (stanoviská a vyhlásenia zástupcov spoločnosti, PR správy). Tvorí obsah a formy komunikačných výstupov, odborných stanovísk.

Termín nástupu: dohodou

Požiadavky na uchádzača:

- vysokoškolské vzdelanie II. stupňa
- riadiace a organizačné schopnosti
- znalosť práce s PC (kancelárske programy na používateľskej úrovni)
- samostatnosť, komunikatívnosť, spoľahlivosť, zodpovednosť
- koncepčný prístup k riešeniu

úloh, vyrovnaný postoj k pracovnému zaťaženiu, profesionalita, analytické schopnosti

– ovládanie príslušných zákonov a všeobecne záväzných právnych predpisov, súvisiacich s danou problematikou

Informácie pre uchádzača: Písomnú prihlášku do výberového konania spolu s profesijným životopisom, motivačným listom, dokladom o najvyššom dosiahnutom vzdelaní, výpisom z registra trestov nie starším ako tri mesiace, písomným súhlasom so spracovaním osobných údajov treba na ciele výberového konania zaslať najneskôr do 31. 10. 2014 na adresu: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin alebo osobne v podateľni Matice slovenskej, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, pod značkou: VK – IÚ MS

Kontaktná osoba: Bc. Eva Far-
kašová
Telefón: 043/401 28 20
V Martine 17. 10. 2014

Ing. Marián Tkáč, Ph.D., predseda MS

Šieste leto detskej inšpirácie a kreativity

Aurélia VÁŽSKA – Foto: archív D MS

V polovici októbra v galantskom Dome Matice slovenskej slávnostne sprístupnili výstavu prác detí z Letných tvorivých dielni 2014, ktoré sa tu konali už šieste leto - tentoraz pod vedením výtvarníčok Ľuby Suchalovej a Anny Holoňovej, členiek bratislavského združenia textilných výtvarníčok ARTTEX.

Deti si vďaka odbornému vedeniu lektoriek mohli vyskúšať prácu s ovčím rúnom a vytvoriť originálne obrázky. Nakladanie rozmanité sfarbených vrstiev vlny na podložku, jej nažehľovanie a prešívanie je originálny spôsob výtvarnej tvorby, ktorý je zároveň aj slovenským patentom a využívajú ho najmä umelci zo spomenutého bratislavského umeleckého spolku. Okrem toho, že sa obe výtvarníčky venujú textilnej tvorbe, A. Holoňová má blízko i ku keramike, preto sa s deťmi venovala aj modelovaniu z hliny. Lektorka Adrika Popluhárová vedie deti v kurze

a v klube gumičkovania, čo je technika, ktorá sa deťom páči a rýchlo ju zvládnu. Vo Výstavnej sále matičného domu môžu návštevníci vidieť dvadsaťpäť obrazov, ktoré zhotovili šesť- až štrnásťročné deti technikou arttex,

keramické artefakty, ale aj náramky a výrobky z gumičiek. Ako zaznelo na otvorenej výstave za prítomnosti prednostky OÚ v Galante Júlie Gálovej, primátora mesta Ladislava Matášovského a ďalších hostí, rodičov aj lektoriek, ktoré s deťmi pracovali, v Dome MS všestranne podporujú tvorivosť a zručnosť detí, aby v Galante vyrastala kultúrna mládež. Ako zdôraznila jeho riaditeľka Zlatica Gažová, pre naplnenie tohto zámeru urobila všetko aj v budúcnosti a naďalej budú pripravovať zaujímavé stretnutia detí s ľudovými alebo profesionálnymi umelcami.

PRIPOMÍNAME SI

25. októbra

– pred sto sedemdesiatimi rokmi sa narodil významný sochár druhej polovice 19. storočia, o. i. autor fontány pred historickou budovou SND, profesor viedenskej Akadémie umení Viktor Tilgner (1844 – 1896)

– deväťdesiat rokov od narodenia divadelného a filmového režiséra Vladislava Pavloviča (1924 – 1973), pripomeňme aspoň jeho filmy Most na tú stranu, Trofej neznámeho strelca

– herec Miroslav Noga oslavuje päťdesiatpäť rokov

26. októbra

– pred dvesto rokmi navštívil Bratislavu ruský cár Alexander I. (1814); prvým cárom, ktorý navštívil Bratislavu, bol Peter Veľký

– stopäťdesiat rokov, čo sa stal slovenský národovec vysokým činiteľom štátnej správy – Ján Francisci nastúpil v roku 1864 za župana Liptovskej stolice

– Dr. Jozefa Tisa zvolil Slovenský snem za prezidenta Slovenskej republiky; štyridsiate piate výrocie

– náš najlepší vzpierač Martin Tešovič má štyridsať rokov

27. októbra

– pred sedemdesiatimi rokmi (1944) padla Banská Bystrica, povstanci začali presun do hôr

– deväťdesiat rokov od narodenia jazykovedca prof. Šimona Ondruša (1924 – 2011)

28. októbra

– v roku 1918 plénum Národného výboru v Prahe schválilo vznik Česko-Slovenska

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi (1949) sa dokončila stavba Trate mládeže z Hronskej Dúbravy do Banskej Štiavnice

– herec Marián Labuda má sedemdesiat rokov

29. októbra

– dvadsiate výrocie svätorečenia kniežaťa Rastislava pravoslávnu cirkev (1994)

30. októbra

– pred šesťdesiatimi rokmi umrel cirkevný historik Jozef Špirko (1896 – 1954)

1. novembra

– sto osemdesiatpäť rokov, čo na Slovensku otvorili prvú verejnú knižnicu; založil ju Gašpar Fejérpataky-Belopotocký v Liptovskom Mikuláši v roku 1829

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil dlhoročný riaditeľ a zbornajster Lúčnice Štefan Klimo (1919 – 2000)

2. novembra

– stošesťdesiat rokov, čo sa narodil advokát slovenských národovcov JUDr. Milan Štefanovič (1854 – 1904), iniciátor kongresu nemaďarských národov v Uhorsku

3. novembra

– Nemci v roku 1944 zajali veliteľov povstaleckej armády generálov R. Viesta a J. Goliana; sedemdesiate výrocie

4. novembra

– stodvadsať rokov od narodenia atletického rozhodcu olympijských hier a spoluzakladateľa košického maratónu Vojtecha Bukovského (1894 – 1963)

5. novembra

– šesťdesiatpäť rokov, čo sa vytvorila tajná cirkev na Slovensku; v rokoch 1949 – 1954 biskup J. Vojtášák tajne vysvätil biskupov Š. Barnáša, P. Hnilicu, J. Korca, D. Kaľatu a P. Dubovského

6. novembra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi otvorili v Bratislave prvú hudobnú školu (1919), ktorá sa oedlho povýšila na Hudobnú a dramatickú akadémiu

7. novembra

– v roku 1849 začali vychádzať Katolícke noviny; stošesťdesiate piate výrocie

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 837, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filialna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 837, 38 12 811. Tlač: Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVAŇEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografií e nevraciamie. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.